

Metodologija Prve Nacionalne studije o društvenom problemu seksualnog zlostavljanja dece u Republici Srbiji

2023©Incest Trauma Centar – Beograd, Srbija

Incest Trauma Centar – Beograd vam predstavlja

**METODOLOGIJA PRVE NACIONALNE STUDIJE O DRUŠTVENOM PROBLEMU
SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI**

Priredile: Dr Ljiljana Bogavac i Dušica Popadić

Dizajn i prelom: Svetlana Pavlović

Ilustracije na koricama: impactful.ninja, grmarc/Freepik, rawpixel.com/Freepik

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove publikacije ne sme se umnožavati ni u kom obliku bez prethodne saglasnosti izdavača.

Publikacija se izdaje u elektronskoj formi.

Publikaciju je finansijski podržao Rekonstrukcija Ženski fond, Beograd, Srbija.

Decembar 2023.

**Rekonstrukcija
Ženski Fond**

www.incesttraumacentar.org.rs

ISBN-978-86-82864-00-4

Sadržaj:

Pozdravna reč.....	5
O Incest Trauma Centru – Beograd.....	7
Poglavlje 1: Osnove o Nacionalnoj studiji	11
Ciljevi Nacionalne studije.....	12
Tim Nacionalne studije.....	14
Vremenski raspored Nacionalne studije.....	16
Poglavlje 2: ToR	18
Etički odbor.....	19
Nadzorni odbor	21
Glavna istraživačica.....	22
Rukovoditeljka Nacionalne studije.....	24
Međunarodna konsultantkinja	26
Statistički tim.....	27
Istraživačica / Anketarka	28
Školska koordinatorica (uzrast 10-14 godina).....	32
Školska koordinatorica (uzrast 15-18 godina).....	34
Osoba u školi zadužena za vanredne situacije	36
Supervizorka Nacionalne studije.....	37
Poglavlje 3: Instrumenti.....	38
Informacija za učesnice/ke u istraživanju - deca	39
Obrazac informisane saglasnosti - deca	40
Obrazac pristanka roditelja za dete.....	41
Obrazac pristanka roditelja za dete - mađarski jezik.....	42
Informacija za učesnice/ke u istraživanju - mladi.....	43
Obrazac informisane saglasnosti - mladi	44
Upitnik za decu i mlade	45
Dnevni izveštaj (uzrast 10-14 godina)	55
Dnevni izveštaj (uzrast 15-18 godina)	56
Upitnik Skala stavova - mladi	57
Upitnik Skala stavova - roditelji.....	59
Zahvalnica	61

Poglavlje 4: Monitoring	62
Etički odbor - Obrazac saglasnosti.....	63
Nadzorni odbor - Obrazac saglasnosti	65
Mišljenje Zaštitnika građana Republike Srbije	67
Poglavlje 5: Rezultati	68
Sažetak Izveštaja Nacionalne studije.....	71
Preporuke u sferi obrazovanja	75
Aneks 1: Instrumenti na mađarskom jeziku	76
Literatura	94

Pozdravna reč Incest Trauma Centra – Beograd

Na uzrastu od 10 do 18 godina, u svakom školskom odeljenju u Srbiji postoje 4 deteta koja su preživela određeni vid seksualnog nasilja i još 4 deteta koja poznaju nekoga kome se to dogodilo. U ovom trenutku, 2 dece iz svakog školskog odeljenja izloženo je seksualnom nasilju. U osnovnoj školi, deca obelodanjuju najpre porodici, koja im po pravilu ne poveruje. Mladi u srednjim školama najčešće kažu drugarici ili drugu, koji su skloniji da im poveruju. Od 2/3 dece koja ispričaju šta im se dogodilo, više od polovine osoba kojima su se poverili ne preduzima ništa. Samo 7% njih prijavi slučaj nadležnim službama.

Pred vama je opis metodologije **Prve Nacionalne studije o društvenom problemu seksualnog zlostavljanja dece u Republici Srbiji**. Incest Trauma Centar – Beograd je bio nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije. Iako ju je Incest Trauma Centar – Beograd realizovao sad već u vremenu relativno udaljene 2015. godine, ostala je prva i jedina Nacionalna studija u našoj zemlji o ovoj neizrecivo značajnoj temi. Slično je na žalost i u drugim zemljama u neposrednom okruženju i uopšte u Evropi, među kojima su i pojedine članice Evropske Unije, a isto važi i za izvestan broj zemalja na drugim kontinentima, odnosno u svetu. U nekim zemljama nikada nije sprovedena Nacionalna studija u ovoj oblasti. Zbog toga, u svojstvu najstarije specijalizovane službe na ovom polju u ovom delu Evrope - želimo da iza sebe ostavimo mogućnosti učenja, lako dostupne za sve.

Uraditi Nacionalnu studiju koja se tiče seksualnog zlostavljanja dece znači – zasnovano na dokazima – obelodaniti da u vašoj zemlji postoji seksualno nasilje nad decom. Vrlo često, države nisu spremne na ovu stvarnost. Naprotiv, nakon 30 godina direktnog rada u ovoj oblasti, tvrdimo da praksa pokazuje da na sistemski organizovan način države nastoje da minimiziraju i/ili poreknu i sakriju da su deca izložena seksualnom nasilju.

Ako istinski marite za dete koje je seksualno zlostavljano, Nacionalna studija je jedan važan instrument postizanja vidljivosti ovog iskustva, ukazivanja na odgovornost države, njenih institucija, ali i porodice i drugog okruženja deteta - kao i popločavanja putanje oporavka predlozima konkretnih rešenja i akcija, jer oporavak je moguć ako postupamo kao saveznice i saveznici detetu.

Neprocenjivo je važno da je Nacionalna studija kroz dugi niz rezultata jasno pokazala rodnu komponentu, odnosno na koji način seksualno nasilje pogađa devojčice, a na koji dečake, i da je jasno potvrđeno pravilno razumevanje seksualnog nasilja kao jednog od vidova rodno zasnovanog nasilja gde su devojčice češće mete. Od 5 dece koja su preživela seksualno zlostavljanje, 4 su devojčice i 1 dečak.

Našu metodologiju možete proučavati korak po korak, redosledom njenog stvaranja i primene i ispratiti koje rezultate je donela. Ili, možete se najpre upoznati sa rezultatima Nacionalne studije, a zatim delić po delić metoda sklapati kao slagalicu. Potpuno je na vama, a oba smera su dragocena i uzbudljiva avantura, bez obzira da li ste po osnovnoj vokaciji istraživač(ica) ili ne.

Nacionalna studija je urađena na reprezentativnom uzorku od 2053 dece uzrasta od 10 do 18 godina iz 97 škola, 61 osnovne i 36 srednjih škola iz 51 grada Srbije. Uzorak je izrađen od strane naše partnerske organizacije, Centra za promociju zdravlja žena, uz korišćenje baze podataka Ministarstva prosvete Republike Srbije. Korišćeno je ukupno 11 unapred pilotiranih instrumenata rada u celokupnom procesu rada u cilju intervjuisanja dece od četvrtog razreda osnovne škole zaključno sa trećim razredom srednje škole (npr. Informacija o Nacionalnoj studiji, Obrazac informisane saglasnosti/pristanka, Upitnik, Skala stavova, Zahvalnica). Pored osnovnog upitnika o iskustvu seksualnog nasilja (ličnom i drugih) - u osnovnim školama, doprinos ispitivanju stavova o temi seksualnog nasilja su pružili i roditelji čija su deca učestvovala u Nacionalnoj studiji, a u srednjim školama mladi koji su učestvovali i u osnovnom delu intervjuisanja. Ne postoje reči koje mogu da opišu našu Zahvalnost svakoj osobi koja je svojim učešćem doprinela realizaciji Nacionalne studije.

Opis metodologije publikujemo na srpskom i engleskom jeziku i obe jezičke verzije sadrže Annex 1 u kojem ćete pronaći instrumente Nacionalne studije na mađarskom jeziku. Jedan od indikatora reprezentativnosti Nacionalne

studije i njenog uzorka je njena inkluzivnost u svakom pogledu, a jedna njena ravan je svakako i učešće dece, mladih i roditelja/staratelja ove najbrojnije nacionalne manjine u Srbiji, te izvođenje intervjua i ispunjavanje Skale stavova i na mađarskom jeziku.

Pored inkluzivnosti, ostvarenost svih standarda etike su u potpunosti pozitivno ocenili i reflektovali ka nama svi koji su direktno učestvovali: deca, mladi i njihovi roditelji/staratelji, a jednako potvrđena je kroz uspostavljenu dvostruku kontrolu etičkih normi, sprovedenu od strane Etičkog odbora i – na naš poziv - Zaštitnika građana Republike Srbije.

Neprocenjivo iskustvo Nacionalne studije nalazi se i u tome što je organizovano Javno slušanje u Parlamentu Srbije posebno za njeno predstavljanje poslanicama i poslanicima i u tome što su dve od tri osnovne preporuke koje je naš Tim pružio po osnovu njenih rezultata – ostvarene od strane države u roku od 1.5 godine. Reč je o: **1) Izradi i usvajanju Strategije u oblasti obrazovanja za sprečavanje seksualnog zlostavljanja dece u Republici Srbiji, i 2) Uvođenju teme seksualnog nasilja u nacionalni kurikulum vrtića, osnovnih i srednjih škola (10 redovnih predmeta) na području Srbije.** Oba ishoda je direktno izradio Incest Trauma Centar – Beograd zajedno sa značajnim brojem posvećenih koleginica i kolega iz sfere obrazovanja i usvojeni su od strane Ministarstva prosvete.

Uz navođenje izvora, budite slobodne/i da našu feminističku metodologiju preuzmete, adaptirate ili da vam posluži kao osnov ili jedna od perspektiva koju uključujete u okviru sopstvenog procesa razvijanja metodologije za Studiju koja je vama važan cilj.

Potpun finalni izveštaj Prve Nacionalne studije o društvenom problemu seksualnog zlostavljanja dece u Republici Srbiji možete pronaći [ovde](#).

Kao koautorke, posebnu zahvalnost u procesu osmišljavanja, primene i praćenja metodologije dugujemo prof. dr Viktoriji Cucić, dr Stanislavi Otašević, Snježani Mrše, Smiljani Grujić, Gordani Stevanović, Nataši Jović i Loraine J. Bacchus.

Beograd, decembar 2023.

Dr Ljiljana Bogavac i Dušica Popadić

O Incest Trauma Centru – Beograd

Incest Trauma Centar - Beograd (ITC; zvanično registrovan 1994. god.) je ženska nevladina organizacija, specijalizovana služba za društveni problem seksualnog nasilja. Originalne profesije osoblja su iz sfere zdravlja, odnosno mentalnog zdravlja. Detaljnije o radu ITC-a na www.incestraucentar.org.rs i www.ijasamuztebe.org.rs. **Pružamo psihološku asistenciju deci i odraslima koji su preživeli seksualno nasilje i osobama koje su im od podrške** (6 prijavljenih slučajeva nedeljno; jedini reprezentativni statistički podaci u zemlji o društvenom problemu seksualnog zlostavljanja dece za period 1994-2019., publikovani godišnje, uvršteni u više nacionalnih strategija i izveštaja za Republiku Srbiju; počev od 2020., u skladu sa novim Strateškim planom, pružamo counseling usluge isključivo online). Istovremeno, radimo kao **Trening-Centar** i, nakon 30 godina našeg rada, naše različite programe obučavanja je pohađalo 12932 zaposlenih iz 1074 državne i nevladine organizacije (4/5 iz državnih). Svi edukativni i preventivni programi ITC-a su osmišljeni i realizovani na osnovu direktnog svakodnevnog praktičnog rada našeg tima u kontekstu nasilja nad ženama i decom. Naše trenerice su autorke i realizatorke naših edukativnih programa akreditovanih od strane Ministarstva prosvete i Ministarstva zdravlja Srbije. Trenerica koja vodi trenerski tim ITC-a je sertifikovana supervizorka i trenerica u oblasti zaštite deteta od strane NSPCC, UK, i poseduje akreditaciju trenerice za trener(ic)e u oblasti zaštite deteta izdatu od strane NSPCC, UK. (Dve ilustracije: U periodu 2001-2003., u partnerstvu sa Ministarstvom unutrašnjih poslova Srbije, obučavale smo zaposlene iz 11 gradova: od uniformisanog sastava, preko odeljenja za krvne i seksualne delikte i maloletničku delinkvenciju do nastavnog osoblja na sva tri nivoa policijskog školstva (42 ef. radnih sati); 2005-2011., u partnerstvu sa Ministarstvom pravde Srbije, za zaposlene u 4 zatvorske ustanove na području Srbije koje rade sa ženama i maloletnih licima kao učiniocima različitih krivičnih dela – izvele smo ed. programe osnovnog i naprednog nivoa (42 + 58 ef. radnih sati)); 2004-2017., treninge koji čine 3 nivoa učenja održale smo za ogroman broj škola i vrtića, koji su nakon toga pristupili prvoj Nacionalnoj mreži škola i vrtića protiv seksualnog nasilja, osnovanoj od strane ITC-a. U okviru našeg identiteta **Centra za prevenciju seksualnog nasilja**, 8916 dece i adolescenata je pohađalo naš 10-onedeljni program prevencije „Zdravi izbori za decu“ za decu, nastavnice/ke i roditelje/staratelje. Pored toga, u okviru ITC-a, naš Vršnjački tim protiv seksualnog nasilja vodio je naš Vršnjački klub protiv seksualnog nasilja; Vršnjački tim čine deca uzrasta 12 do 18 godina i ima stalnu pomoć našeg Volonterskog tima koji u najvećoj meri čine mladi uzrasta 19 do 25 godina. U okviru ovog našeg identiteta, takođe sprovodimo istraživanja i prikupljamo podatke kako bismo identifikovale koje buduće aktivnosti su potrebne. **Da naglasimo, od 2014. do 2017. god. smo razvijale model zajedničkog upravljanja u okviru struktura odlučivanja u ITC-u koji obuhvata profesionalno osoblje i mlade uključene u naše aktivnosti (co-management model) i to strukture mladih u procesu donošenja odluka svakodnevnog praksi ITC-a i učestvovanje mladih u evaluaciji.**

U junu 2001. god., ITC je osnovao i tokom 6 godina fokusirano aktivno koordinisao **Mrežu poverenja protiv nasilja zasnovanog na rodnoj pripadnosti** (interventni tim obučenih praktičarki/a iz 15 VO i NVO koji u svom redovnom poslu na svakodnevnoj osnovi pružaju asistenciju žrtvama nasilja). **Mreža poverenja je bila prva multidisciplinarna mreža u Srbiji u ovoj oblasti.** ITC poseduje iskustvo u javnim kampanjama i lobiranju (npr. u periodu 2007-2011., realizovale smo kampanju koja je postigla nacionalnu pokrivenost, pod nazivom «**Ja koju/kojeg niko ne poznaje**» i kao jedan od svojih specifičnih ciljeva je na početku postavila uvođenje teme seksualnog nasilja u (pred)školski nastavni plan i program i relevantne udžbenike; zatim, Kampanja **“1 OD 5”** Saveta Evrope u periodu 2012-2015.). Do sada, beležimo 1429 pojavljivanja u medijima.

U skladu sa Strateškim planom ITC-a za period 2015-2020. god. (crvena nit započeta 2009.), naš osnovni identitet se tiče **Centra za prevenciju seksualnog nasilja** i s tim u vezi, neki od rezultata su: A) Državna nagrada „za poseban doprinos podizanju svesti javnosti o neprihvatljivosti seksualnog i rodno zasnovanog nasilja“ (Ministarstvo za socijalnu politiku Srbije, 2010.) B) **Finalistkinje za 2011. godinu i dobitnice za 2012. godinu nagrade „PRiZANJE“ Društva Srbije za odnose s javnošću u kategoriji „Komunikacija u neprofitnom sektoru“**; napomena: ITC je jedini takmičar koji je obe godine samostalno osmislio i realizovao svoju kampanju, bez učešća marketinške agencije; C) Imenovanje od strane Saveta Evrope u Strazburu za zvaničnog nosioca Kampanje

protiv seksualnog nasilja nad decom za Republiku Srbiju, Kampanja pod nazivom „1 OD 5“ po osnovu Lanzarot Konvencije (prema potpisanom sporazumu smo nosilac u celokupnom trajanju Kampanje 2012-2015.) D) Oficijelni song “Prekinimo ćutanje!” koji pripada obema našim kampanjama „Ja koju/kojeg niko ne poznaje“ i „1 OD 5“ je u 2012. godini proglašen za oficijelni song Kampanje „1 OD 5“ na nivou Saveta Evrope i predale smo ga na korišćenje državama-članicama. E) U aprilu 2013., Parlament Republike Srbije je usvojio Inicijativu Incest Trauma Centra – Beograd ZA ukidanje zastarevanja seksualnih delikata pocinjenih prema deci. Ovim je, nakon Velike Britanije, Srbija postala druga zemlja u Evropi gde zakonodavac prepoznaje dugotrajne efekte seksualne traume (za razliku od dotadašnje regulative koja je nametala da počinilac može biti procesuiran samo šest godina nakon poslednjeg incidenta seksualnog nasilja nad detetom) i omogućava osobi koja je preživela seksualno nasilje u detinjstvu da onda kada ima psihičku snagu i društvenu moć za ravnopravnije učešće u krivičnom postupku – to i učini. ITC je podneo zvanično svoju Inicijativu i intenzivnim radom doprineo ovoj istorijskoj promeni zakona. F) U 2014., profesionalno osoblje ITC-a je napisalo, i sa nastavnim osobljem-saradnicama, obezbedilo niz resursa za učenje o temi seksualnog nasilja u učionici, a za upotrebu u redovnoj nastavi kao sastavni deo nacionalnog (pred)školskog plana i programa i ponuđene udžbeničke literature (uklj. otvaranje našeg *Vršnjačkog kluba protiv seksualnog nasilja*, prvog ove vrste u Srbiji, čiji su programski sadržaji stavljeni na raspolaganje i Ministarstvu prosvete Srbije i njegovoj Jedinici za prevenciju nasilja). Sa izradom novih resursa smo nastavile i u narednoj godini. G) U 2015., ITC je - u svojstvu vlasnika, nosioca i naručioca - realizovao **prvu Nacionalnu studiju o društvenom problemu seksualnog zlostavljanja dece u Republici Srbiji** (u 97 osnovnih i srednjih škola), u saradnji sa Ministarstvom prosvete Srbije i Centrom za promociju zdravlja žena, uz finansijsku podršku Delegacije Evropske Unije u Srbiji. Preliminarni izveštaj je objavljen u junu, a Finalni izveštaj u oktobru 2015., praćen novim obrazovnim resursom u 3D formatu www.ijasamuztebe.org.rs namenjenom deci, mladima, roditeljima i zaposlenima u obrazovanju. Istovremeno smo bile članice Radne grupe Odbora za prava deteta Parlamenta Srbije formirane za kontrolu sprovođenja Porodičnog zakona u delu koji se odnosi na zaštitu dece od nasilja u porodici (naš pisani doprinos je objavljen u okviru prve Nacionalne studije), kao i pružile pisani doprinos Koordinacionom telu za rodnu ravnopravnost Vlade Republike Srbije u vezi Akcionog plana za 2015. da se uvede tema seksualnog nasilja u nacionalni (pred)školski kurikulum i relevantne udžbenike i u vezi Nacrta novog Zakona o rodnoj ravnopravnosti. **U 2015. godini, time što je dva puta bilo tema Javnog slušanja u Parlamentu Srbije, oblast seksualnog nasilja nad decom je na javnoj agendi u Srbiji postigla najveću vidljivost ikada.** U septembru te godine, predstavile smo rezultate Nacionalne studije u Parlamentu Srbije u partnerstvu sa Ženskom parlamentarnom mrežom, a u 11 gradova zajedno sa Ministarstvom prosvete Srbije vodile i proces Javne rasprave u cilju *izrade Nacrta prve Strategije u obrazovanju za sprečavanje seksualnog zlostavljanja dece*. Ovaj proces je započeo tako što su za mišljenje najpre pitani đaci, pa zatim odrasli iz različitih resora. Na osnovu rezultata prve Nacionalne studije i Javne rasprave, na Evropski dan protiv seksualnog zlostavljanja dece, 18. novembar, Strategiju u obrazovanju smo, u svojstvu koautorki predstavile u Parlamentu Srbije. Autorski tim Strategije u obrazovanju čine Ministarstvo prosvete Srbije (Jedinica za prevenciju nasilja / Grupa za zaštitu od nasilja i diskriminacije) i Incest Trauma Centar – Beograd. Javno slušanje u Parlamentu Srbije smo još jednom organizovale u partnerstvu sa Ženskom parlamentarnom mrežom, uz učešće ministra prosvete i zamenice Zaštitnika građana za prava deteta i rodnu ravnopravnost i Strategija je usvojena od strane Ministarstva prosvete Srbije. Odmah potom smo podnele **Inicijativu Incest Trauma Centra – Beograd Parlamentu Srbije i njegovim resornim parlamentarnim odborima za vršenje nadzora nad sprovođenjem zakonskih mera koje se tiču sprečavanja reviktimizacije kroz tužilačku istragu i celokupan krivični postupak, a tiče se dece koja su preživela seksualno nasilje, i u skladu sa Lanzarote Konvencijom.** U februaru 2016., Inicijativu smo predstavile poslanicama i poslanicima Parlamenta Srbije, u saradnji sa institucijom Zaštitnika građana Republike Srbije čije je Odeljenje za prava deteta izradilo i pravnu formulaciju Inicijative. **I dalje je predmet našeg zalaganja.**

U periodu 2016 - mart 2017., Kampanju smo vodile pod nazivom „I JA SAM UZ TEBE!“ i, u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete Srbije (Grupom za zaštitu od nasilja i diskriminacije) i timom školskog osoblja, izradile smo Obrazovne pakete (ukupno 764 str.). 24 autorki i autora zaposlenih direktno u nastavi su primili Zahvalnice potpisane od strane ministra prosvete. Time je 18. novembra 2016. – nakon našeg 9-ogodišnjeg javnog zagovaranja - tema seksualnog nasilja nad decom i mladima uvrštena u nacionalni kurikulum, odnosno dnevni život vrtića i u 10 redovnih predmeta u osnovnim i srednjim školama i obrazovni sadržaj uključuje decu, mlade, roditelje i nastavnice/ke. Ceremoniju objavljivanja Obrazovnih paketa za javnost smo održale u Rektoratu Beogradskog univerziteta i događaju su pružili svoj doprinos Parlament Srbije, Ministarstvo

prosvete i institucija Zaštitnika građana Republike Srbije time što su među gostima-govornicima bili i predsednik Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, koordinatorke Ženske parlamentarne mreže i zamenica Zaštitnika građana za prava deteta i rodnu ravnopravnost. Ministarstvo prosvete Srbije je izradilo Uputstvo u vezi sa primenom Obrazovnih paketa i, zajedno sa predstavnicama ITC-a, sprovelo seriju događaja po Srbiji u cilju učenja vrtića i škola kako da koriste Obrazovne pakete. 5 meseci kasnije, iznenada, pojavio se pritisak putem društvenih mreža od strane klerikalnih i ultra-desničarskih snaga koje su aktivne u Srbiji i ministar prosvete je objavio, isključivo putem medija, da povlači Obrazovne trenutke u tom trenutku u vremenu. Do danas, od strane Ministarstva nije upućen zvaničan dopis o povlačenju, a zaposleni u obrazovanju nas redovno informišu da su nastavili da Obrazovne pakete koriste u radu.

U septembru 2016. god., direktorka ITC-a je, od strane američke organizacije World of Children, proglašena dobitnicom nagrade u oblasti ZAŠTITE PRAVA DETETA za 2016. godinu. Nagradu je organizacija prvi put u ovoj kategoriji dodelila i primila ju je na svečanoj dodeli u oktobru u Njujorku, SAD. O ovoj nagradi, strani mediji često govore kao o Nobelovoj nagradi u oblasti zagovaranja za dobrobit dece. Tim povodom, čestitke smo primile i od Parlamenta Republike Srbije.

U 2017., uz podršku Delegacije Evropske komisije u Srbiji, osnivačice smo dveju mreža: 1. **“I JA SAM UZ TEBE!” – Nacionalne mreže škola i vrtića protiv seksualnog nasilja** (u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete Srbije, mrežu smo predale na korišćenje ovom ministarstvu kao njegov resurs) i 2. Razvijamo **REGIONALNU MREŽU PROTIV SEKSUALNOG NASILJA** koja okuplja ženske NVO sa dugogodišnjim iskustvom u radu u ovoj temi i koja ima za cilj ojačavanje povezivanja i saradnje na području Balkana i povezivanje ovog područja sa međunarodnom profesionalnom zajednicom.

Počev od marta 2017., ITC je zvanično imenovan za partnera u Republici Srbiji najznačajnijeg na svetu Međunarodnog udruženja za sprečavanje zlostavljanja i zanemarivanja dece (ISPCAN COUNTRY PARTNER PROGRAM 2017-2018; ISPCAN: The International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect;).

U martu 2016. i martu 2017., ITC je nominovan za međunarodnu nagradu The With and For Girls Award. Ovo je inicijativa koja pripada grupi od osam donatora pod nazivom With and For Girls Collective i to su: Empower, Mama Cash, NoVo Foundation, Plan UK, The Global Fund for Children, Nike Foundation, Comic Relief and Stars Foundation, i oni putem svoje godišnje nagrade nastoje da identifikuju i prepoznaju snažne lokalne organizacije koje rade SA i ZA devojčice (With and For Girls).

U maju 2017., direktorka ITC-a je postala dobitnica Fulbrajtove nagrade za profesionalnu izvrsnost za 2017. godinu. Nagrada “Predvodnik/ca” je ustanovljena sa ciljem afirmacije izvrsnosti u razvoju nauke i istraživanja, unapređenja struke ili profesije, kao i promocije pozitivnih društvenih promena. Direktorka ITC-a je primila Fulbrajtvu nagradu “Za profesionalna dostignuća i doprinos pozitivnim društvenim promenama postignutim tokom 2016. godine na polju pružanja direktnih usluga za osobe koje su preživele seksualno zlostavljanje u detinjstvu i rad na prevenciji nasilja nad decom kroz obrazovne programe”.

U martu 2018., ITC je primio FEMINISTIČKO PRIZNANJE ZA ČIN OTPORA U JAVNOM PROSTORU „za rad na kreiranju Obrazovnih paketa za učenje o temi seksualnog nasilja nad decom i čin otpora zabrani primene Obrazovnih paketa“. Feminističko priznanje dodeljuje BeFem, Srbija.

Zajedno sa Osnivačkim timom prve Regionalne mreže protiv seksualnog nasilja, ITC je u dvogodišnjem periodu nastavio da aktivno doprinosi razvoju Mreže koja je do sada u svoje članstvo okupila 13 organizacija-članica iz 10 evropskih zemalja, te je ovaj vid samoorganizovanja Mreže prerastao regionalni karakter. Zbog toga, u 2019. smo doprinele naporima Osnivačkog tima da formalizuje status Mreže i odgovori njenom realnom razvojnom nivou, te ona danas radi kao zvanično registrovana pravna celina pod nazivom **Evropska ženska mreža protiv seksualnog nasilja (European Women's Network against Sexual Violence; EWNASV;**

www.reactagainstsexualviolence.org

www.facebook.com/europeanwomensnetwork/

www.instagram.com/react_against_sexual_violence/

Evropska ženska mreža protiv seksualnog nasilja je u septembru 2019. u Beogradu organizovala svoju prvu Međunarodnu konferenciju protiv seksualnog nasilja koja je visoko evaluirana od strane učesnica/ka. Direktorica ITC-a je u periodu septembar 2019 – januar 2022. bila aktivna predsednica Evropske ženske mreže protiv seksualnog nasilja, dok je predsednica ITC-a bila članica njenog Upravnog odbora. U aprilu 2022. predsednica ITC-a je izabrana da vodi Evropsku žensku mrežu protiv seksualnog nasilja i tako je do danas.

Prateći svoj najnoviji Strateški plan, započeo u 2020. godini, ITC u budućnosti – putem učešća u Evropskoj ženskoj mreži protiv seksualnog nasilja – preseljava svoje aktivnosti najviše ka Balkanu i nivou Evrope i radi intenzivno na ojačavanju profesionalnih veza članica EWNASV i međunarodne profesionalne zajednice i integrisanju novih članica koje imaju visok kvalitet rada u oblasti seksualnog nasilja.

U martu 2020., ITC je izradio **Paket javnog zagovaranja za primenu Obrazovnih paketa** (213 str.) da obavesti relevantne aktere iz međunarodne zajednice da je neophodan povratak sistemске primene Obrazovnih paketa u okviru nacionalnog kurikuluma vrtića, osnovnih i srednjih škola. Uprkos povlačenju Obrazovnih paketa koje je izvršio ministar prosvete u maju 2017. nakon negativne kampanje na društvenim mrežama od strane klerikalnih i ultradesničarskih snaga, tokom trogodišnjeg perioda je ogroman broj zaposlenih u obrazovanju informisao ITC da redovno primenjuju Obrazovne pakete u svom radu sa decom i roditeljima. Paket javnog zagovaranja za primenu Obrazovnih paketa je dokument zasnovan na dokazima proizašlim iz trogodišnjeg monitoringa koji je ITC sproveo u periodu 2017-2019. u osnovnim i srednjim školama na području Srbije o primeni Lanzarot Konvencije. Nalazi su pokazali da je neophodno ponovo sistemski primenjivati Obrazovne pakete u dnevnom životu vrtića i škola.

U maju 2020., ITC se pridružio članicama Evropske ženske mreže protiv seksualnog nasilja u izradi **Doprinosa UN SRVAW Tematskom izveštaju koji razmatra pitanje silovanja.**

U martu 2021., ITC i Evropska ženska mreža protiv seksualnog nasilja su objavili **prvi Istraživački izveštaj o društvenom položaju, iskustvima i snagama braniteljki ljudskih prava koje su aktivne u oblasti seksualnog nasilja**, podržan od strane Rekonstrukcija Ženskog fonda koji nam je autentična saveznica već duže od 15 godina.

U periodu maj-oktobar 2021, ITC je u partnerstvu sa EU TACSO Programom organizovao seriju sesija u oblasti organizacionog razvoja za Evropsku žensku mrežu protiv seksualnog nasilja i njene organizacije-članice. **Ko-autorke smo strateških dokumenata Evropske ženske mreže: Strategija razvoja 2022-2025., Smernice za kvalitetan sistem unutrašnjeg upravljanja, Smernice za proširenje članstva i Komunikacijska strategija.**

U periodu januar 2022 – februar 2024., ITC je pod ugovorom Saveta Evrope u Strazburu za pružanje međunarodne tehničke podrške i intelektualnih konsultantskih usluga za unapređenje i podršku strukturi Kuće za decu Barnahus u Finskoj i zaštitu dece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja.

Brinuci o institucionalnoj memoriji, u martu 2022. ITC je publikovao svoj doprinos oblasti organizacionog razvoja pod naslovom: **Politika i rezilijencija ženske nevladine organizacije aktivne u oblasti seksualnog nasilja – Iskustvo Incest Trauma Centra – Beograd, Srbija.**

U 2022., ITC je ostvario uspeh kao **FINALISTA U TAKMIČENJU ZA NAGRADU ZA HRABROST JULIETTE GIMON KOJU DODELJUJE AMERIČKA ORGANIZACIJA GLOBAL FUND FOR CHILDREN.**

U periodu decembar 2022-decembar 2023., u okviru **Strateške oblasti 3: Izgrađivanje i jačanje kapaciteta (Strategija Evropske ženske mreže protiv seksualnog nasilja 2022-2025.; ITC je imenovana organizacija da brine o ovoj oblasti);** organizovale smo šest online edukativnih sesija za kolegice iz međunarodne profesionalne zajednice (članice i saradnice Mreže).

U martu 2023., na osnovu 29 godina našeg iskustva u pružanju trenerskih usluga, objavile smo **Priručnik ITC-a „Ispunjavanje međunarodnog standarda kompetencije u pripremi i izvođenju treninga u oblasti zaštite deteta: Za trener(ic)e aktivne u oblasti seksualnog nasilja.“**

Uz direktan rad online putem sa osobama koje su preživele seksualno nasilje i osobe koje su im od podrške, pružanje usluga supervizije i specijalističkih treninga, organizovanja edukativnih programa za kolegice iz međunarodne profesionalne zajednice, Strategija ITC-a je počev od 2024. god. fokusirana na izdavaštvo u okviru očuvanja institucionalne memorije.

POGLAVLJE 1:
Osnove o Nacionalnoj studiji

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

(u daljem tekstu: Nacionalna studija)

*Nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije: Incest Trauma Centar – Beograd
Studiju finansira Evropska Unija kroz Program podrške civilnom društvu iz 2013. god.*

CILJEVI NACIONALNE STUDIJE

Opšti cilj

Proceniti veličinu pojave seksualnog nasilja (SN) nad decom u Srbiji kroz definisanje incidence i prevalence istog u ciljanoj grupaciji školske dece

Specifični ciljevi

I. Identifikovati:

- faktore okoline i druge faktore koji se mogu povezati sa rizikom za SN
- najčešće oblike i dužinu trajanja SN nad decom
- ko su najčešći počinioci / počiniteljke SN nad decom
- učestalost i vrstu posledica SN po dete, prema iskazu deteta
- učestalost traženja pomoći od strane deteta
- broj dece koja su se obraćala nekome za pomoć u vezi SN
- način reagovanja osoba kojima se dete obratilo za pomoć
- broj osoba koje su prijavile SN nakon obraćanja seteta
- stepen informisanosti dece o problemu SN
- stavove roditelja i dece o SN

II. Koristiti rezultate Nacionalne studije kao osnov za definisanje PREPORUKA u oblasti:

- razvoja posebnih državnih / društvenih strategija za prevenciju i zaštitu dece od seksualnog nasilja
- integrisanja tematskih sadržaja iz oblasti prevencije kao i prepoznavanja seksualnog nasilja i zaštite dece i pomoći deci koja su preživela seksualno nasilje, u redovne nastavne programe nacionalnog kurikuluma predškolskih i školskih ustanova, kao i redovnih relevantnih udžbenika
- razvijanja i primene mehanizama za rano otkrivanje seksualnog nasilja u okviru obrazovnog sistema
- promovisanja primarne prevencije seksualnog nasilja nad decom u cilju promene navika, ponašanja i postojećih društvenih stereotipa
- usvajanja postupaka prijateljskog zastupanja dece u procesuiranju počinioca / počiniteljki seksualnog nasilja nad decom
- definisanja indikatora za procenu i praćenje veličine pojave seksualnog nasilja nad decom u novoj populacionoj studiji, na identičnom uzorku, u definisanom periodu nakon preduzetih predloženih mera.

PARTNERSTVA KAO NEOPHODNI PREDUSLOVI ZA REALIZACIJU NACIONALNE STUDIJE O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE

Samo pouzdano partnerstvo dokazano tokom celokupnog procesa može doneti pozitivan ishod.

Vaš izbor partnera govori o politici vaše organizacije, o vašoj autonomiji i nezavisnosti. Izbor partnera određuje kredibilnost rezultata Nacionalne studije.

Celokupnost procesa čine priprema i realizacija Nacionalne studije, kao i promocija rezultata.

1. Saglasnost Ministarstva prosvete (pregovaranje, precizno definisanje uloge, pribavljanje saglasnosti u pisanoj formi na nivou ministra za punu posvećenost)
2. Uspostavljanje statusa monitora za Zaštitnika građana Republike Srbije (pregovaranje, precizno definisanje uloge, pisanim putem oficijelno potvrđivanje posvećenosti tokom celokupnog procesa)
3. Oficijelno potvrđivanje drugih pouzdanih partnerstava (npr. obezbeđivanje saradnje sa Statističkim timom, ženskim i drugim organizacijama za ljudska prava koje doprinose upućivanjem anketarica, i dr.)

Kada je ženska nevladina organizacija nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije o društvenom problemu seksualnog zlostavljanja dece, u okviru svakog partnerstva, od suštinskog značaja je sačuvati svoju punu nezavisnost i autonomiju u odlučivanju i svakom drugom aspektu ovog procesa.

TIM NACIONALNE STUDIJE

O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE

U REPUBLICI SRBIJI

Incest Trauma Centar - Beograd

Dr Ljiljana Bogavac, od 1994. godine radi sa seksualno zlostavljanom decom i članovima porodice / starateljima koji su od podrške detetu; Vodi naš tim za rad sa decom koja su preživela seksualno nasilje i na sudu u okviru krivičnog postupka zastupa profesionalno mišljenje Incest Trauma Centra – Beograd u svojstvu svedoka-eksperta. **Predsednica Etičkog odbora Nacionalne studije.**

Dušica Popadić, od 1994. godine radi sa adolescentima i odraslim osobama koje su preživle seksualno zlostavljanje u detinjstvu i odraslom dobu i osobama koje su im od podrške; Sertifikovana supervizorka i sertifikovana i akreditovana trenerica u oblasti zaštite dece (NSPCC, UK). **Supervizorka Nacionalne studije.**

Centar za promociju zdravlja žena

Dr Stanislava Otašević, od 1992. godine bavi se zdravstvenim aspektom nasilja nad ženama. Organizatorica i predavačica akreditovanih treninga zdravstvenih radnica/ka o zdravstvenim posledicama i postupanju sa ženama koje su preživle nasilje. Istraživačica u oblasti zdravstvenih posledica nasilja nad ženama. Koautorica Posebnog protokola Ministarstva zdravlja Republike Srbije za zaštitu i postupanje sa ženama koje su izložene naslju. **Rukovoditeljka Nacionalne studije.**

Prof. dr. Viktorija Cucić, profesorka Medicinskog fakulteta u penziji, sa značajnim predavačkim i istraživačkim iskustvom u oblasti socijalnih odrednica zdravlja, kao i ljudskih prava i zdravlja. U centru interesovanja su prava visoko vulnerabilnih grupa (dece, žena, osoba sa invaliditetom i dr.). Dugogodišnja saradnica Centra za promociju zdravlja žena. **Glavna istraživačica Nacionalne studije.**

Jedinica za prevenciju nasilja Ministarstva prosvete i nauke Republike Srbije

Biljana Lajović (koordinatorka Jedinice i članica Etičkog odbora Nacionalne studije), **Smiljana Grujić**, psihološkinja, i **Gordana Medenica**.

Tim Nacionalne studije uključuje i:

Etički odbor

Dr Ljiljana Bogavac, *predsednica*

Biljana Lajović, psihološkinja, stručnjakinja u oblasti školske psihologije

Milena Jerotijević, stručnjakinja u radu sa decom i mladima sa smetnjama u razvoju

Nadzorni odbor

Snežana Mrše, *predsednica*, psihološkinja, stručnjakinja u oblasti obrazovanja i mirovnog obrazovanja

Livia Joo Horti, psihološkinja, stručnjakinja u radu sa decom predškolskog uzrasta i mladima sa problemom zavisnosti od psihoaktivnih supstanci

Marija Krivačić, psihološkinja, stručnjakinja u oblasti nenasilnog rešavanja konflikata i psihosocijalne podrške

Statistički tim predvođen Milanom Gajićem, glavnim statističarem Instituta za statistiku Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i ovaj tim čine još 2 osobe, svi integrisani u tim Centra za promociju zdravlja žena.

Anketarski tim čini 61 osoba, od toga 59 anketarica iz: a) Volonterskog tima Incest Trauma Centra – Beograd i b) naše 4 partnerske (ženske) organizacije: „Exspecto“ Fondacija mentalne higijene iz Subotice, „Centar za devojke“ iz Niša, „Femenergy“ iz Pirota i „Impuls“ iz Tutina, kao i 2 anketara koji su dugogodišnji volonteri Incest Trauma Centra – Beograd.

Kancelarija Zaštitnika građana Republike Srbije: tim čine Gordana Stevanović, zamenica Zaštitnika građana za prava deteta, i Nataša Jović, pomoćnica generalnog sekretara u Stručnoj službi.

Prof.dr. Loraine J. Bachuss, **međunarodna konsultantkinja** (redovno zaposlena u Centru za rodno nasilje i zdravlje Londonske škole za higijenu i tropsku medicinu (LSHTM, GVHC), u Londonu, Velikoj Britaniji).

Kontakti dati školama:

Dr Stanislava Otašević (za istraživačka pitanja)

Prof.dr. Viktorija Cucić (za istraživačka pitanja)

Dr Ljiljana Bogavac (za podršku u vanrednim situacijama i podršku Timu škole za zaštitu dece od nasilja)

itcentar@EUnet.rs, www.incestrauacentar.org.rs

**PRVA NACIONALNA STUDIJA
O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG
ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI**

AKTIVNOSTI	VREME POČETKA	VREME ZAVRŠETKA	ZADUŽENJA I ODGOVORNOSTI ORGANIZACIJA-UČESNICA
Proučavanje dostupnih metodologija u Evropi i svetu	01.02.2013.	20.12.2014.	Incest Trauma Centar – Beograd
Formiranje tima/Plan istraživanja	01.12.2014.	31.12.2014.	Incest Trauma Centar – Beograd Centar za promociju zdravlja žena Ministarstvo prosvete Srbije
Pisanje upitnika, protokola i ostalih instrumenata	01.01.2015.	31.01.2015.	Centar za promociju zdravlja žena Incest Trauma Centar – Beograd
Pregled i prevod dokumenata - ocena Etičkog odbora i međunarodne konsultantkinje	26.01.2015.	07.02.2015.	Centar za promociju zdravlja žena Incest Trauma Centar – Beograd
Pilotiranje instrumenata	28.01.2015.	30.01.2015.	Centar za promociju zdravlja žena Incest Trauma Centar – Beograd
Formiranje uzorka/ definisanje metodologije	02.02.2015.	14.02.2015.	Statistički tim Centar za promociju zdravlja žena Incest Trauma Centar – Beograd Ministarstvo prosvete Srbije
Izbor anketarki	09.02.2015.	14.02.2015.	Centar za promociju zdravlja žena Incest Trauma Centar – Beograd
Podnošenje na pregled dokumenata Nadzornom odboru i mišljenje Nadzornog odbora	09.02.2015.	14.02.2015.	Incest Trauma Centar – Beograd
Trening anketarki	16.02.2015.	21.02.2015.	Centar za promociju zdravlja žena Incest Trauma Centar – Beograd Ministarstvo prosvete Srbije
Rad na terenu/skupljanje podataka	02.03.2015. - 16.04.2015.	08.04.2015.* 20.04.2015.	Centar za promociju zdravlja žena Incest Trauma Centar – Beograd Ministarstvo prosvete Srbije
Unos podataka	09.03.2015.	24.04.2015.	Statistički tim
Čišćenje baze/Logička kontrola/tabele	06.04.2015.	18.04.2015.	Statistički tim
Analiza podataka/priprema nacрта Preliminarnog izveštaja	20.04.2015.	09.05.2015.	Centar za promociju zdravlja žena
Pisanje Preliminarnog izveštaja	20.04.2015.	16.05.2015.	Centar za promociju zdravlja žena Incest Trauma Centar – Beograd
Monitoring i mišljenje Kancelarije Ombudsmana R.Srbije	01.01.2015.	18.05.2015.	Republički Ombudsman Incest Trauma Centar – Beograd
Podnošenje izveštaja na ocenu –Etički odbor	18.05.2015.	20.05.2015.	Incest Trauma Centar – Beograd
Podnošenje izveštaja na ocenu- Nadzorni odbor	18.05.2015.	20.05.2015.	Incest Trauma Centar – Beograd
Prevod Preliminarnog izveštaja	18.05.2015.	28.05.2015.	Incest Trauma Centar – Beograd

AKTIVNOSTI	VREME POČETKA	VREME ZAVRŠETKA	ZADUŽENJA I ODGOVORNOSTI ORGANIZACIJA-UČESNICA
Izveštaj i ocena međunarodne konsultantakinje	28.05.2015.	31.05.2015.	Međunarodna konsultantkinja Incest Trauma Centar – Beograd
Tehnička priprema, grafički dizajn i štampanje Preliminarnog izveštaja	26.05.2015.	06.06.2015.	Incest Trauma Centar – Beograd
Javno predstavljanje Preliminarnog izveštaja	09.06.2015.	09.06.2015.	Incest Trauma Centar – Beograd Centar za promociju zdravlja žena Ministarstvo prosvete Srbije Republički Ombudsman
Pisanje Završnog izveštaja	13.06.2015.	15.10.2015.	Centar za promociju zdravlja žena Incest Trauma Centar – Beograd
Predstavljanje Završnog izveštaja poslanicama/poslanicama u Parlamentu Republike Srbije	25.09.2015.	25.09.2015.	Incest Trauma Centar – Beograd Centar za promociju zdravlja žena Ministarstvo prosvete Srbije Republički Ombudsman

*Školski raspust za osnovne i srednje škole na teritoriji R.Srbije (09.04. – 15.04.2015.)

POGLAVLJE 2:

ToR

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

(u daljem tekstu: Nacionalna studija)

*Nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije: Incest Trauma Centar – Beograd
Studiju finansira Evropska Unija kroz Program podrške civilnom društvu iz 2013. god.*

Terms of Reference – Etički odbor

Na osnovu priloženog Protokola Nacionalne studije, kao i eventualnog razgovora sa imenovanim timom Nacionalne studije (rukovoditeljkom, glavnom istraživačicom i supervizorkom), Etički odbor:

1. Analizira:

Da li se Nacionalna studija pridržava opštih etičkih principa istraživanja koja uključuju humane subjekte, kao i principa istraživanja kad su subjekti deca. Najznačajniji principi su:

- Korisnost istraživanja
- Neškodljivost za subjekte
- Minimizacija rizika, maksimiranje koristi
- Pravičan, nediskriminatorni izbor subjekata istraživanja
- Čuvanje i korišćenje podataka istraživanja
- Dobrovoljno učešće u istraživanju

2. Procenjuje:

Da li se planirana realizacija Nacionalne studije odvija shodno etičkim principima, kao što su:

- Obezbeđivanje jasne, sveobuhvatne i za učesnice/ke prihvatljive informacije o istraživanju
- Kompetence učesnica/ka za učešće u istraživanju (godine, kognitivna i emocionalna kompetenca)
- Samostalno donošenje odluke za učešće / neučešće u istraživanju (bez prinude, ucene ili nagrade)
- Pružanje pristanka za učešće u istraživanju, nakon dobijanja informacije o istom
- Garantovanje privatnosti i poverljivosti tokom istraživanja i obavljanje istog u prostoru gde je to moguće
- Adekvatna obuka svih učesnica/ka u istraživanju, a posebno anketarica iz oblasti sadržaja istraživanja, kao i oblasti specifičnosti rada sa decom kao subjektima

3. Predlaže eventualne korekcije i dopune iz svog delokruga rada

4. Pruža pisanu saglasnost na etičku komponentu istraživanja

5. Poverljivost: Sve informacije i podaci koji se javle kao predmet usmene i pisane komunikacije između imenovanih članica i članova ukupnog tima angažovanog na izvođenju Nacionalne studije su poverljive prirode. Obaveza poštovanja poverljivosti je trajna. Ukupni tim čine nosilac Nacionalne studije, Centar za promociju zdravlja žena (uklj. Statistički tim), Etički odbor i Nadzorni odbor. Kršenje poverljivosti povlači isključenje iz ukupnog tima odmah. Meru isključenja vrši nosilac Nacionalne studije i o tome obaveštava nadležnu stručnu i, po potrebi, drugu javnost.

Etički odbor broji minimum 3 članice / člana i svoje rezultate rada dostavlja direktno nosiocu Nacionalne studije.

Članice Etičkog odbora (iz oblasti rada sa decom, mladima i obrazovanja):

Dr Ljiljana Bogavac, Incest Trauma Centar – Beograd, predsednica Etičkog odbora

Biljana Lajović, Jedinica za prevenciju nasilja Ministarstva prosvete i nauke Srbije

Milena Jerotijević, psihološkinja, samostalna stručnjakinja

Beograd, 16. januar 2015.

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

(u daljem tekstu: Nacionalna studija)

Nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije: Incest Trauma Centar – Beograd
Studiju finansira Evropska Unija kroz Program podrške civilnom društvu iz 2013.

Terms of Reference - Nadzorni odbor

Na osnovu:

1. Priloženog Protokola Nacionalne studije
2. Pisane dokumentacije koja predstavlja finalni proizvod rada svake faze izvođenja Nacionalne studije i
3. Po potrebi, direktne komunikacije sa Etičkim odborom i imenovanim timom Nacionalne studije (rukovoditeljkom, glavnom istraživačicom i supervizorkom)

Nadzorni odbor:

- Prati kvalitet realizacije Nacionalne studije
 - Procenjuje značaj rezultata Nacionalne studije za dalje procese donošenja odluka
 - U slučaju potrebe za prevazilaženjem eventualnih prepreka i teškoća u realizaciji Nacionalne studije, pruža smernice u tom cilju
 - Usvaja finalni izveštaj Nacionalne studije i daje preporuke za diseminaciju rezultata.
4. **Poverljivost:** Sve informacije i podaci koji se jave kao predmet usmene i pisane komunikacije između imenovanih članica i članova ukupnog tima angažovanog na izvođenju Nacionalne studije su poverljive prirode. Obaveza poštovanja poverljivosti je trajna. Ukupni tim čine nosilac Nacionalne studije, Centar za promociju zdravlja žena (uklj. Statisticki tim), Etički odbor i Nadzorni odbor. Kršenje poverljivosti povlači isključenje iz ukupnog tima odmah. Meru isključenja vrši nosilac Nacionalne studije i o tome obaveštava nadležnu stručnu i, po potrebi, drugu javnost.

Nadzorni odbor broji minimum tri članice / člana i svoje rezultate rada dostavlja direktno nosiocu Nacionalne studije.

Članice Nadzornog odbora (iz oblasti rada sa decom, mladima i obrazovanja):

Snježana Mrše, Grupa MOST, Beograd, predsednica Nadzornog odbora

Livia Joo Horti, „Exspecto“ Fondacija mentalne higijene, Subotica

Marija Krivačić, Psihokod, Beograd

Beograd, 16. januar 2015.

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

(u daljem tekstu: Nacionalna studija)

*Nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije: Incest Trauma Centar – Beograd
Studiju finansira Evropska Unija kroz Program podrške civilnom društvu iz 2013.*

Terms of Reference - Glavna istraživačica

Zadatak glavne istraživačice se odvija u okviru Centra za promociju zdravlja žena iz Beograda i odgovorna je da neposredno realizuje zadatke iz svog delokruga rada.

Ti zadaci su:

1. Aktivno učešće na koordinacionim i konsultativnim sastancima tima zakazanim na predlog nosioca Nacionalne studije ili glavne rukovoditeljke Nacionalne studije
2. Dizajniranje Nacionalne studije. To podrazumeva :
 - 2.1 pisanje Protokola Nacionalne studije
 - 2.2 pisanje Etičkog kodeksa za rad sa decom
 - 2.3 definisanje uzorka i njegovih karakteristika
 - 2.4 aktivno učešće u Nacrtu statističke analize
 - 2.5 izrada instrumenata Nacionalne studije
 - a. upitnika
 - b. drugih obrazaca neophodnih za Nacionalnu studiju
 - 2.6. Formulisanje indikatora za praćenje Nacionalne studije
 - 2.7. Razvoj radnih planova i terenskih aktivnosti
3. Aktivno učešće u razvoju plana terenske obuke
4. Aktivno učešće u realizaciji terenske obuke
5. Pisanje izveštaja nosiocu Nacionalne studije o I fazi Nacionalne studije
6. Aktivno učešće u sprovođenju II faze Nacionalne studije iz svog delokruga rada
7. Planiranje obrade i analize podataka
8. Pisanje izveštaja nosiocu Nacionalne studije o II fazi Nacionalne studije
9. Pisanje završnog izveštaja Nacionalne studije
10. Učešće u diseminaciji rezultata i njihovom javnom predstavljanju
11. Aktivna saradnja sa nosiocem Nacionalne studije, Ministarstvom prosvete i nauke Republike Srbije, Statističkim timom i imenovanim istraživačkim timom Centra za promociju zdravlja žena (vršenje opisa posla glavne istraživačice je pod neposrednom supervizijom rukovoditeljke Nacionalne studije)
12. Odgovorna je da celokupnu korespondenciju sa drugim akterima, a koja se tiče Nacionalne studije naslovi i na rukovoditeljku Nacionalne studije i nosioca Nacionalne studije.
13. Po odobrenju svake faze procesa rada od strane nosioca Nacionalne studije, pristupa sledećoj fazi.

14. Pisanje završnog izveštaja koji se tiče svog delokruga posla.
15. Poverljivost: Sve informacije i podaci koji se jave kao predmet usmene i pisane komunikacije između imenovanih članica i članova ukupnog tima angažovanog na izvođenju Nacionalne studije su poverljive prirode. Obaveza poštovanja poverljivosti je trajna. Ukupni tim čine nosilac Nacionalne studije, Centar za promociju zdravlja žena (uklj. Statistički tim), Etički odbor i Nadzorni odbor. Kršenje poverljivosti povlači isključenje iz ukupnog tima odmah. Meru isključenja vrši nosilac Nacionalne studije i o tome obaveštava nadležnu stručnu i, po potrebi, drugu javnost.

U prilogu: Dostavljen CV i reference glavne istraživačice koje svedoče o prethodnom istraživačkom iskustvu u sferi društveno angažovanih tema.

Glavna istraživačica

Prof. dr Viktorija Cucić

Beograd, 16. januar 2015.

br. l.k.

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

(u daljem tekstu: Nacionalna studija)

*Nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije: Incest Trauma Centar – Beograd
Studiju finansira Evropska Unija kroz Program podrške civilnom društvu iz 2013.*

Terms of Reference - Rukovoditeljka Nacionalne studije

Osnovni zadatak rukovoditeljke istraživanja je upravljanje procesom izvođenja Nacionalne studije i to čini u svojstvu imenovane predstavnice Centra za promociju zdravlja žena.

U tom cilju, rukovoditeljka Nacionalne studije:

1. Identifikuje potrebni kadar i resurse
2. Definiše načine realizacije, kao i vremenske periode u projektu, a u skladu sa preuzetim obavezama definisanim od strane nosioca Nacionalne studije
3. Inicira i/ili organizuje koordinacione i konsultativne sastanke tima, zakazane na sopstveni predlog ili predlog nosioca Nacionalne studije, i aktivno učestvuje na istim
4. Direktno komunicira sa nosiocem Nacionalne studije. Inicira i uključena je u ukupnu korespondenciju koja se tiče Nacionalne studije i odgovorna je da celokupnu korespondenciju sa drugim akterima, a koja se tiče Nacionalne studije naslovi i na nosioca Nacionalne studije
5. Aktivno saraduje sa nosiocem Nacionalne studije, Ministarstvom prosvete i nauke Republike Srbije, Statističkim timom, i koordiniše imenovani istraživački tim Centra za promociju zdravlja žena (vršenje opisa posla rukovoditeljke Nacionalne studije je pod neposrednom superizijom nosioca Nacionalne studije)
6. Po odobrenju svake faze procesa rada od strane nosioca Nacionalne studije, pristupa sledećoj fazi.
7. Odobrava Protokol Nacionalne studije, kao i sve instrumente i obrasce Nacionalne studije
8. Donosi odluke vezane za oganizaciju Nacionalne studije
9. U okviru terenske koordinacije, u bliskoj saradnji sa glavnom istraživačicom:
 - 9.1 Aktivno učestvuje u izboru terenskih anketarica
 - 9.2 Aktivno učestvuje u procesu obuke terenskih anketarica
 - 9.3 Uspostavlja saradnju sa terenskim anketaricama pre početka Nacionalne Studije (najmanje 7 dana pre)
 - 9.4 Selektuje i imenuje rukovoditeljku tima za svaki lokalitet
 - 9.5 Koordiniše sve lokalne istraživačke timove
 - 9.6 Organizuje sastanke lokalnih timova na sopstveni predlog i predlog lokalne rukovoditeljke
 - 9.7 Izveštava supervizorku Nacionalne studije i nosioca Nacionalne studije jednom u nedelju dana o procesu istraživanja na terenu
 - 9.8 Obavljanje logičke kontrole i ispravnosti upitnika koji stižu sa terena
 - 9.9 Neposredno rešava, ili u bliskoj saradnji sa glavnom istraživačicom, eventualne probleme koji se mogu javiti u radu na terenu.
10. Odobrava svu dokumentaciju nastalu tokom Nacionalne studije

11. Neposredno je odgovorna za uskladištenje, čuvanje i rukovanje podacima prikupljenim tokom Nacionalne studije
12. Učestvuje u diseminaciji rezultata i njihovom javnom predstavljanju
13. Pisanje završnog izveštaja koji se tiče svog delokruga posla.
14. Poverljivost: Sve informacije i podaci koji se jave kao predmet usmene i pisane komunikacije između imenovanih članica i članova ukupnog tima angažovanog na izvođenju Nacionalne studije su poverljive prirode. Obaveza poštovanja poverljivosti je trajna. Ukupni tim čine nosilac Nacionalne studije, Centar za promociju zdravlja žena (uklj. Statistički tim), Etički odbor i Nadzorni odbor. Kršenje poverljivosti povlači isključenje iz ukupnog tima odmah. Meru isključenja vrši nosilac Nacionalne studije i o tome obaveštava nadležnu stručnu i, po potrebi, drugu javnost.

U prilogu: Dostavljen CV i reference rukovoditeljke Nacionalne studije koje svedoče o prethodnom iskustvu upravljanjem istraživanjem u sferi društveno angažovanih tema.

Rukovoditeljka Nacionalne studije

Dr Stanislava Otašević

Direktorka Centra za promociju zdravlja žena

br. l.k.

Beograd, 16. januar 2015.

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

(u daljem tekstu: Nacionalna studija)

*Nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije: Incest Trauma Centar – Beograd
Studiju finansira Evropska Unija kroz Program podrške civilnom društvu iz 2013.*

Terms of Reference – Međunarodna konsultantkinja

Glavni zadaci međunarodne konsultantkinje u okviru Nacionalne studije su:

Pružanje konsultantskih usluga rukovoditeljki Nacionalne studije i glavnoj istraživačici Nacionalne studije u sledećim oblastima:

1. Dizajniranju Nacionalne studije, što podrazumeva:

- 1.1. Definisanje ciljeva i bazičnih istraživačkih pitanja
- 1.2. Dizajn uzorka
- 1.3. Definisanje varijabli istraživanja
- 1.4. Izbor indikatora za praćenje pojave
- 1.5. Izrada instrumenata za istraživanje
- 1.6. Plan obuke anketarskog kadra
- 1.7. Plan statističke obrade i analize

2. Realizaciji Nacionalne studije i to posebno u oblasti potrebe za jasnim definisanjem i pridržavanjem etičkih principa u radu sa decom

3. Učešću u formulisanju Završnog izveštaja Nacionalne studije

4. Komunikaciji: Direktna komunikacija sa rukovoditeljkom Nacionalne studije, glavnom Istraživačicom Nacionalne studije i supervizorkom Nacionalne studije. Inicira i uključena je u ukupnu korespondenciju koja se tiče Nacionalne studije i odgovorna je da celokupnu korespondenciju sa drugim akterima, a koja se tiče Nacionalne studije naslovi i na nosioca Nacionalne studije. Direktna komunikacija se odvija putem elektronske pošte, telefona, faks i Skype-a.

5. Po potrebi, aktivno saraduje sa Etičkim i Nadzornim odborom formiranim u okviru realizacije Nacionalne studije, Ministarstvom prosvete i nauke Republike Srbije i Statističkim timom.

6. Po odobrenju svake faze procesa rada od strane nosioca Nacionalne studije, pristupa sledećoj fazi.

7. Vršenje opisa posla međunarodne konsultantkinje Nacionalne studije se odvija u okviru istraživačkog tima Centra za promociju zdravlja žena koji je pod neposrednom supervizijom nosioca Nacionalne studije.

8. Poverljivost: Sve informacije i podaci koji se javu kao predmet usmene i pisane komunikacije između imenovanih članica i članova ukupnog tima angažovanog na izvođenju Nacionalne studije su poverljive prirode. Obaveza poštovanja poverljivosti je trajna. Ukupni tim čine nosilac Nacionalne studije, Centar za promociju zdravlja žena sa Statističkim timom, Etički odbor i Nadzorni odbor. Kršenje poverljivosti povlači isključenje iz ukupnog tima odmah. Meru isključenja vrši nosilac Nacionalne studije i o tome obaveštava nadležnu stručnu i, po potrebi, drugu javnost.

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

(u daljem tekstu: Nacionalna studija)

Nosilac, vlasnik i naručilac studije: Incest Trauma Centar – Beograd
Studiju finansira Evropska Unija u okviru Programa podrške civilnom društvu iz 2013.

Terms of Reference – Statistički tim

1. Učešće u pripremi definisanja metodologije sprovođenja Nacionalne studije
 2. Dizajn uzorka i izbor jedinica u uzorak
 3. Učešće u pilot projektu
 4. Analiza pilot projekta
 5. Instalacija programa za unos i obuka unosioca
 6. Kontrola i šifriranje upitnika
 7. Unos podataka – dupli unos
 8. Logička kontrola podataka
 9. Obrada osnovnih tabela
 10. Obrada analitičkih tabela
 11. Grafička prezentacija podataka
 12. Učestvovanje u pisanju finalnog izveštaja – statistički komentar podataka
 13. Aktivna saradnja sa nosiocem Nacionalne studije, Ministarstvom prosvete i nauke Republike Srbije i imenovanim istraživačkim timom Centra za promociju zdravlja žena
 14. Po odobrenju svake faze procesa rada od strane nosioca Nacionalne studije, pristupa se sledećoj fazi.
 15. Poverljivost: Sve informacije i podaci koji se jave kao predmet usmene i pisane komunikacije između imenovanih članica i članova ukupnog tima angažovanog na izvođenju Nacionalne studije su poverljive prirode. Obaveza poštovanja poverljivosti je trajna. Ukupni tim čine nosilac Nacionalne studije, Centar za promociju zdravlja žena, Statistički tim, Etički odbor i Nadzorni odbor. Kršenje poverljivosti povlači isključenje iz ukupnog tima odmah. Meru isključenja vrši nosilac Nacionalne studije i o tome obaveštava nadležnu stručnu i, po potrebi, drugu javnost.
 16. Rok za završetak ugovorenog posla koji realizuje Statistički tim: 10. maj 2015.
- U prilogu: Dostavljen CV zastupnika Statističkog tima koji svedoči o prethodnom istraživačkom iskustvu u sferi društveno angažovanih tema.*

Za Statistički tim (ukupno tri člana)

Milan Gajić (glavni statističar Instituta za statistiku Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu; ovde priključen sa još dvojicom kolega iz iste ustanove, zvanično integrisani u tim Centra za promociju zdravlja žena)

l.k.

Beograd, 16. januar 2015.

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

(u daljem tekstu: Nacionalna studija)

*Nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije: Incest Trauma Centar - Beograd
Studiju finansira Evropska unija kroz Program podrške civilnom društvu iz 2013.*

Terms of Reference – Istraživačica/Anketarka

Istraživačica/Anketarka je članica tima Nacionalne studije i za svoj rad neposredno je odgovorna rukovoditeljki istraživanja (dr Stanislava Otašević), čije kontakte ima i nosi ih stalno sa sobom.

U slučaju potrebe, može kontaktirati i tražiti pomoć i podršku u svako doba.

Za sva istraživačka pitanja na koja nailazi u radu (npr. ispunjavanje Upitnika), može kontaktirati Dr Otašević i Dr Cucić.

Za sva pitanja koja su neposredno vezana za dete u Studiji ili ma koju vanrednu situaciju u školi tokom rada, uključujući i podršku za sebe u procesu savladavanja teme seksualnog nasilja, može kontaktirati Dr Bogavac.

Pre početka istraživanja, anketarka je završila trodnevnu obuku posebno organizovanu za obuku kadra koji će raditi istraživanje .

Takođe je obavila razgovor sa rukovodstvom Studije.

Radne obaveze su:

A. Pre početka istraživanja

- Prisustvo trodnevnoj obuci i upoznavanje sa radnim obavezama i etičkim principima
- Detaljno upoznavanje sa osnovnim dokumentima («Upitnik», «Skala stavova»), kao i dodatnim dokumentima istraživanja (obraci za izveštaje, obrasci za saglasnost i pristanak). Sva dokumenta koja se koriste na obuci ne iznose se iz seminarske sale, a po završetku seminara vraćaju se organizatoricama.

B. U toku istraživanja - svakodnevno

- Dolazak na radno mesto na vreme, započinjanje sa radom shodno rasporedu
- Spremnost da pokaže svoj identifikacioni dokument, kad neko ovlašćeno lice iz škole to zatraži
- Ne može samostalno tražiti zamenu za sebe u slučaju sprečenosti, već o tom obaveštava Dr Bogavac čiji kontakt nosi stalno sa sobom
- Sarađuje sa školskom koordinatoricom/koordinatorom
- Traži pomoć u nepredviđenim situacijama od osobe zadužene za vanredne situacije
- Ostaje na radnom mestu onoliko koliko traje poslednji planirani intervju – ne požuruje dete niti ga ostavlja za sutradan, i u slučaju da je proteklo duže vreme od planiranog za taj dan
- Obavlja svoj neposredni zadatak, odnosno razgovor i popunjavanje upitnika sa punom pažnjom i odgovornošću
- Napušta prostoriju za rad samo u slučaju kada odlazi u toalet i tada je zaključava za sobom i nosi ključ. Otključava je po povratku i nastavlja rad.

C. Nakon završenog radnog dana – svakodnevno

Obaveze svake anketarke su:

1. Da po završetku dnevno predviđenih razgovora/popunjavanja upitnika – sve popunjene «Upitnike» i «Skale stavova» pregleda i utvrdi:
 - da li su šifre svuda unete
 - da li su sva pitanja u upitniku popunjena
 - da li postoje neke nelogičnosti u popunjavanju
2. Da po završetku radnog dana donese u Incest Trauma Centar – Beograd i preda:
 - sve popunjene upitnike i skale
 - sve nepopunjene upitnike i skale
 - sve delimično popunjene upitnike i skale
 - popunjen svoj dnevni izveštaj
 - proveriti svoju radnu prostoriju da nigde ne ostanu bilo koji materijali ili tekstovi koji se tiču istraživanja
 - pobrine se da prostorija ostane u redu, tačno onako kako ju je zatekla.

Etički principi

Bazični etički principi istraživanja (opravdanost; korist; neškodljivost; autonomnost; privatnost i poverljivost; anonimnost i dobrovoljnost;) razmatrani su na obuci, ovde se akcentira posebno POVERLJIVOST.

Sve informacije i podaci koji se jave kao predmet usmene ili pisane komunikacije između imenovanih članica i članova tima angažovanih na izvođenju Nacionalne studije su poverljive prirode. Obaveza poštovanja poverljivosti je trajna. Kršenje poverljivosti povlači isključivanje iz ukupnog tima ODMAH.

Neposredne aktivnosti tokom istraživanja

Neposredne aktivnosti i rad sa decom su za uzrast specifične, pa će tako i ovde biti prezentirane.

Aktivnosti za uzrast 15-18 godina

Aktivnosti za ovu grupaciju uključuju:

- Usmeno informisanje mladih o ciljevima i metodama Studije
- Upoznavanje mladih sa pisanim informacijama na istu temu (vidi prilog „Informacija za pristanak“)
- Razgovor istraživačica i učesnika/ca o primljenim informacijama
- Nakon informisanja učesnik/ca donosi svoju odluku o pristanku / nepristanku i potpisuje pristanak kod pozitivne odluke (vidi prilog „Formular pristanka“)
- Nakon potpisanog pristanka, učesnik/ca pristupa razgovoru sa istraživačicom – odgovorima na pitanja iz intervjuja (vidi prilog „Upitnik“)
- Nakon završenog intervjuja, učesnik/ca samostalno popuni skalu stavova (vidi prilog „Skala stavova“)
- Istraživačica se zahvaljuje.

Tehnika rada

Nakon ulaska učesnika/ce, istraživačica se predstavlja i zamoli učesnika/cu da sedne. Strpljivo, bez žurbe, objašnjava svrhu njihovog susreta, a zatim govori o ciljevima i metodama Studije. Zastaje i daje mogućnost učesniku/ci da

postavi pitanje. Nakon toga daje učesniku/ci tekst sa identičnim informacijama, kao i vreme da pročita, ako to želi. Ponovo pita da li ima nejasnoća i, ukoliko ih ima, pruža pojašnjenja.

Posle završenog razgovora, istraživačica daje učesniku/ci tekst pristanka i zamoli da isti pročita i potpiše ako je odlučio/la da učestvuje u istraživanju.

Tokom toga, učesnik/ca može postavljati dodatna pitanja.

Potpisan pristanak učesnik/ca stavlja u koverat i sam/a ga zatvara.

Nepotpisan ostavlja na stolu.

Nakon toga sledi razgovor – intervju na osnovu «Upitnika» za decu/mlade (za uzrast osnovne i srednje škole), zatim učesnik/ca samostalno popuni Upitnik “Skala stavova” (koji važi za mlade uzrasta srednje škole) i time je razgovor završen.

Po napuštanju prostorije od strane učesnika/ce, istraživačica na koverti piše njen/njegov redni broj (na koverti su već napisani grad i šifra škole).

Aktivnosti za uzrast 10-14 godina

Aktivnosti za ovu grupu uključuju dva nivoa:

1. Roditelji

Aktivnosti za roditelje realizuju se na roditeljskom sastanku, koji organizuje škola, i na kome anketarka prisustvuje

2. Deca

Aktivnosti u vezi sa detetom slične su sa aktivnostima u grupi od 15-18 godina, ali podrazumevaju da njima može pristupiti samo dete za koje postoji roditeljski pristanak. Ako takav dokument postoji, istraživačica započinje svoj rad koji uključuje:

- Usmeno informisanje dece o ciljevima i metodama Studije
- Upoznavanje dece sa pisanim informacijama na istu temu (vidi prilog „Informacija za saglasnost“)
- Razgovor istraživačice i učesnika/ca o primljenim informacijama
- Nakon informisanja, učesnik/ca **DAJE SVOJU PISANU SAGLASNOST** za učešće u Studiji na posebno pripremljenom formularu (vidi prilog „Formular saglasnosti“)

VAŽNO: Dete učestvuje u Studiji ako su ispunjena dva preduslova:

- **Postojanje roditeljskog pristanka**
- **Postojanje detetove saglasnosti za učešće**

Ako dete ne želi da učestvuje, roditeljski pristanak nema značaja.

Tehnika rada

Nakon ulaska učesnika/ca, istraživačica se predstavlja i zamoli učesnika/cu da sedne. Strpljivo, bez žurbe, objašnjava svrhu njihovog susreta, a zatim govori o ciljevima i metodama Studije. Zastaje i daje mogućnost učesniku/ci da postavi pitanje. Nakon toga, daje učesniku/ci tekst sa identičnim informacijama, kao i vreme da pročita, ako to želi. Ponovo ga/je pita za nejasnoće i, ukoliko ih ima, pruža pojašnjenja.

Posle završenog razgovora, istraživačica daje učesniku/ci tekst saglasnosti i zamoli da isti pročita i potpiše ako je odlučio/la da učestvuje u istraživanju.

Tokom razgovora, učesnik/ca može postavljati dodatna pitanja.

Potpisanu saglasnost učesnik/ca stavlja u koverat i sam/a ga zatvara.

(Nepotpisan ostavlja na stolu.)

Nakon toga sledi razgovor – intervju po osnovu «Upitnika» za decu/mlade.

Po napuštanju prostorije od strane učesnika/ce, istraživačica na koverti piše redni broj deteta sa upitnika (na koverti se već nalazi napisan grad i šifra škole).

Kad se istraživanje u školi završi Anketarka svoj ukupni radni materijal ima obavezu da donese i preda Incest Trauma Centru - Beograd, po posebnom dogovoru.

Istraživačica/Anketarka:

Ime i prezime _____

Br.l.k. _____

Beograd, datum _____

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

(u daljem tekstu: Nacionalna studija)

*Nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije: Incest Trauma Centar – Beograd
(u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete i nauke Republike Srbije)*

Studiju finansira Evropska unija kroz Program podrške civilnom društvu iz 2013.

ZADACI ŠKOLSKE KOORDINATORKE / KOORDINATORA

- uzrast 10-14 godina -

Školska koordinatorka/koordinator je osoba koju imenuje Jedinica za prevenciju nasilja MPN i to za koordinaciju istraživačkog procesa u školskoj sredini.

To je osoba koja povezuje školu i istraživački tim i ima pune informacije o svakoj etapi rada. Neposredno saraduje sa Upravom škole i rukovoditeljkom istraživanja Dr Stanislavom Otašević. Posедуje sve kontakte rukovodstva Studije i po potrebi ih koristi kao podršku.

Aktivnosti u pripremi istraživanja

Nakon aktivnog učešća na sastanku svih školskih koordinatorki i koordinatora sa područja Srbije, održanog 09. marta 2015., školska koordinatorka / koordinator:

- A) 10. marta 2015. obaveštava Upravu svoje škole o studiji i preuzetim obavezama koje treba realizovati i da istraživanje na području Srbije započinje 16. marta 2015.
- B) To podrazumeva: zakazivanje roditeljskog sastanka za izabrano odeljenje /odeljenja naznačenog razreda 11. marta ili najkasnije 12. marta 2015.

Sadržaj roditeljskog sastanka uključuje:

- Informaciju o Nacionalnoj studiji, načinu realizacije, odsustvu rizika i značaju partnerstva sa Jedinicom za prevenciju MPN (informaciju pruža razredni starešina i koordinatorka)
- Informaciju o značaju roditeljske saglasnosti za učešće deteta u Studiji i mehanizmu dobijanja pisane roditeljske saglasnosti i pisane saglasnosti deteta (informaciju pruža koordinatorka)
- Informaciju o značaju ličnog učešća roditelja u istraživanju putem davanja pisane saglasnosti za učešće u vidu ispunjavanja Upitnika o stavovima o nasilju (“Skala stavova”).
- Nakon pružanja informacija, školska koordinatorka / koordinator sprovodi mehanizam dobijanja pisane saglasnosti.
- Najavu drugog roditeljskog sastanka koji će se održati u 17 časova na dan sprovođenja istraživanja u školi, a nakon što se učešće dece tokom dana završi. Pruža objašnjenje da tada roditelji samostalno popunjavaju Upitnik „Skala stavova“ i na taj način daju još jedan svoj doprinos istraživanju.
- Pružanje povratne informacije Jedinici za prevenciju nasilja MPN i rukovodstvu Studije o rezultatima svih navedenih pripremnih radnji, a u cilju potvrde spremnosti škole da se sprovede zakazani dan istraživanja.

Roditeljski pristanak

- Nakon što je od školske koordinatorke / koordinatora dobio/la informaciju o Studiji i o njenom značaju i koristi, roditelj dobija otvoren koverat (na kome je napisan grad i šifra škole) i formular za potpis pristanka
- Pre nego što potpiše, roditelj može da postavi dodatna pitanja.
- Roditelj koji DAJE/POTPISUJE saglasnost za dete, stavlja pisanu saglasnost u kovertu i zalepi.
- Roditelj koji se odluči da NE DA svoj pristanak, ostavlja nezatvorenu kovertu. Roditeljska odluka se ne preispituje!!!
- Roditelji se zamole da OBAVESTE DETE o svojoj odluci: DATA saglasnost ili NIJE DATA saglasnost. Deca za koju saglasnost nije data, neće učestvovati u Studiji.
- Školska koordinatorka/koordinator prebrojava zatvorene i otvorene kovertu, i zatvorene uzima sa sobom. O rezultatima obaveštava Jedinicu za prevenciju nasilja i rukovodstvo Studije. Dokumentaciju dostavlja Incest Trauma Centru – Beograd, prema posebnom dogovoru.

Aktivnosti neposredno pred početak istraživanja

- U saradnji sa Upravom škole u trajanju od jednog dana obezbeđuje tri prostorije za nesmetan rad anketarki. Po jedna anketarka radi u svakoj od tri prostorije i svakoj anketarki obezbeđuje ključ prostorije u kojoj radi da bi zaključala prostoriju ukoliko mora na kratko da izađe i opet otključala i nastavila rad.
- Ukoliko poseban dogovor sa Incest Trauma Centrom – Beograd uključuje čuvanje dokumentacije pribavljene u periodu 11-13. mart 2015. na roditeljskom sastanku, školska koordinatorka obezbeđuje u školi prostoriju za smeštaj i čuvanje dokumentacije i ona jedina poseduje ključ od te prostorije.

Aktivnosti tokom istraživanja

- Obaveštavanje rukovodstva Studije o bilo kom nedostatku ili problemu koji može nastati u organizacionom smislu na dan sprovođenja istraživanja (Dr Stanislava Otašević)
- Sarađuje sa osobom u svojoj školi koja je zadužena za vanredne situacije
- Upoznata je sa radom anketarki i sarađuje sa njima
- Neposredno je odgovorna da u namensku prostoriju ne uđe nijedno neovlašćeno lice. Lica koja ulaze u prisustvu školske koordinatorke su istraživačice. Samostalno može ući samo neko iz rukovodstva Studije.

Aktivnosti kad se istraživanje u školi završi

Nakon što je radni dan u kojem se sprovodi istraživanje u školi završen, školska koordinatorka / koordinator proverava da li je sva dokumentacija anketarki spakovana i odneta, da li se u bilo kojoj radnoj prostoriji ne nalazi neki preostali materijal i da li je sve ostavljeno uredno. Ukoliko bilo šta odstupa od očekivanog, obaveštava rukovoditeljku Studije (Dr Stanislava Otašević). Postupa u skladu sa posebnim dogovorom koji ima sa Incest Trauma Centrom – Beograd u vezi primopredaje dokumentacije koju je pribavila u periodu 11-13. mart 2015. na roditeljskom sastanku.

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

(u daljem tekstu: Nacionalna studija)

*Nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije: Incest Trauma Centar – Beograd
(u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete i nauke Republike Srbije)*

Studiju finansira Evropska unija kroz Program podrške civilnom društvu iz 2013.

ZADACI ŠKOLSKE KOORDINATORKE / KOORDINATORA

- uzrast 15-18 godina -

Školska koordinatorica/koordinator je osoba koju imenuje Jedinica za prevenciju nasilja MPN i to za koordinaciju istraživačkog procesa u školskoj sredini.

To je osoba koja povezuje školu i istraživački tim i ima pune informacije o svakoj etapi rada. Neposredno saraduje sa Upravom škole i rukovoditeljkom Studije, Dr Stanislavom Otašević. Posедуje sve kontakte rukovodstva Studije i po potrebi ih koristi kao podršku.

Aktivnosti u pripremi istraživanja

Nakon aktivnog učešća na sastanku svih školskih koordinatorica i koordinatora sa područja Srbije, održanog 09. marta 2015., školska koordinatorica / koordinator:

- A) 10. marta 2015. obaveštava Upravu svoje škole o studiji i preuzetim obavezama koje treba realizovati i da istraživanje na području Srbije započinje 16. marta 2015.
- B) To podrazumeva: zakazivanje roditeljskog sastanka za izabrano odeljenje / odeljenja naznačenog razreda 11. marta ili najkasnije 12. marta 2015.

Sadržaj roditeljskog sastanka uključuje :

- Informaciju o Nacionalnoj studiji, načinu realizacije, odsustvu rizika i značaju partnerstva sa Jedinicom za prevenciju MPN (razredni starešina i koordinatorica)
- Informaciju o značaju informisanja roditelja i pravu deteta da pruži svoj pristanak
- Pružanje povratne informacije Jedinici za prevenciju nasilja MPN i rukovodstvu Studije o rezultatima svih navedenih pripremnih radnji, a u cilju potvrde spremnosti škole da se sprovede zakazani dan istraživanja.

Aktivnosti neposredno pred početak istraživanja

- U saradnji sa Upravom škole u trajanju od jednog dana obezbeđuje tri prostorije za nesmetan rad anketarki. Po jedna anketarka radi u svakoj od tri prostorije i svakoj anketarki obezbeđuje ključ prostorije u kojoj radi da bi zaključala prostoriju ukoliko mora na kratko da izađe i opet otključala i nastavila rad.

Aktivnosti tokom istraživanja

- Obaveštavanje rukovodstva Studije o bilo kom nedostatku ili problemu koji može nastati u organizacionom smislu na dan sprovođenja istraživanja (Dr Stanislava Otašević)
- Sarađuje sa osobom u svojoj školi koja je zadužena za vanredne situacije
- Upoznata je sa radom anketarki i sarađuje sa njima
- Neposredno je odgovorna da u namensku prostoriju ne uđe nijedno neovlašćeno lice. Lica koja ulaze u prisustvu školske koordinatorke su istraživačice. Samostalno može ući samo osoba iz rukovodstva Studije.

Aktivnosti kad se istraživanje u školi završi

Nakon što je radni dan u kojem se sprovodi istraživanje u školi završen, školska koordinatorka / koordinator proverava da li je sva dokumentacija anketarki spakovana i odneta, da li se u bilo kojoj radnoj prostorije ne nalazi neki preostali materijal i da li je sve ostavljeno uredno. Ukoliko bilo šta odstupa od očekivanog, obaveštava rukovoditeljku Studije (Dr Stanislava Otašević).

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

(u daljem tekstu: Nacionalna studija)

*Nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije: Incest Trauma Centar – Beograd
(u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete i nauke Republike Srbije)*

Studiju finansira Evropska unija kroz Program podrške civilnom društvu iz 2013.

ZADACI OSOBE U ŠKOLI ZADUŽENE ZA VANREDNE SITUACIJE

Osoba koja je zadužena za vanredne situacije je osoba koju imenuje Jedinica za prevenciju nasilja MPN i koja poseduje prethodnu dodatnu edukaciju iz oblasti zaštite dece od nasilja.

Njen delokrug rada su:

- Emocionalni i/ili fizički problem deteta koji se eventualno može ispoljiti u toku istraživanja
- Zahtev deteta da razgovara sa nekom drugom osobom van istraživačkog tima
- Druge nepredviđene situacije.

Tehnika rada

Na poziv istraživačice koja prekida intervju nakon procene situacije, osoba zadužena za vanredne situacije ulazi u prostoriju, vrši svoju brzu procenu, izvodi dete iz radne prostorije i vrši normalizaciju reakcije deteta.

Dalji postupak osoba za vanredne situacije planira na osnovu procene situacije, koristeći svoje znanje i iskustvo.

Ako je potrebna dodatna pomoć za dete u zavisnosti od toga u čemu se ogleda teškoća kod deteta, prema svojoj proceni obaveštava školsku koordinatorku / koordinatora. Ukoliko je njena procena da dete eventualno ima iskustvo nasilja, obaveštava Tim za zaštitu dece od nasilja, a u skladu sa Posebnim protokolom MPN za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja. Ukoliko u školi nisu sigurni kako da postupe, osoba za vanredne situacije se obraća Incest Trauma Centru – Beograd (Dr Ljiljani Bogavac čiji kontakt ima i sa sobom stalno nosi). Ne napušta dete do potpunog razrešenja nastale situacije.

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

(u daljem tekstu: Nacionalna studija)

*Nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije: Incest Trauma Centar – Beograd
Studiju finansira Evropska Unija kroz Program podrške civilnom društvu iz 2013.*

Terms of Reference – Supervizorka Nacionalne studije

Zadaci supervizorka su da u ime nosioca Nacionalne studije, vrši aktivnu superviziju procesa izvođenja Nacionalne studije, vodeći računa o kvalitetu, procesu rada i usklađenosti sa utvrđenim ciljevima.

U tom cilju, supervizorka Nacionalne studije:

1. Blisko saraduje sa rukovoditeljkom Nacionalne studije i glavnom istraživačicom Nacionalne studije u svim fazama razvoja istraživanja i njegove realizacije
2. Supervizira izradu svih istraživačkih instrumenata
3. Razmatra Protokol istraživanja i, ukoliko je potrebno, pruža sugestije
4. Učestvuje u selekciji terenskih anketarica
5. Prati obuku terenskih anketarica
6. Prati proces izvođenja Nacionalne studije sa aspekta ispunjavanja svih planiranih aktivnosti i kvaliteta rada
7. Obavlja terenske posete na istraživačkim lokacijama i predlaže eventualne korekcije u radnom procesu
8. Aktivno učestvuje na koordinacionim i konsultativnim sastancima tima zakazanim na predlog nosioca Nacionalne studije ili glavne rukovoditeljke Nacionalne studije
9. U slučaju uočenih nedostataka, odmah obaveštava rukovoditeljku Nacionalne studije i glavnu istraživačicu Nacionalne studije, predlažući istovremeno i mere za izmenu nađenog stanja
10. Neposredno je odgovorna nosiocu Nacionalne studije, u skladu sa njegovim redovnim procedurama
11. Za donatorsku organizaciju, sastavlja finalni izveštaj koji se tiče celokupne realizacije Nacionalne studije.
12. Poverljivost: Sve informacije i podaci koji se javе kao predmet usmene i pisane komunikacije između imenovanih članica i članova ukupnog tima angažovanog na izvođenju Nacionalne studije su poverljive prirode. Obaveza poštovanja poverljivosti je trajna. Ukupni tim čine nosilac Nacionalne studije, Centar za promociju zdravlja žena (uklj. Statistički tim), Etički odbor i Nadzorni odbor. Kršenje poverljivosti povlači isključenje iz ukupnog tima odmah. Meru isključenja vrši nosilac Nacionalne studije i o tome obaveštava nadležnu stručnu i, po potrebi, drugu javnost.

Supervizorka Nacionalne studije

Dušica Popadić, direktorka Incest Trauma Centra - Beograd

l.k.br

Beograd, 16. januar 2015.

POGLAVLJE 3:

Instrumenti

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

*Nosilac, vlasnik i naručilac Studije: Incest Trauma Centar – Beograd
(u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete i nauke Republike Srbije)*

INFORMACIJA ZA UČESNICE/KE U ISTRAŽIVANJU - DECA

Draga, / Dragi,

Pred Tobom se nalaze **informacije** koje su ti neophodne da bi donela/o odluku da li želiš da učestvuješ u ovom istraživanju. To su iste informacije koje si već dobila/o u razgovoru sa anketarkom, ali Ti ih dajemo i u pisanoj formi kako bi mogao/la dodatno da proučiš i razmisliš, pre svoje odluke da li ćeš u istraživanju učestvovati.

Cilj istraživanja je da se proceni koliko je rasprostranjeno seksualno nasilje nad decom, ko su osobe koje najčešće zlostavljaju decu, koliko su bliske detetu, koliko dugo u proseku traje nasilje, kome se dete javlja za pomoć, koliko je efikasna ta pomoć, i koliko su roditelji i deca upoznati sa problemom seksualnog nasilja.

Korist od ovog istraživanja je vrlo značajna za svu decu. Sa rezultatima će biti upoznati svi koji vode brigu i odlučuju o zaštiti i dobrobiti dece i oni treba da ih upotrebe da se ta zaštita poboljša i nasilje smanji. Takođe, rezultati treba da posluže svima koji odlučuju o obrazovanju i vaspitanju dece, a posebno Ministarstvu prosvete i nauke Srbije, kao osnova za nove školske programe kroz koje će deca učiti kako da se od nasilja zaštite. **Korist za Tebe lično** je što će Ti učešće u istraživanju omogućiti da dobiješ korisne informacije o ovoj temi.

Način učešća u istraživanju

Postupak u ovom istraživanju je jednostavan i potpuno bezopasan u svakom pogledu i sastoji se od razgovora sa anketarkom, koja će Tvoje odgovore uneti u upitnik. Iako će neka pitanja biti privatna, smatramo da Ti neće biti neugodno.

Poverljivost i tajnost ličnih podataka

Sve što saopštiš anketarki tokom istraživanja ostaje među istraživačicama i istraživačima ove Studije.

Nigde se ne zahteva Tvoje ime i prezime, a obrazac gde ćeš svojim potpisom dati saglasnost da učestvuješ nije povezan i ne stoji zajedno sa upitnikom. Svi upitnici su čuvani pod ključem i o tome brine Incest Trauma Centar – Beograd. Kada počnemo da unosimo podatke iz upitnika u kompjuter i računamo rezultate istraživanja, nigde se ne otkriva ko je osoba koja je učestvovala u istraživanju.

Tvoja prava u istraživanju

Za Tvoje učešće u istraživanju smo pitale najpre Tvoje roditelje i ovde si zato što smo dobile pristanak Tvojih roditelja.

Sada nam je važna Tvoja odluka. U istraživanju ćeš učestvovati samo ako se i Ti svojim potpisom saglasiš da učestvuješ.

Tvoje pravo je da ne daješ nikakvu saglasnost sve dok Ti nisu potpuno jasne sve informacije koje dobiješ.

To znači da imaš pravo da pitaš sve što Ti nije jasno i tokom čitanja i kad završiš čitanje ovog teksta.

Tvoje pravo je da odbiješ učešće ako ne želiš da učestvuješ iz svojih razloga koje nisi u obavezi da kažeš anketarki, i to bez obzira na pristanak svojih roditelja. Isto tako, Tvoje je pravo da, ako i odlučiš da učestvuješ, možeš da odustaneš od daljeg istraživanja, u svakom trenutku, takođe bez obaveze da objašnjavaš razloge i bez bilo kakvih posledica.

U slučaju da imaš bilo kakve primedbe, možeš se obratiti školskoj koordinatorki čije će Ti ime biti saopšteno.

HVALA TI ŠTO SI ODVOJILA / ODVOJIO VREME DA OVO PROČITAŠ I DA SE JOŠ JEDNOM UPOZNAŠ SA ISTRAŽIVANJEM, PRE SVOJE ODLUKE!

Šifra grada _____

Šifra škole _____

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

*Nosilac, vlasnik i naručilac Studije: Incest Trauma Centar – Beograd
(u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete i nauke Republike Srbije)*

OBRAZAC INFORMISANE SAGLASNOSTI - DECA

A. Svojim potpisom na ovom dokumentu, ja potvrđujem:

1. Da su mi Studija i njeni ciljevi jasno objašnjeni	da	ne
2. Da sam dobila / dobio odgovore na sva moja pitanja	da	ne nisam imala/o pitanja
3. Da mi je objašnjena korist koju deca i mladi, pa i ja lično, mogu imati od ove Studije	da	ne
4. Da mi je rečeno da ne postoji nikakav rizik, šteta ili opasnost od učešća u ovoj Studiji	da	ne
5. Da mi je rečeno da će sve informacije koje dam o sebi biti poverljive i da me ni jedna informacija koju dam ne otkriva kao ličnost	da	ne

B. Svojim potpisom takođe potvrđujem da sam upoznat/a sa svojim pravima u vezi učešća u ovoj Studiji. Tako znam da imam prava da:

- a. Učestvujem u Studiji po dobijanju pristanka od mog roditelja/staratelja
- b. Ako odlučim da učestvujem u Studiji, imam prava da odustanem u svakoj fazi popunjavanja upitnika i to bez posledica
- c. Odbijem učešće u Studiji, bez ikakvih posledica zbog toga
- d. Ne odgovorim na neka pitanja, ako to ne želim
- e. Postavljam pitanja u toku Studije
- f. Zatražim pomoć od nadležne osobe u školi, ako mi tokom istraživanja neka pomoć lične prirode bude potrebna

C. Na osnovu svega iznetog, potpisujem svoju saglasnost za učešće u Studiji

Potpis učesnika/učesnice _____

Mesto i datum: _____

Šifra grada _____

Šifra škole _____

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

*Nosilac, vlasnik i naručilac Studije: Incest Trauma Centar – Beograd
(u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete i nauke Republike Srbije)*

PRISTANAK RODITELJA (za dete)

(ime deteta) _____

Svojim potpisom, ja dajem svoj pristanak da moje dete učestvuje u Studiji.

Prethodno sam dobila / dobio sve neophodne informacije za donošenje ove odluke.

Tako razumem:

1. Opravdanost, značaj i korist koji iz Studije proizilazi za decu i mlade
2. Ciljeve i metodologiju Studije
3. Činjenice koje govore da ne postoji nikakav rizik, šteta ili opasnost za moje dete da učestvuje u Studiji
4. Da su informacije koje će moje dete dati tokom Studije poverljivog karaktera i da se ta poverljivost može prekršiti samo u zakonski predviđenim okolnostima
5. Da će moje dete biti obavešteno o svojim pravima vezanim za učešće u Studiji i da konačna odluka o učešću zavisi od njega/nje.

Potpis roditelja

Mesto i datum:

Város kódja _____

Obrazac informisane saglasnosti – deca (na mađarskom jeziku)

Iskola kódja _____

TANULMÁNY A GYERMEKEK SZEXUÁLIS BÁNTALMAZÁSÁNAK TÁRSADALMI PROBLÉMÁJÁRÓL SZERBIA KÖZTÁRSASÁG TERÜLETÉN

A tanulmány hordozója, tulajdonosa és megrendelője: Incest Trauma Centar – Belgrád

(partnere a Szerb Köztársaság Oktatási- és Tudományügyi Minisztériuma)

SZÜLOI HOZZÁJÁRULÁS (a gyermek részére)

(a gyermek neve) _____

Saját aláírással hozzájárulok, hogy a gyermekemtol nyert információk részei lehessenek a Tanulmánynak.

Ezt megelőzően minden olyan információt megkaptam, ami szükséges volt döntésem meghozatalához.

Értem:

1. a Tanulmány fontosságát, jelentőségét és hasznát, amit a gyermekek és atalok vonatkozásában jelent
2. a Tanulmány célját és módszertanát
3. a tényt, hogy gyermekemet nem érheti semmilyen kár vagy veszély a Tanulmányban való részvételével
4. hogy mindaz az információ, amit a gyermekem a Tanulmányban való részvétele alatt közöl, bizalmas jellegű, és úgy is lesz kezelve, kivéve a törvényben szabályozott körülmények esetén
5. hogy a gyermekemet tájékoztatni fogják a jogairól, amely a Tanulmányban való részvételére vonatkozik, és hogy a végso döntést arról, hogy részt vesz e benne, o maga hozza meg

Szülo aláírása

Helyiség és dátum:

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

*Nosilac, vlasnik i naručilac Studije: Incest Trauma Centar – Beograd
(u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete i nauke Republike Srbije)*

INFORMACIJA ZA UČESNICE/KE U ISTRAŽIVANJU - MLADI

Draga, / Dragi,

Pred Tobom se nalaze **informacije** koje su ti neophodne da bi donela/o odluku da li želiš da učestvuješ u ovom istraživanju. To su iste informacije koje si već dobila/o u razgovoru sa anketarkom, ali Ti ih dajemo i u pisanoj formi kako bi mogao/la dodatno da proučiš i razmisliš, pre svoje odluke da li ćeš u istraživanju učestvovati.

Cilj istraživanja je da se proceni koliko je rasprostranjeno seksualno nasilje nad decom, ko su osobe koje najčešće zlostavljaju decu, koliko su bliske detetu, koliko dugo u proseku traje nasilje, kome se dete javlja za pomoć, koliko je efikasna ta pomoć, i koliko su roditelji i deca upoznati sa problemom seksualnog nasilja.

Korist od ovog istraživanja je vrlo značajna za svu decu. Sa rezultatima će biti upoznati svi koji vode brigu i odlučuju o zaštiti i dobrobiti dece i oni treba da ih upotrebe da se ta zaštita poboljša i nasilje smanji. Takođe, rezultati treba da posluže svima koji odlučuju o obrazovanju i vaspitanju dece, a posebno Ministarstvu prosvete i nauke Srbije, kao osnova za nove školske programe kroz koje će deca učiti kako da se od nasilja zaštite. **Korist za Tebe lično** je što će Ti učešće u istraživanju omogućiti da dobiješ korisne informacije o ovoj temi.

Način učešća u istraživanju

Postupak u ovom istraživanju je jednostavan i potpuno bezopasan u svakom pogledu i sastoji se od razgovora sa anketarkom, koja će Tvoje odgovore uneti u upitnik. Iako će neka pitanja biti privatna, smatramo da Ti neće biti neugodno.

Poverljivost i tajnost ličnih podataka

Sve što saopštiš anketarki tokom istraživanja ostaje među istraživačicama i istraživačima ove Studije.

Nigde se ne zahteva Tvoje ime i prezime, a obrazac gde ćeš svojim potpisom dati saglasnost da učestvuješ nije povezan i ne stoji zajedno sa upitnikom. Svi upitnici su čuvani pod ključem i o tome brine Incest Trauma Centar – Beograd. Kada počnemo da unosimo podatke iz upitnika u kompjuter i računamo rezultate istraživanja, nigde se ne otkriva ko je osoba koja je učestvovala u istraživanju.

Tvoja prava u istraživanju

U istraživanju ćeš učestvovati samo ako svojim potpisom daš pristanak da učestvuješ.

Tvoje pravo je da ne daješ nikakav pristanak sve dok Ti nisu potpuno jasne sve informacije koje dobiješ.

To znači da imaš pravo da pitaš sve što Ti nije jasno i tokom čitanja i kad završiš čitanje ovog teksta.

Tvoje pravo je da odbiješ učešće ako ne želiš da učestvuješ iz svojih razloga koje nisi u obavezi da kažeš anketarki. Isto tako, Tvoje je pravo da, ako i odlučiš da učestvuješ, možeš da odustaneš od daljeg istraživanja, u svakom trenutku, takođe bez obaveze da objašnjavaš razloge i bez bilo kakvih posledica.

U slučaju da imaš bilo kakve primedbe, možeš se obratiti školskoj koordinatorci čije će Ti ime biti saopšteno.

HVALA TI ŠTO SI ODVOJILA / ODVOJIO VREME DA OVO PROČITAŠ I DA SE JOŠ JEDNOM UPOZNAŠ SA ISTRAŽIVANJEM, PRE SVOJE ODLUKE!

Šifra grada _____

Šifra škole _____

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

*Nosilac, vlasnik i naručilac Studije: Incest Trauma Centar – Beograd
(u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete i nauke Republike Srbije)*

OBRAZAC INFORMISANOG PRISTANKA - MLADI

A. Svojim potpisom na ovom dokumentu, ja potvrđujem:

1. Da su mi Studija i njeni ciljevi jasno objašnjeni	da	ne
2. Da sam dobila / dobio odgovore na sva moja pitanja	da	ne nisam imala/o pitanja
3. Da mi je objašnjena korist koju deca i mladi, pa i ja lično, mogu imati od ove Studije	da	ne
4. Da mi je rečeno da ne postoji nikakav rizik, šteta ili opasnost od učešća u ovoj Studiji	da	ne
5. Da mi je rečeno da će sve informacije koje dam o sebi biti poverljive i da me ni jedna informacija koju dam ne otkriva kao ličnost	da	ne

B. Svojim potpisom takođe potvrđujem da sam upoznat/a sa svojim pravima u vezi učešća u ovoj Studiji. Tako znam da imam prava da:

- a. Učestvujem u Studiji, ali i da bez posledica odustanem u svakoj fazi popunjavanja upitnika
- b. Odbijem učešće u Studiji, bez ikakvih posledica zbog toga
- c. Ne odgovorim na neka pitanja ako to ne želim
- d. Postavljam pitanja u toku Studije
- e. Zatražim pomoć od nadležne osobe u školi, ako mi tokom istraživanja neka pomoć lične prirode bude potrebna

C. Na osnovu svega iznetog, potpisujem svoju saglasnost za učešće u Studiji

Potpis učesnika/učesnice

Mesto i datum:

Grad _____

Šifra škole _____

Šifra deteta _____

UPITNIK ZA DECU I MLADE

A. SOCIODEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE

1. **Pol** (zaokruži) Ž M

2. **Koliko imaš godina** (upisati navršene godine) _____

3. **Rođen/a si kao** (zaokruži slovo):

(Napomena: Misli se na red rođenja u porodici gde su oba biološka („rođena“) roditelja)

A. Prvo (najstarije) dete

B. Srednje dete

C. Poslednje (najmlađe) dete

D. Jedino dete

4. **Koliko braće ili sestara imaš**

(Napomena: Može se zaokružiti više od jednog slova. Upisati koliko braće i sestara.)

Primeri : 1. A i D; 2. A, D i ; 3. B, D i E; 4. B, C, D i E;

A. Jedino sam dete svojih roditelja i nemam rođene braće ni sestara

B. imam rođene braće _____

C. imam rođenih sestara _____

D. imam polubraće _____

E. imam polusestara _____

5. **Da li sada živiš sa oba roditelja (rođeni mama i tata) DA NE**

6. **Ako je odgovor na pitanje 5 „NE“, navesti razloge za to** (zaokruži slovo ispred obeležja)

A. Majka umrla

B. Otac umro

C. Oba roditelja umrla

D. Jedan od roditelja van zemlje - majka - otac

E. Roditelji su razvedeni

F. Roditelji nepoznati

G. Drugo (upisati) _____

7. **Ako je odgovor na pitanje 5 „NE“, pitati dalje**

Sa kim sada živiš (zaokružiti broj ispred obeležja)

1. Samo sa majkom

2. Samo sa ocem

3. Ponekad sa majkom, ponekad sa ocem

4. Sa ocem i maćehom
5. Sa majkom i očuhom
6. Sa majkom i njenim partnerom
7. Sa majkom i njenom partnerkom
8. Sa ocem i njegovom partnerkom
9. Sa ocem i njegovim partnerom
10. U hraniteljskoj porodici
11. U porodici koja me je usvojila
12. U domu za decu bez roditeljskog staranja
13. Drugo (upisati) _____

8. Ko još živi sa tobom u tvojoj porodici, u istom domaćinstvu?

(Napomena: Najpre zaokružiti broj ispred obeležja. Zatim, u koloni sa „broj osoba“ uneti broj / brojeve i najzad godine starosti svake od pomenutih osoba i odvojiti ih zarezom. Vidi primer.)

R.br.	Osoba	Broj osoba	Godine starosti svake osobe (odvojiti zarezom)
Primer 3.	Polusestre	2	9, 12
1.	Sestra/sestre		
2.	Brat/braća		
3.	Polusestra/polusestre		
4.	Polubrat/polubraća		
5.	Kćerka/kćerke očuha, maćehe, partnera/partnerke, hranitelja/hraniteljki, usvojitelja/usvojiteljki		
6.	Sin/sinovi očuha, maćehe, partnera/partnerke, hranitelja/hraniteljki, usvojitelja/usvojiteljki		
7.	Baba		
8.	Deda		
9.	Rođaka/rođake		
10.	Rođak/rođaci		
11.	Druga deca ženskog pola koja su u hraniteljskoj ili usvojeničkoj porodici		
12.	Druga deca muškog pola koja su u hraniteljskoj ili usvojeničkoj porodici		
13.	Drugi (upisati)		

9. Školska sprema roditelja/staratelja

Tabela: ŠKOLSKA SPREMA

(Napomena: Upisati školsku spremu roditelja/roditeljskog para ili staratelja i to onih sa kojim dete sada živi, prema pitanju 7. Ako dete živi naizmenicno kod majke i oca (7.3), upisati oba roditelja.)

Školska sprema	Majka	Otac	Maćeha	Oćuh	Hraniteljka	Hranitelj	Majčin partner	Majčina partnerka	Oćeva partnerka	Oćev partner	Usvojiteljka	Usvojitelj
Bez škole												
Nezavršena osnovna												
Osnovna 8 razreda												

Školska sprema	Majka	Otac	Maćeha	Oćuh	Hrani- teljka	Hrani- telj	Majćin partner	Majćina partnerka	Oćeva partnerka	Oćev partner	Usvoji- teljka	Usvoji- telj
Srednja stručna škola												
Srednja stručna škola												
Srednja škola / gimnazija												
Viša škola												
Fakultet												
Posle diplomske studije												
Drugo												
Ne znam												

B. NASILJE – opšti deo

10. Poznaješ li nekog druga ili drugaricu koji su preživeli neki oblik nasilja:

10.1 U poslednjih godinu dana (od februara 2014. do februara 2015.) DA NE

10.2 U toku života (unazad, dokle dopiru sećanja, pa do februara 2015.) DA NE

(Napomena: Razlika između 10.1. i 10.2 je u tome što se u 10.1 pita o nasilju započeto 2014., a u 10.2 o nasilju koje je započelo i dešavalo se ranije, ali i tokom 2014.)

11. Ako je odgovor na pitanje 10.1 ili na 10.2 „DA“, kao i ako je odgovor na oba „DA“ – pitati dalje sledeće pitanje 11.1.

11.1. Šta je preživeo/la tvoj drug / drugarica, koju vrstu nasilja (zaokružiti u tabeli: A, B, C itd.)

(Napomena : Anketiranom detetu navesti sve oblike nasilja sa kratkim objašnjenjem. Ako dete saopšti dva ili više oblika nasilja zaokružiti „Višestruko“ i naznačiti o kojim oblicima se radi.) Primer F (B, D)

11.2. Koliko osoba koje su preživele neki oblik nasilja znaš

(Napomena: Broj drugarica i/ili drugova koje navede anketirano dete, unosi se u tabelu pod svaki oblik nasilja koje je navelo.)

11.3 Kog pola su bile osobe koje su preživele svaki od navedenih oblika nasilja (upisati u tabelu)

11.4. Koliko je godina je tada imala tvoja drugarica / drugarice (upisati u tabelu)

11.5 Koliko godina je tada imao tvoj drug / drugarica (upisati u tabelu)

(Napomena: U našem primeru 1. to je: pod D - 1 osoba, ž. pola, starosti 11 godina;

U našem primeru 2. to je: pod F - 1 osoba, m. pola, starosti 13 godina;

Ako je više osoba preživeo isti oblik nasilja, podaci se odvajaju zarezom jedni od drugih.

Recimo pod C - 3 osobe m., m., ž. pola, starosti 12, 12, 14 godina;)

Tabela: ISKUSTVO NASILJA DRUGA / DRUGARICE

	11.1 Vrsta nasilja (moguće je zaokružiti više ponuđenih odgovora)	11.2 Broj osoba koje poznaješ sa iskustvom nasilja	11.3 Pol osoba	11.4 Godine starosti drugarice/ca	11.5 Godine starosti druga/drugova
A	Emocionalno/psihičko nasilje				
B	Fizičko nasilje				
C	Elektronsko nasilje				
D	Seksualno nasilje				
E	Socijalno nasilje				
F	Višestruko (nabrojati)				

C. LIČNO ISKUSTVO SEKSUALNOG NASILJA

Napomena: Kako je o seksualnom nasilju već razgovarano kad je dete pristupilo istraživanju, kao i u okviru prethodnog pitanja - ovo nije novi pojam. Ovo pitanje je prevashodno o ličnom iskustvu. Pored toga, ostavljena je mogućnost da anketirano dete navede i iskustvo nekog drugog deteta koje poznaje.

12. Da li ti se ikada desilo da je neka odrasla osoba (muškog ili ženskog pola), ili osoba koja je više od 2 godine starija od tebe, tražila da učiniš jednu ili više nabrojanih radnji ili te primoravala na to:

(Napomena: Reci detetu da nam je vrlo dragoceno da čujemo, ako ih ima, njegova lična iskustva seksualnog nasilja, a da ćemo u isto vreme razumeti ako na neka pitanja ne želi ili ne može da odgovori. Takođe je značajno, ako nema svoje iskustvo o svemu što je nabrojano, da dete kaže da li poznaje nekoga ko ih ima.

Svaka stavka se čita polako sa pauzom. Ako dete pruži pozitivan odgovor („dogodilo se“), zaokružiti redni broj i upisati + pod „DA“. Ako je negativan odgovor, obavezno upisati + pod „NE“.

Ako dete ne želi da govori o nekoj stavci, takođe zaokružiti redni broj i upisati + pod „ne želim da govorim o tome“.

Ako dete kaže da se neka od navedenih radnji dogodila dogodila drugom detetu, ponovo se zaokruži redni broj i upiše + pod „Nije meni, ali...“.)

Tabela: ISKUSTVO SEKSUALNOG NASILJA

Redni broj	Vrsta nasilnih radnji	Da	Ne	Ne želim da govorim o tome	Nije meni, ali poznajem nekoga kome se to dogodilo
Primer		+			+
12.1	Da je gledaš razgolićenu odnosno njene polne organe				
12.2	Da se ti skinješ i pokažeš svoje polne organe				
12.3	Da ta osoba dodiruje tvoje polne organe				
12.4	Zahtevala da ti dodiruješ njene polne organe				
12.5	Posmatraš tu osobu kako masturbira <i>(Napomena: Pitati da li razume značenje. Ako ne zna ili nije sigurno, pojašniti pojam.)</i>				
12.6	Tražila da je miluješ po telu				
12.7	Tražila da ona tebe miluje po telu				
12.8	Staneš gola/go sama/sam ili sa partnerkom/partnerom pred njen fotoapararat, kameru, mobilni telefon				

Redni broj	Vrsta nasilnih radnji	Da	Ne	Ne želim da govorim o tome	Nije meni, ali poznajem nekoga kome se to dogodilo
Primer		+			+
12.9	Zajedno sa njom gledaš slike, filmove, časopise sa pornografskim sadržajem				
12.10	Slala ti pisma, cedulje, poruke sa seksualnim sadržajem putem SMS-a, internetom (e-mail, Facebook i druge društvene mreže)				
12.11	Zahtevala ili te prisilila da stavi prste ili predmet u tvoj polni organ				
12.12	Primenjivala pretnje, ucene i slično i primorala te na seksualni odnos tako što je došlo do kontakta dva polna organa				
12.13	Primenom sile izvršila seksualni odnos nad tobom				
12.14	Dala ti alkohol i/ili drogu i tako te primorala na seksualni odnos				
12.15	Dala drugima alkohol i/ili drogu i podsticala ih na seksualni odnos sa tobom				
12.16	Nudila ti novac za seksualni odnos				
12.17	Kupovala i davala ti poklone za seksualni odnos sa njom ili nekim drugim osobama				
12.18	Drugo (upisati)				
12.19	NIŠTA OD NAVEDENOG SE MENI LIČNO NIJE DOGODILO <i>Napomena : Ako se zaokruži 12.19, onda – preskociti pitanja 13.-21. i nastaviti sa 22. pitanjem</i>				

13. Da li se bilo koja, ili više od navedenih situacija iz pitanja 12 desila tokom prošle godine (od februara 2014. do februara 2015.) **DA** **NE**

(Napomena: Ako je odgovor „NE“, ići na pitanje 15)

14. Ako je odgovor na pitanje 13 “DA“, molim te navedi koja je to situacija (upisati broj iz pitanja 12, svaki pojedinačni broj odvojiti zarezom)

(Napomena: Da bi se odgovorilo na pitanja 13 i 14, potrebno je zajedno sa detetom vratiti se na pitanje 12 i zamoliti ga da pogleda tabelu i kaže nam o kojim se radnjama radilo u navedenom periodu (od februara 2014. do februara 2015.)

Ako je odgovor „DA“, zaokružiti „DA“ u pitanju 13 i ici dalje na pitanje 14. Ako dete navodi situacije, upisati njihov broj.

Primer: Ako je odgovor na pitanje 13 „DA“, ici na pitanje 14 gde su npr. odgovori 12.3; 12.4; 12.6; i zatim ići na pitanje 15.

Ako je odgovor na pitanje 13 „NE“, preskočiti pitanje 14 i ići na pitanje 15.

15. Za svaki zaokruženi odgovor u okviru pitanja 12 (izuzev 12.19), dakle za svaku situaciju u kojoj si se našao/la, potrebno je upisati u tabelu tražene podatke, počev od broja navedenog događaja.

Tabela: OPIS POJEDINAČNIH DOGAĐAJA NASILJA

R.br.	Događaj zaokružen u pitanju 12	Koliko si godina imao/la tada	Događaj se desio samo jednom	Događaj se ponavljao	Događaj se dešava i sada	Kad se dogodilo poslednji put	Mesto događaja	Ne želim da govorim o tome
PRIMERI	a-12.13 b-12.16	14 14	-	+	+	Pre 2 meseca	Automobil	+
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								
6.								
7.								
8.								
9.								

(Napomena: Događaj naveden kao primer ostaviti u tabeli, a događaje iz 12 navoditi u sledećem redu počev od rednog broja 1)

16. Da li si sa nekim razgovarao/la o tome što ti se desilo (Napomena: Ako su odgovori "a" i "f", ići na pitanje 18.)

- a. Ne, nisam
- b. Razgovarao/la sam sa drugom/drugaricom
- c. Razgovarala/o sa članom porodice sa kojim delim svoje tajne (navesti ko) _____
- d. Razgovarala/o sa nekim van porodice kome verujem (navesti ko) _____
- e. Drugo (navesti) _____
- f. Ne želim da govorim o tome

17. Kako je reagovala osoba sa kojom si razgovarao/la

- a. Osoba mi je verovala, ali nije ništa preduzela
- b. Osoba mi nije verovala
- c. Osoba je podnela prijavu policiji, tužilaštvu ili centru za socijalni rad
- d. Drugo (upisati) _____
- e. Ne želim da govorim o tome

18. Molim te da nam sada kažeš nešto više o osobi/osobama koje su učestvovalе u događajima koji su ti se desili (zaokružiti redni broj svakog nasilnika/ce, ako ih je bilo više, i za svakog uneti tražene podatke)

(Napomena: Pročitati svaki ponuđeni odgovor. Ako dete spontano saopšti ko je bio nasilnik/nasilnica, zastati, popuniti podatke koje je dalo i pitati da li ga je povredila još neka osoba.)

Tabela: PODACI O NASILNIKU/CI

R.br.	Nasilnik/ca	Godine starosti sada	Nasilnik/ca učestvovao/la u jednom događaju bilo kada u životu	Nasilnik/ca učestvovao/la u ponovljenom događaju	Nasilnik/ca učestvovao/la u događaju koji se desio prošle godine (događaj/i navedeni upitanju 13)	Ne želim da govorim o tome
1.	Otac					
2.	Majka					
3.	Očuh					
4.	Maćeha					
5.	Očev partner					
6.	Očeva partnerka					
7.	Majčin partner					
8.	Majčina partnerka					
9.	Deda					
10.	Baba					
11.	Brat					
12.	Sestra					
13.	Polubrat					
14.	Polusestra					
15.	Sin/sinovi očuha, maćeha, partnera/partnerke, hranitelja/ke, usvojitelja/teljke					
16.	Kćerka/kćerke očuha, maćeha, partnera/ke, hranitelja/ke, usvojitelja/teljke					
17.	Usvojitelj					
18.	Usvojiteljka					
19.	Hranitelj					
20.	Hraniteljka					
21.	Rođak koji živi u kući					
22.	Rođak koji ne živi u kući					
23.	Rođaka koji živi u kući					
24.	Rođaka koja ne živi u kući					
25.	Komšija					
26.	Komšinica					
27.	Učitelj					
28.	Učiteljica					
29.	Nastavnik					
30.	Nastavnica					
31.	Vaspitač					
32.	Vaspitačica					
33.	Kućni prijatelj					
34.	Kućna prijateljica					

R.br.	Nasilnik/ca	Godine starosti sada	Nasilnik/ca učestvovao/la u jednom događaju bilo kada u životu	Nasilnik/ca učestvovao/la u ponovljenom događaju	Nasilnik/ca učestvovao/la u događaju koji se desio prošle godine (događaj/i navedeni upitanju 13)	Ne želim da govorim o tome
35.	Osoba koja te čuvala ili brinula o tebi					
36.	Privatni nastavnik					
37.	Privatna nastavnica					
38.	Sportski trener					
39.	Sportska trenerica					
40.	Stariji drug					
41.	Starija drugarica					
42.	Potpuno nepoznata osoba					
43.	Druga osoba (upisati)					

D. EFEKTI NASILJA

19. Sada se vraćamo na situacije koje si navela/o u pitanju 12. Razgovaraćemo da li je postojala fizička povreda u nekoj situaciji i kako si se ti u svakoj od njih osećala/o

Tabela: REAGOVANJE NA NASILJE

(Napomena: Upisati redne brojeve situacija iz pitanja 12. Zatim, procitati i za svaku od njih pitati za reagovanja prema tabeli. Upisati znak + kod nalaza svakog reagovanja. Ako dete ne želi da priča o tome, upisati znak + u toj koloni. Vidi primer. Sugestija u voenju razgovora: „Da li si ikada u životu, u nekom od događaja koje si naveo/la bio fizički povređen ili osećao/la nešto od navedenog“ (i reči ponuđene odgovore iz table).

Red.br.	Događaj iz pitanja 12	Fizička povreda	Strah	Bez snage da se odbranim	Stid, krivica	Prevarenost, izdaja	Samoća, izolovanost od sveta	Ljutnja, bes	Drugo	Ne želim da govorim o tome
Primer	a.12.14		+	+	+					
1.										
2.										
3.										
4.										
5.										
6.										

20. Kada sada razgovaramo o svim situacijama kroz koje si prošao/la ili prolaziš i dalje, da li misliš da je to sve ostavilo na tebe traga i da i sada utiče na tebe

1. Da
2. Ne
3. Ne želim da govorim o tome

21. Ako je odgovor na pitanje 20 „DA“, molim te, navedi šta ti misliš na koji način to sada utiče na tebe (navesti tačno šta dete kaže istim recima, citirati)

E. INFORMISANOST O TEMI SEKSUALNOG NASILJA

22. Da li su tvoji roditelji ikada razgovarali sa tobom o temi seksualnog nasilja nad decom

1. Da
2. Ne
3. Ne sećam se
4. Ne želim da govorim o tome

23. (Ako je odgovor na pitanje 22 "DA", pitati) Koji roditelj ?

- a. Majka
- b. Otac
- c. Oba roditelja
- d. Druga osoba (upisati) _____

24. Da li su drugi članovi/ice porodice razgovarali sa tobom o temi seksualnog nasilja nad decom

1. Da
2. Ne
3. Ne sećam se
4. Ne želim da govorim o tome

25. (Ako je odgovor na pitanje 24 "DA",) pitati Ko?

- a. Baba
- b. Deda
- c. Očuh
- d. Maćeha
- e. Očev partner
- f. Majčina partnerka
- g. Sestra
- h. Brat
- i. Drugi _____

26. Ako su odgovori na pitanja 22 i 24 "DA", ili samo na 22, pitati :

26.1 Da li ti je objašnjeno da dete može biti seksualno zlostavljano i od porodičnih prijatelja i članova porodice

1. Da
2. Ne
3. Ne sećam se
4. Ne želim da govorim o tome

26.2 Da li su ti rekli da o tome obavezno obavestiš osobu u koju imaš najviše poverenja

1. Da
2. Ne
3. Ne sećam se
4. Ne želim da govorim o tome

27. Osim u porodici (ako je na 22 i 24 "DA"), s kim si još razgovarala/o temi seksualnog nasilja nad decom

1. U široj porodici sa rođacima
2. Sa drugaricama/drogovima
3. Sa bliskom osobom sa kojom o svemu pričam
4. U školi (učitelj/ica; nastavnik/ca; psiholog/škinja)
5. Na privatnim časovima
6. U sportskom klubu, na treningu
7. Kod lekara/ke ili psihologa/škinje u domu zdravlja
8. Sa vaspitačem/icom u internatu
9. Nigde, prvi put ovde, sa vama
10. Drugo (navesti)

28. I na kraju, podeli sa nama kako si se osećao/la dok smo vodili ovaj razgovor (može se zaokružiti veći broj odgovora)

1. Iznenadeno, nikada o tome nisam razgovarao/la
2. Bilo mi je nelagodno da uopšte pričam o takvim stvarima
3. Uplašeno, nisam znao/la šta da kažem, to su intimne stvari, o tome se ne govori
4. Opušteno, bez problema
5. Bilo mi je zamorno i dugačko
6. Drugo (navesti) _____

NACIONALNA STUDIJA
O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE
U REPUBLICI SRBIJI

*Nosilac, vlasnik i naručilac Studije: Incest Trauma Centar – Beograd
(u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete i nauke Republike Srbije)*

DNEVNI IZVEŠTAJ

Ime i prezime anketarke _____

Škola _____

Uzrast 10-14 god.

Datum _____

		Broj	Komentar
1	Deca koja su dobila usmenu informaciju i pročitala tekst sa istim sadržajem		
2	Deca koja su dala pisanu saglasnost (broj koverata sa saglasnošću)		
3	Deca koja nisu dala saglasnost iako postoji roditeljski pristanak*		
4	Deca koja su kompletirala intervju/ popunjeni upitnici		
5	Deca koja su odustala tokom intervjua**/ delimično popunjeni upitnici		
6	Pregledani popunjeni upitnici i korigovani eventualni propusti		

* Navesti (ako je moguće) iskaze koji objašnjavaju nedavanje saglasnosti uprkos roditeljskom pristanku

** Navesti (ako je moguće) iskaze ili situaciju koji objašnjavaju odustajanje tokom intervjua

Prostor za navođenje neke izjave deteta koju anketarka vidi kao značajnu

Potpis anketarke

NACIONALNA STUDIJA
O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE
U REPUBLICI SRBIJI

*Nosilac, vlasnik i naručilac Studije: Incest Trauma Centar – Beograd
(u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete i nauke Republike Srbije)*

DNEVNI IZVEŠTAJ

Ime i prezime anketarke _____

Škola _____

Uzrast 15-18 god.

Datum _____

		Broj	Komentar
1	Deca koja su dobila usmenu informaciju i pročitala tekst sa istim sadržajem		
2	Deca koja su dala pisanu saglasnost (broj koverata sa pristancima)		
3	Deca koja nisu dala pristanak*		
4	Deca koja su kompletirala intervju/ popunjeni upitnici		
5	Deca koja su odustala tokom intervjua**/ delimično popunjeni upitnici		
6	Pregledani popunjeni upitnici i korigovani eventualni propusti		

* Navesti (ako je moguće) iskaze koji objašnjavaju nedavanje saglasnosti uprkos roditeljskom pristanku

** Navesti (ako je moguće) iskaze ili situaciju koji objašnjavaju odustajanje tokom intervjua

Prostor za navođenje neke izjave deteta koju anketarka vidi kao značajnu

Potpis anketarke

NACIONALNA STUDIJA

O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

Nosilac, vlasnik i naručilac Studije: Incest Trauma Centar – Beograd
(u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete i nauke Republike Srbije)

Upitnik „Skala stavova“ - MLADI

Grad _____

Šifra škole _____

Šifra deteta _____

		Apsolutno se slažem	Delimično se slažem	Ne mogu da se opredelim	Delimično se ne slažem	Apsolutno se ne slažem
1	Dete koje je seksualno zlostavljano, samo je krivo za to					
2	Mladi koji rano stupaju u seksualne odnose najčešće su žrtve seksualnog nasilja					
3	Pornografska literatura i filmovi su dobar način da deca nauče nešto o seksu					
4	Devojčice koje se oblače izazovno, najčešće su žrtve seksualnog nasilja					
5	Seks između odrasle osobe i deteta nema posledica po dete					
6	O temi seksualnog zlostavljanja dece treba učiti od vrtića do fakulteta da dete prepozna nasilje i zaštiti se					
7	Ako je dete seksualno zrelo, u redu je da odrasla osoba ima seks sa njom/njim					
8	Najčešće seksualno zlostavljana deca su ona koja žive u domu ili na ulici					
9	Osobe koje seksualno zlostavljaju decu treba da idu u zatvor					
10	Seksualno zlostavljanje dece je češće nego što ljudi misle ili znaju					
11	Kad dete govori da je seksualno zlostavljano, treba mu verovati					
12	Postoji mogućnost da dete svojevolejno učestvuje u seksualnom činu sa odraslom osobom					
13	Nikada neko blizak detetu ili član porodice ne bi seksualno zlostavljao dete					
14	Dete sa smetnjama u razvoju / dete sa invaliditetom niko ne bi zlostavljao					

		Apsolutno se slažem	Delimično se slažem	Ne mogu da se opredelim	Delimično se ne slažem	Apsolutno se ne slažem
15	Devojčice su češće žrtve seksualnog nasilja od dečaka					
16	Oporavak deteta koje je seksualno zlostavljano je moguć					
17	Osobe koje seksualno zlostavljaju decu su mentalno zdrave					
18	Kad je dete seksualno zlostavljano od člana porodice, porodica treba da ostane na okupu					
19	Mislim da sve što je pornografija treba zabraniti					
20	Osobu koja seksualno zlostavlja decu teško je prepoznati u svojoj okolini					
21	Kad sumnjate ili znate da je dete seksualno zlostavljano, uvek treba prijaviti policiji					
22	U slučajevima seksualnog nasilja nad detetom, dete nikada nije krivo					
23	Osobe koje seksualno zlostavljaju decu su najčešće muškog pol					

NACIONALNA STUDIJA

O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

Nosilac, vlasnik i naručilac Studije: Incest Trauma Centar – Beograd
(u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete i nauke Republike Srbije)

Upitnik „Skala stavova“ - RODITELJI

Grad _____

Šifra škole _____

		Apsolutno se slažem	Delimično se slažem	Ne mogu da se opredelim	Delimično se ne slažem	Apsolutno se ne slažem
1	Dete koje je seksualno zlostavljano, samo je krivo za to					
2	Mladi koji rano stupaju u seksualne odnose najčešće su žrtve seksualnog nasilja					
3	Pornografska literatura i filmovi su dobar način da deca nauče nešto o seksu					
4	Devojčice koje se oblače izazovno, najčešće su žrtve seksualnog nasilja					
5	Seks između odrasle osobe i deteta nema posledica po dete					
6	O temi seksualnog zlostavljanja dece treba učiti od vrtića do fakulteta da dete prepozna nasilje i zaštiti se					
7	Ako je dete seksualno zrelo, u redu je da odrasla osoba ima seks sa njom/njim					
8	Najčešće seksualno zlostavljana deca su ona koja žive u domu ili na ulici					
9	Osobe koje seksualno zlostavljaju decu treba da idu u zatvor					
10	Seksualno zlostavljanje dece je češće nego što ljudi misle ili znaju					
11	Kad dete govori da je seksualno zlostavljano, treba mu verovati					
12	Postoji mogućnost da dete svojevolejno učestvuje u seksualnom činu sa odraslom osobom					
13	Nikada neko blizak detetu ili član porodice ne bi seksualno zlostavljao dete					
14	Dete sa smetnjama u razvoju / dete sa invaliditetom niko ne bi zlostavljao					
15	Devojčice su češće žrtve seksualnog nasilja od dečaka					

		Apsolutno se slažem	Delimično se slažem	Ne mogu da se opredelim	Delimično se ne slažem	Apsolutno se ne slažem
16	Oporavak deteta koje je seksualno zlostavljano je moguć					
17	Osobe koje seksualno zlostavljaju decu su mentalno zdrave					
18	Kad je dete seksualno zlostavljano od člana porodice, porodica treba da ostane na okupu					
19	Mislim da sve što je pornografija treba zabraniti					
20	Osobu koja seksualno zlostavlja decu teško je prepoznati u svojoj okolini					
21	Kad sumnjate ili znate da je dete seksualno zlostavljano, uvek treba prijaviti policiji					
22	U slučajevima seksualnog nasilja nad detetom, dete nikada nije krivo					
23	Osobe koje seksualno zlostavljaju decu su najčešće muškog pol					

HVALA TI

za Tvoje dragoceno učešće u Nacionalnoj studiji o društvenom problemu seksualnog nasilja nad decom u Srbiji.

Studija se odvija prvi put u našoj zemlji i Ti si deo istorije!

Proleće 2015. god.

www.incesttraumacentar.org.rs

POGLAVLJE 4: Monitoring

NACIONALNA STUDIJA O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

(u daljem tekstu: Nacionalna studija)

*Nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije: Incest Trauma Centar – Beograd
Studiju finansira Evropska Unija kroz Program podrške civilnom društvu iz 2013. god.*

MIŠLJENJE ETIČKOG KOMITETA O INSTRUMENTIMA KOJI ĆE SE PRIMENITI U ISTRAŽIVANJU POD NAZIVOM:

“Nacionalna studija o društvenom problemu seksualnog zlostavljanja dece u Republici Srbiji“

Nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije: Incest Trauma Centar – Beograd

Etički odbor potvrđuje da su priloženi sledeći instrumenti na analizu i etičku procenu:

1. Ciljevi Nacionalne studije
2. Pristanak roditelja za učešće deteta u Nacionalnoj studiji
3. Dete – pre potpisa saglasnosti
4. Obrazac informisane saglasnosti - deca (<15 god)
5. Mladi – pre potpisa pristanka
6. Obrazac informisanog pristanka - mladi (>15 god)
7. Upitnik za decu i mlade
8. Upitnik „Skala stavova“ – mladi
9. Zahvalnica detetu
10. Upitnik „Skala stavova“ - roditelji
11. Dnevni izveštaj (<15 god)
12. Dnevni izveštaj (>15 god)

1. Analiza:

Etički odbor je zaključio da su priloženi instrumenti Nacionalne studije u skladu sa opštim etičkim principima istraživanja koja uključuju humane subjekte kao i principa istraživanja kad su subjekti deca.

Etički odbor smatra da su ispunjeni standardi koji se tiču:

- a) korisnost istraživanja
- b) neškodljivost za subjekte
- c) minimalnog rizika uz maksimalnu korist
- d) pravičnog, nediskrimintornog izbora subjekata istraživanja
- e) dobrovoljnog učešća u Nacionalnoj studiji

2. Procena

Etički odbor je procenio da će se planirana realizacija istraživanja odvijati shodno etičkim principima, kao što su:

- a) Obezbeđivanje jasne, sveobuhvatne i za učesnike/ce prihvatljive informacije o istraživanju
- b) Procenjivanje kompetence učesnika/ca za učešće u istraživanju (godine, kognitivna i emocionalna kompetenca)
- c) Samostalno donošenje odluke za učešće / neučesće u istraživanju (bez prinude, ucene ili nagrade)
- d) Davanje pristanka za učešće u istraživanju, nakon dobijanja informacije o istom
- e) Garantovanje privatnosti i poverljivosti tokom istraživanja i obavljanje istog u prostoru gde je to moguće

3. Predlozi:

Etički odbor predlaže sledeće korekcije i dopune iz delokruga svoga rada:

- a)
- b)
- c)
- d)
- ...

IZJAVA ETIČKOG ODBORA

Instrumenti Nacionalne studije koji su priloženi Etičkom odboru na analizu i procenu u odnosu na etičku komponentu istraživanja odgovaraju zahtevanim standardima i etičkim principima, a u predloženim instrumentima garantuju se mere kojima su obezbeđeni: formulacija pitanja, privatnost intervjua, poverljivost podataka i informacija dobijenih od učesnika/ca studije.

Etički odbor smatra da se predloženi instrumenti mogu koristiti u Nacionalnoj studiji o društvenom problemu seksualnog zlostavljanja dece.

Potpis Etičkog odbora:

1. Dr Ljiljana Bogavac, predsednica

Potpis _____

2. Biljana Lajović, članica

Potpis _____

3. Milena Jerotijević, članica

Potpis _____

Beograd, 16. mart 2015.

NACIONALNA STUDIJA

O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE

U REPUBLICI SRBIJI

(u daljem tekstu: Nacionalna studija)

Nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije: Incest Trauma Centar – Beograd
Studiju finansira Evropska Unija kroz Program podrške civilnom društvu iz 2013. god.

MIŠLJENJE NADZORNOG ODBORA

O INSTRUMENTIMA KOJI ĆE SE PRIMENITI U

ISTRAŽIVANJU POD NAZIVOM:

“Nacionalna studija o društvenom problemu seksualnog zlostavljanja dece u Republici Srbiji“

Nadzorni odbor potvrđuje da su priloženi sledeći instrumenti za analizu i procenu kvaliteta Nacionalne studije:

1. Ciljevi Nacionalne studije
2. Pristanak roditelja za učešće deteta u Nacionalnoj studiji
3. Dete – pre potpisa saglasnosti
4. Obrazac informisane saglasnosti - deca (<15 god)
5. Mladi – pre potpisa pristanka
6. Obrazac informisanog pristanka - mladi (>15 god)
7. Upitnik za decu i mlade
8. Upitnik „Skala stavova“ – mladi
9. Zahvalnica detetu
10. Upitnik „Skala stavova“ - roditelji
11. Dnevni izveštaj (<15 god)
12. Dnevni izvestaj (>15 god)

1. Analiza:

Nadzorni odbor je zaključio da su priloženi instrumenti Nacionalne studije u skladu sa principima istraživanja koja uključuju humane subjekte kao i principa istraživanja kad su subjekti deca.

Nadzorni odbor smatra da su ispunjeni standardi koji se tiču:

- a) korisnost istraživanja
- b) neškodljivost za subjekte
- c) minimalnog rizika uz maksimalnu korist
- d) pravičnog, nediskriminatornog izbora subjekata istraživanja
- e) dobrovoljnog učešća u Nacionalnoj studiji

2. Procena

Nadzorni odbor je procenio da će se planirana realizacija istraživanja odvijati shodno principima i standardima predviđenim za ovu vrstu istraživanja, kao što su:

- a) Obezbeđivanje jasne, sveobuhvatne i za učesnike/ce prihvatljive metodologije istraživanja
- b) Procenjivanje kompetence svih učesnika/ca u istraživanju (subjekti ispitivanja, anketari/ce, školski koordinatori/ke i članice organizacionih tela Nacionalne studije)
- c) Samostalno praćenje odvijanja aktivnosti Nacionalne studije od strane Nadzornog odbora
- d) Davanje saglasnosti na primenjene procedure, tok istraživanja i rezultate
- e) Garantovanje na činjenicama zasnovanih rezultata prezentacije istraživanja

3. Predlozi:

Nadzorni odbor smatra da nema primedbi i dopuna iz delokruga svoga rada na sprovođenje Nacionalne studije.

IZJAVA NADZORNOG ODBORA

Materijali priloženi Nadzornom odboru obezbeđuju uslove za praćenje i ocenu sprovođenja Nacionalne studije čije sprovođenje prati.

Nadzorni odbor smatra da je predložena Nacionalna studija o društvenom problemu seksualnog zlostavljanja dece izvedena u skladu sa standardima i principima predviđenim za ovakav tip istraživanja.

Potpis Nadzornog odbora:

1. Snježana Mrše, predsednica

Potpis: _____

2. Livia Joo Horti, članica

Potpis: _____

3. Marija Krivačić, članica

Potpis: _____

16. mart 2015.

дел.бр. 22022 датум: 06.06.2015

ИНЦЕСТ ТРАУМА ЦЕНТАР

Инцест траума центар носилац је израде Националне студије о друштвеном проблему сексуалног злостављања деце у Републици Србији (у даљем тексту: Национална студија), коју финансира Европска унија.

Заштитник грађана констатује да Национална студија представља прво системско истраживање појаве сексуалног злостављања деце, које обухвата и испитивање ставова деце, младих и њихових родитеља о сексуалном насиљу над децом. Национална студија истовремено повећава информисаност јавности – пре свега деце и родитеља - о овој појави, с обзиром да је сексуално злостављање и искоришћавање деце још увек недовољно видљива тема, иако је реч о изузетно тешком облику насиља над децом које оставља или може да остави трајне и непоправљиве последице по дете.

Савет Европе је 2011. године започео кампању „Једно у пет“, за подизање свести јавности о раширености појаве сексуалног злостављања и сексуалног искоришћавања деце. Инцест траума центар је званични носилац кампање за Републику Србију.

Република Србија потврдила је Конвенцију Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања још 2010. Године. Једна од обавеза државе потписнице је и предузимање превентивних мера, укључујући и подизање свести јавности и лица која раде са децом.

Заштитник грађана указује да је од изузетног значаја подизати свест јавности о постојању сексуалног злостављања и сексуалног искоришћавања деце, појавним облицима овог насиља, механизмима заштите, превенције и сузбијања сексуалног злостављања и искоришћавања деце. То је и обавеза Републике Србије на основу одредби „Ланзарот“ конвенције, али и њен интерес, јер боље познавање ове појаве води и изграђивању делотворнијих средстава и механизма њеног благовременог спречавања и пуне заштите детета.

Заштитник грађана стога поздравља спровођење Националне студије, као и све друге активности које су усмерене ка превенцији сексуалног злостављања и искоришћавања деце, успостављању ефикасних механизма детета, дететовој рехабилитацији и опоравку и спречавању секундарне виктимизације.

Заштитник грађана посебно поздравља активности усмерене на бољу информисаност деце и њихових породица о начинима заштите деце од свих, а нарочито од сексуалног насиља, уз обезбеђивање пуне партиципације деце у овом процесу, у складу са развојним могућностима детета и његовим, односно њеним најбољим интересима.

ЗАМЕНИЦА ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА
ЗА ПРАВА ДЕТЕТА

Гордана Стевановић

POGLAVLJE 5: Rezultati

PRELIMINARNI IZVEŠTAJ PRVE NACIONALNE STUDIJE O DRUŠTVENOM PROBLEMU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DECE U REPUBLICI SRBIJI

Nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije: Incest Trauma Centar – Beograd (ITC)

Partneri:

- 1. Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (Jedinica za prevenciju nasilja / Grupa za zaštitu od nasilja i diskriminacije)**
- 2. Centar za promociju zdravlja žena iz Beograda**

Na uzrastu od 10 do 18 godina, u svakom školskom odeljenju u Srbiji postoje 4 deteta koja su preživela određeni vid seksualnog nasilja i još 4 deteta koja poznaju nekoga kome se to dogodilo. U ovom trenutku, 2 dece iz svakog školskog odeljenja izloženo je seksualnom nasilju. U osnovnoj školi, deca obelodanjuju najpre porodici, koja im po pravilu ne poveruje. Mladi u srednjim školama najčešće kažu drugarici ili drugu, koji su skloniji da im poveruju. Od 2/3 dece koja ispričaju šta im se dogodilo, više od polovine osoba kojima su se poverili ne preduzima ništa. Samo 7% njih prijavi slučaj nadležnim službama.

Iz pisma Incest Trauma Centru – Beograd: “Prvenstveno sam radosna, a potom Vam i zahvalna, što u rukama konačno imamo prvu Nacionalnu studiju o društvenom problemu seksualnog zlostavljanja dece u Srbiji, na čiji preliminarni izveštaj ovom prilikom dajem i svoju punu saglasnost.

Želim ovoj studiji dug život i da ubrzo postane štiti u rukama svake nezaštićene žene i deteta.”

S poštovanjem,

Nježa Mrše

Predsednica Nadzornog odbora Nacionalne studije

Jun 2015. god.

UVOD

Na dan 09. jun 2015. Incest Trauma Centar – Beograd predstavlja kratak preliminarni izveštaj **prve Nacionalne studije o društvenom problemu seksualnog zlostavljanja dece u Republici Srbiji** (u daljem tekstu: Nacionalna studija). Incest Trauma Centar – Beograd je zvaničan nosilac, vlasnik i naručilac Nacionalne studije. Nacionalnu studiju finansira Evropska Unija kroz Program podrške civilnom društvu iz 2013. god. i realizovale smo je u partnerstvu sa Ministarstvom prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, Jedinicom za prevenciju nasilja / Grupom za zaštitu od nasilja i diskriminacije, i Centrom za promociju zdravlja žena iz Beograda. Dodatnu finansijsku podršku su obezbedili Ambasada Australije u Beogradu, Rekonstrukcija Ženski fond i Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom Vlade Republike Srbije.

Incest Trauma Centar - Beograd (zvanično registrovan 1994. god.) je ženska nevladina organizacija, specijalizovana služba za društveni problem seksualnog nasilja. Imenovane smo, za Republiku Srbiju, za zvaničnog nosioca Kampanje Saveta Evrope, koja nosi naziv “1 OD 5”. Reč je o potpisanom Sporazumu između Saveta Evrope u Strazburu i Incest Trauma Centra - Beograd koji se tiče našeg vođenja Kampanje Saveta Evrope protiv seksualnog zlostavljanja dece, zasnovane na Lanzarot Konvenciji. Naziv Kampanje, “1 od 5” (“JEDNO OD PETORO”), dat je u skladu sa zvaničnim podatkom Saveta Evrope da je jedno od petoro dece u Evropi preživelo seksualno nasilje. Incest Trauma Centar - Beograd, specijalizovana služba sa 21 godinom iskustva u radu – najstarija ove vrste u Srbiji - imenovana je za zvaničnog nosioca u punom trajanju Kampanje (2012.-2015. god.).

Kampanja "1 od 5" ima svoje tri dimenzije: a) podizanje svesti javnosti o temi seksualnog nasilja nad decom b) uticaj na zakonodavstvo i obrazovanje i c) parlamentarna dimenzija. Nacionalnu studiju realizujemo u okviru dimenzije "Uticaj na zakonodavstvo i obrazovanje" i korisnost njenih rezultata povezujemo i jednako prenosimo u preostale dve.

Tim Nacionalne studije čine Incest Trauma Centar – Beograd, Centar za promociju zdravlja žena i Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i njegova Jedinica za prevenciju nasilja / Grupa za zaštitu od nasilja i diskriminacije, zajedno sa Etičkim i Nadzornim odborom koji okupljaju istaknute stručnjakinje sa dugogodišnjim iskustvom u oblastima rada sa decom, mladima i obrazovanju, a posebno oformljeni u svrhu realizacije Nacionalne studije. Tim je posvetio posebnu i punu pažnju etičkoj komponenti Nacionalne studije. **Institucija Zaštitnika građana Republike Srbije je ispratila proces izvođenja i pružila svoje pozitivno profesionalno mišljenje u vezi punog poštovanja ljudskih prava deteta.**

Tim Nacionalne studije:

Dušica Popadić, direktorka Incest Trauma Centra – Beograd i supervizorka Nacionalne studije

Dr Ljiljana Bogavac, zamenica direktorke Incest Trauma Centra – Beograd i predsednica Etičkog odbora Nacionalne studije

Centar za promociju zdravlja žena:

Dr Stanislava Otašević, direktorka i rukovoditeljka Nacionalne studije

Prof.dr Viktorija Cucić, glavna istraživačica

Prof.dr Loraine J. Bachuss, međunarodna konsultantkinja (redovno zaposlena u Centru za rodno nasilje i zdravlje Londonske škole za higijenu i tropsku medicinu (LSHTM, GVHC), u Londonu, Velikoj Britaniji)

Prof.dr Milan Gajić, glavni statističar Statističkog tima od tri člana (svi redovno zaposleni na Institutu za statistiku Medicinskog fakulteta u Beogradu)

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, Jedinica za prevenciju nasilja / Grupa za zaštitu od nasilja i diskriminacije:

Biljana Lajović, koordinatorica Jedinice i članica Etičkog odbora Nacionalne studije

Smiljana Grujić, psihološkinja

Gordana Medenica, psihološkinja

Etički odbor:

Milena Jerotijević, psihološkinja

Nadzorni odbor:

Snježana Mrše, Grupa „Most“ iz Beograda i predsednica Nadzornog odbora Nacionalne studije

Marija Krivačić, „Psihokod“ iz Beograda

Livia Joo Horti, direktorka Fondacije mentalne higijene „Exspecto“ iz Subotice

Anketarski tim: 61 obučena osoba (59 anketarica i 2 anketara). Deo ukupnog anketarskog tima su činile članice naših saradničkih organizacija: **Centar za devojke** iz Niša, „**Femenergy**“ iz Pirota, **Fondacija mentalne higijene** „**Exspecto**“ iz Subotice i „**Impuls**“ iz Tutina.

Incest Trauma Centar – Beograd se zahvaljuje članicama i članovima Tima Nacionalne studije za posvećenost i neprocenjivo poverenje u naš zajednički javni glas protiv seksualnog nasilja nad decom u Srbiji.

CILJEVI I OSVRT NA OSNOVNE REZULTATE

Opšti cilj Nacionalne studije se ticao procene veličine pojave seksualnog nasilja nad decom u Srbiji kroz definisanje incidence i prevalence istog u ciljanoj grupaciji školske dece. Dakle, interesovalo nas je koliko dece u Srbiji tokom života preživi seksualno nasilje (prevalenca) i koliko je dece u Srbiji bilo izloženo seksualnom zlostavljanju u poslednjih godinu dana (incidenca).

Specifični ciljevi su se ticali:

A) Identifikacije:

- faktora okoline i drugih faktora koji se mogu povezati sa rizikom za seksualno nasilje
- najčešćih oblika i dužine trajanja seksualnog nasilja nad decom
- ko su najčešći počinioci / počiniteljke seksualnog nasilja nad decom
- učestalost i vrstu posledica seksualnog nasilja po dete, prema iskazu deteta
- učestalost traženja pomoći od strane deteta
- broj dece koja su se obraćala nekome za pomoć u vezi seksualnog nasilja
- način reagovanja osoba kojima se dete obratilo za pomoć
- broj osoba koje su prijavile seksualno nasilje nakon obraćanja seteta
- stepen informisanosti dece o problemu seksualnog nasilja
- stavove roditelja i dece o seksualnom nasilju

B) Pružanja preporuka u oblasti prevencije i zaštite dece od seksualnog nasilja, posebno namenjenih sferi obrazovanja.

OSVRT NA OSNOVNE REZULTATE – ŠTA JE POKAZALA NACIONALNA STUDIJA?

Nacionalna studija je urađena na reprezentativnom uzorku od 2053 dece uzrasta od 10 do 18 godina iz 97 škola, 61 osnovne i 36 srednjih škola iz 51 grada Srbije. Uzorak je izrađen uz korišćenje baze podataka Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije. Korišćeno je ukupno 11 unapred pilotiranih instrumenata rada u celokupnom procesu rada u cilju intervjuisanja dece od četvrtog razreda osnovne škole zaključno sa trećim razredom srednje škole (npr. informacija o Nacionalnoj studiji, obrazac informisane saglasnosti/pristanaka, upitnik, skala stavova, Zahvalnica). Pored osnovnog upitnika o iskustvu seksualnog nasilja (ličnom i drugih) - u osnovnim školama, doprinos ispitivanju stavova o temi seksualnog nasilja su pružili i roditelji čija su deca učestvovala u Nacionalnoj studiji, a u srednjim školama mladi koji su učestvovali i u osnovnom delu intervjuisanja.

Osnovni upitnik za decu i mlade

Na uzrastu od 10 do 18 godina, u svakom školskom odeljenju u Srbiji postoje 4 deteta koja su preživela određeni vid seksualnog nasilja i još 4 deteta koja poznaju nekoga kome se to dogodilo. Dok gledate ovaj film, 2 dece iz svakog školskog odeljenja izloženo je seksualnom nasilju. U osnovnoj školi, deca obelodanjuju najpre porodici, koja im po pravilu ne poveruje. Mladi u srednjim školama najčešće kažu drugarici ili drugu, koji su skloniji da im poveruju. Od 2/3 dece koja ispričaju šta im se dogodilo, više od polovine osoba kojima su se poverili ne preduzima ništa. Samo 7% njih prijavi slučaj nadležnim službama.

Neprocenjivo je važno da je Nacionalna studija kroz dugi niz rezultata jasno pokazala rodnu komponentu, odnosno na koji način seksualno nasilje pogađa devojčice, a na koji dečake, i da je jasno potvrđeno pravilno razumevanje seksualnog nasilja kao jednog od vidova rodno zasnovanog nasilja gde su devojčice češće mete. Od 5 dece koja su preživela seksualno zlostavljanje, 4 su devojčice i 1 dečak.

Deca su preživela sledeće nasilne seksualne radnje - Odrasla osoba ili osoba koja je više od 2 godine starija od deteta, tražila je da dete učini jednu ili više nabrojanih radnji ili ga primoravala na to:

- Da je gleda razgolićenu odnosno njene polne organe;
- Da se dete skine i pokaže svoje polne organe;
- Zahtevala da dete dodiruje njene polne organe;
- Da je dete posmatra kako masturbira;
- Da je dete miluje po telu ili ona da miluje dete;
- Da dete stane golo pred fotoaparata, kameru ili mobilni telefon te osobe (ili za srednjoškolke/ce, da stane zajedno sa partnerkom/partnerom);
- Da zajedno sa njom gleda slike, filmove, časopise sa pornografskim sadržajem;
- Slala pisma, cedulje, poruke sa seksualnim sadržajem putem SMS-a, internetom (e-mail, Facebook i druge društvene mreže);
- Zahtevala ili prisilila dete da stavi prste ili predmet u polni organ deteta;
- Primenjivala pretnje, ucene i slično i primoravala dete na seksualni odnos tako što je došlo do kontakta dva polna organa;
- Primenom sile izvršila seksualni odnos nad detetom;
- Dala detetu alkohol i/ili drogu i tako ga primorala na seksualni odnos;
- Dala drugima alkohol i/ili drogu i podsticala ih na seksualni odnos sa detetom;
- Nudila detetu novac za seksualni odnos;
- Kupovala i davala detetu poklone za seksualni odnos sa njom ili nekim drugim osobama;
- Drugo;

Nalazi ukazuju da je, od svih pitanja, deci najteže bilo da saopšte ko je počinioc seksualnog nasilja. 62.1% dece koja su preživela nasilje, odlučila su da ne identifikuju počinioca. Ovo nije neobično, obzirom na iskustvo ITC-a u praktičnom radu koje pokazuje snažno prisutna osećanja stida, straha, krivice i niskog samopoštovanja. Štaviše, deca su ovde "lakše" saopštavala koje nasilne seksualne radnje su preživela. U polovini slučajeva, nasilje se ponavljalo. Najčešće mesto gde se nasilje događa je kuća u 32%, a svakako stvaraju zabrinutost i društvene mreže sa 22% na kojima je dete primilo i bilo izloženo eksplicitnom seksualnom sadržaju. Podaci pokazuju da je akutno seksualno nasilje (nasilje sada traje) češće kod dece u osnovnim školama. Takođe, skreće pažnju podatak da je u srednjim školama u 7.4% škola označena kao mesto događaja čime nas mladi alarmiraju da razvijamo mere sprečavanja npr. silovanja na ljubavnom sastanku i drugih vidova seksualnog nasilja.

Prosečan uzrast kada se seksualno nasilje dogodilo je 14 godina i deca su se odvažila da u prosečnom periodu do 2 godine nakon zlostavljanja nama saopšte da su preživeli traumu. Anketarski tim je tokom intervju a i na samom kraju izrazio posebnu zahvalnost svakom detetu koje je obelodanilo svoje iskustvo ili iskustvo drugarice/druga.

Nacionalna studija snažno potvrđuje da deca itekako govore o preživljenom seksualnom nasilju i uporno tragaju za osobom od poverenja. S tim u vezi, visoka je zabrinutost u vezi toga da najčešće osoba kojoj se dete poveri – ne preduzme ništa da je zaštiti. Jednako upozorenje je u tome da članovi porodice nisu prva adresa od poverenja za dete koje uvek ima najbolju procenu kome može da kaže.

Važan podatak je i da deci nije lako da govore o efektima seksualnog nasilja, odnosno na koji način je nasilje ostavilo traga na njih. Jedna trećina se izjasnila da o tome ne bi ništa rekla. Od onih koji su pružili odgovore, najčešće, mladi navode ljutnju i bes kao efekte (74.1%), a zatim i kod dece i mladih slede osećanja straha (69.3%), stida i krivice (55.8%).

Edukativan karakter Nacionalne studije se ogleda i u nalazu da je 48% dece prvi put o temi seksualnog nasilja razgovaralo tokom našeg intervjua, a s druge strane ovaj podatak ukazuje na zabrinjavajuću praksu dugogodišnjeg ćutanja i upornog čuvanja tabu teme tokom (može biti i celokupnog) odrastanja deteta. Oni koji čuvaju tabu, podaci pokazuju, su i roditelji (51.1% nije otvaralo ovu temu) i obrazovni system (10.2% škola je otvaralo temu). Za decu koja su o seksualnom nasilju razgovarala sa roditeljima, u skladu sa patrijarhalnim obrascem, majka se pojavljuje kao glavna osoba koja informiše dete (48.6%) i dalje nosi glavno breme odgovornosti o dobrobiti deteta. Nakon majki, edukatorke su i bake i sestre – dakle, proširen je stari obrazac odgovornosti žena. Dete sa kojim su razgovarale, podaci pokazuju, naučilo je punu informaciju o tome da seksualno nasilje mogu vršiti i članovi porodice i porodični prijatelji i da, ako se nasilje dogodi, treba da obavezno obavesti osobu u koju ima najviše poverenja. Van porodice, najčešći sagovornici/e su drugovi i drugarice (30.2%), što iznova potvrđuje značaj edukovanosti đaka i vršnjačke podrške.

U cilju odgovornog, preventivnog postupanja, kao deo redovne procedure izvođenja Nacionalne studije ustanovljen je mehanizam pomoći u vidu „osobe za vanredne situacije“ koji se aktivira u slučaju eventualne trenutne potrebe za pomoći detetu tokom ili nakon intervjua. Ovaj mehanizam nije uopšte korišćen tokom celokupnog trajanja anketarskog rada u školama, jer se nije javila potreba.

Istovremeno, bez obzira da li bi neko dete zatražilo pomoć ili ne, deo redovne procedure Nacionalne studije je edukativni karakter informacija koje je anketarski tim pružio svakom detetu ponaosob tokom intervjua, bez obzira da li se izjasnilo da ima ili nema iskustvo nasilja. **U korpusu pruženih informacija je u osnovnom početnom predstavljanju dete saznalo čime se ITC bavi, a na kraju razgovora je svako dete primilo Zahvalnicu sa našim kontakt podacima i ohrabrenje da uvek može da se javi i zbog sebe i/ili drugarice i druga koje poznaje, a zateknu se u situaciji nasilja.**

O stepenu ugodnosti dece i mladih tokom intervjuisanja, svedoče podaci da je 80.4% njih reklo da se tokom razgovora osećalo opušteno, 13.9% je bilo iznenađeno temom i 7.1% imalo nelagodnost. Zaključak je da, uz pravilan pristup koji je rezultat edukovanosti, tema seksualnog nasilja nije bauk i o njoj je sasvim moguće pričati sa decom u školskom kontekstu.

Skala stavova – roditelji i mladi

Ukupno je 1039 mladih u srednjim školama i 532 roditelja dece iz osnovnih škola popunilo Skalu stavova (ukupno 1571).

Termin „pravilan stav“ (kasnije, istraživački termin „poželjan odgovor“) znači da kod osobe koja ga izražava postoji prepoznavanje specifičnosti egzistencije deteta koje je preživelo seksualno zlostavljanje i da stav odražava savezništvo u vidu razumevanja dinamike nasilja, ohrabrenja i preduzimanja akcije u cilju zaštite deteta. Vrlo je važno naglasiti da su, među ukupno 23 ponuđena stava za izjašnjavanje, u većini stavova roditelji pružili poželjnije odgovore, odnosno imali nešto pravilnije stavove od mladih. Međutim, **i mladi i roditelji upadaju u zamku okrivljavanja deteta-žrtve, stigmatizuju devojčice i već ranjive društvene grupe dece koja žive u domu i na ulici, kao i decu sa smetnjama u razvoju.** Postoje odgovori i jednih i drugih da „Seks između odrasle osobe i deteta nema posledica po dete“, kao i „Ako je dete seksualno zrelo, u redu je a odrasla osoba ima seks sa njom/njim“. Mladi jasnije od roditelja prepoznaju da su počinioci seksualnog nasilja najčešće osobe muškog pola. Roditelji u značajnoj meri ne prepoznaje devojčice kao glavne mete počinitelaca. Uočava se da postoji spremnost za prijavljivanje nadležnim službama u stavovima „Kad sumnjate ili znate da je dete seksualno zlostavljano, uvek treba prijaviti policiji“ i „Osobe koje seksualno zlostavljaju decu treba da idu u zatvor“, dok istovremeno, podsećamo (pogledati gore), glavni deo intervjua putem upitnika za decu i mlade neumitno opominje da je samo 7.1% osoba koje su saznale za seksualno nasilje nad detetom, krivično delo i prijavilo. Spremnost za prijavljivanje se javlja kao deklarativna. Podaci pokazuju da roditelji manje veruju od

mladih da je oporavak deteta koje je preživelo seksualno nasilje moguć. U vrlo visokom procentu, i mladi i roditelji se slažu da „O temi seksualnog zlostavljanja dece treba učiti od vrtića do fakulteta da dete prepozna nasilje i zaštiti se“.

RODNE ULOGE KAO PODLOGA ZA ODVIJANJE SEKSUALNOG NASILJA

Naučeno o devojčicama i dečacima

FAKTOR RIZIKA DA SE DOGODI SEKSUALNO NASILJE JE POL

88.5% DEVOJČICE

11.5% DEČACI

Od petoro dece koja su preživela seksualno nasilje u Srbiji, 4 su devojčice i 1 dečak.

DEVOJČICE

- ČEŠĆE preživljavaju seksualno nasilje
- preživljavaju veći broj modaliteta seksualnog nasilja / VIŠE RAZLIČITIH SEKSUALNIH RADNJI
- češće preživljavaju PONOVLJENO seksualno nasilje
- većem broju devojčica se nasilje dešava SADA
- POZNAJU ZNATNO VIŠE OSOBA KOJE SU PREŽIVELE seksualno nasilje
- ZNATNO ČEŠĆE RAZGOVARAJU SA NEKIM o preživljenom seksualnom nasilju
- Kao nasilnik se jedino kod njih javljaju nastavnik, sportski trener, kućni prijatelj
- STRAH je najzastupljeniji efekat, a zatim slede ljutnja i bes
- POD VEĆIM SU RIZIKOM da prežive seksualno nasilje
- Navode veći broj modaliteta seksualnog nasilja koje je neko drugi preživeo/la (više različitih nasilnih seksualnih radnji)

DEČACI

- Ređe preživljavaju seksualno nasilje od devojčica
- Imaju manji rizik da prežive seksualno nasilje
- Ređe im se ponavlja seksualno nasilje
- Ređe razgovaraju sa nekim o seksualnom nasilju
- Ne žele da govore o efektima seksualnog nasilja (kako seksualno nasilje utiče na njihov život)
- Češće ne žele da govore o nasilniku

PREPORUKE U SFERI OBRAZOVANJA

(kratka verzija po osnovu rezultata Nacionalne studije
predstavljenih u Poglavljima 2 i 3 PRELIMINARNOG IZVEŠTAJA)

Za svaku od navedenih preporuka, ITC je spreman da pruži puno učešće u izradi i implementaciji, koristeći sopstvene resurse i, tokom 21 godine rada, uspostavljenju infrastrukturu:

1. **Neophodno je da MPNTR razvije prvu dugoročnu Nacionalnu strategiju prevencije seksualnog nasilja nad decom.** Nacionalna strategija treba da isprati specifičnosti za našu zemlju, služeći se rezultatima Nacionalne studije.

Posebne segmente predstavljaju: a) angažovanje u razvijanju i primeni mehanizama za rano otkrivanje seksualnog nasilja u okviru obrazovnog sistema, kao i b) usvajanje postupaka prijateljskog zastupanja dece u procesuiranju počinioca / počiniteljki seksualnog nasilja nad decom - čime se postiže i interresorno povezivanje u prevenciji i zaštiti dece od seksualnog nasilja.

2. **Ne postoji efikasnija prevencija seksualnog zlostavljanja dece od integrisanja tematskih sadržaja iz oblasti prevencije kao i prepoznavanja seksualnog nasilja i zaštite dece koja su preživela seksualno nasilje, u redovne nastavne programe nacionalnog kurikuluma predškolskih i školskih ustanova, kao i redovnih relevantnih udžbenika.** Zbog toga, potrebno je da se MPNTR još aktivnije angažuje u ispunjavanju međunarodno preuzetih obaveza u okviru Lanzarot Konvencije, kao i obaveza propisanih postojećim nacionalnim regulativama, a koje svaka sadrži ovo usmerenje.
3. **Potrebno je izvođenje sveobuhvatne Studije o stavovima prema seksualnom zlostavljanju dece.** Rezultati će se koristiti u cilju praktikovanja i promovisanja primarne prevencije seksualnog nasilja nad decom u cilju promene navika, ponašanja i postojećih društvenih stereotipa.

ANNEX 1:
Instrumenti Studije na mađarskom jeziku

TANULMÁNY A GYEREMEKEK SZEXUÁLIS BÁNTALMAZÁSÁNAK TÁRSADALMI PROBLÉMÁJÁRÓL SZERBIA KÖZTÁRSASÁG TERÜLETÉN

A tanulmány hordozója, tulajdonosa és megrendelője: Incest Trauma Centar – Belgrád (partnere a Szerb Köztársaság Oktatási- és Tudományügyi Minisztériuma)

TUDNIVALÓK KUTATÁSBAN RÉSZTVEVŐ LÁNYOK ÉS FIÚK SZÁMÁRA - GYEREKEK

Kedves,

Olyan információk vannak előtted, melyek alapján eldöntheted, hogy szeretnél-e részt venni ebben a kutatásban. Ezek nagyon hasonló információk, mint amiket a kérdezőbiztos már elmondott. Azért adjuk írott formában is, hogy áttanulmányozhasd, átgondolhasd, mielőtt meghozod a végleges döntést a kutatásban való részvételedről.

A kutatás célja, hogy felmérje a gyermekek körében elkövetett szexuális bántalmazás mértékét, azt, hogy leggyakrabban kik az elkövetők, ők mennyire állnak közel a gyerekekhez, átlagosan mennyi ideig tart a bántalmazás, kitől tud a gyermek segítséget kérni, s ez a segítség mennyire hatékony, valamint, hogy a gyerekek és a szülők mennyire tájékozottak a szexuális bántalmazás témakörét illetően.

Ennek a kutatásnak a haszna minden gyerek számára nagyon fontos. A kutatás eredményei ismeretesebbek lesznek minden olyan személy számára, kik döntést hoznak a gyermekek jólétével és védelmével kapcsolatban. Az eredmények tükrében olyan intézkedéseknek kell születniük, amelyek mentén csökken a bántalmazás. Ugyanakkor ezek az eredmények azok számára is haszonnal bírnak, akik az oktatás és a nevelés területén tevékenykednek, különös tekintettel a szerbiai Oktatási és Tudományügyi Minisztériumra, aki ez alapján új programokat vezethet be az oktatásba, s melynek mentén a gyerekek megtanulnak védekezni a bántalmazás ellen. Számodra azért jelent előnyt részt venni ebben a kutatásban, mert kapsz egy sor hasznos információt erről a témáról.

A kutatásban való részvétel

A kutatásban való részvétel egyszerű, teljesen veszélytelen, s abból áll, hogy a kérdezőbiztossal beszélgetsz, aki a válaszaidat rögzíti a kérdőívbe. Annak ellenére, hogy néhány kérdés magánjellegű, bízunk benne, hogy nem lesz számodra kényelmetlen.

Titoktartás és adatvédelem

Minden olyan adat, amit a kérdezőbiztossal közölsz a kérdőívezés során bizalmas, és a tanulmány készítői között marad.

Sehol sem kell megjelölnöd a vezetékneved, neved. Az a papír, amin aláírással hozzájárulsz a kutatáshoz, semmilyen módon nem hozható összefüggésbe a válasziddal kitöltött kérdőívvel. Minden kérdőívet kulcsra zárt helyiségben őriznek, erről a belgrádi Incest Trauma Centar gondoskodik. Az adatok számítógépes feldolgozásánál sehol sem derül ki a kutatásban résztvevő személye.

Jogaid a kutatásban

A kutatásban való részvételedről először a szüleidet kérdeztük meg, akik jóváhagyásukat adták. Most a te döntésed a fontos. A kutatásban csak akkor fogsz részt venni, ha azt aláírással jóváhagyod.

Jogodban áll nem adni meg a beleegyezésedet mindaddig, amíg nem kapsz meg minden szükséges információt.

Ez azt jelenti, hogy e szöveg olvasása közben, illetve az elolvasást követően jogodban áll a kutatással kapcsolatban kérdéseket feltenni.

Jogodban áll visszatutasítani a kutatásban való részvételt, az okot nem vagy köteles megnevezni, megteheted ezt annak ellenére, hogy a szüleid a beleegyezésüket adták a kutatásban való részvételedhez. Továbbá mindenféle következmény nélkül jogodban áll, a kérdőív kitöltése során bármikor úgy dönteni, hogy nem folytatod tovább, és döntésed nem vagy köteles megindokolni.

Amennyiben bármilyen észrevételed lenne, az iskolai koordinátorhoz fordulhatsz, akinek a nevét ismertetjük

**KÖSZÖNJÜK, HOGY IDŐT SZAKÍTOTTÁL ARRA, HOGY EZT ELOLVASTAD, S A DÖNTÉSED ELŐTT MÉG EGYSZER
MEGISMERTÉD A KUTATÁSSAL!**

Város kódja _____

Iskola kódja _____

TANULMÁNY A GYEREMEKEK SZEXUÁLIS BÁNTALMAZÁSÁNAK TÁRSADALMI PROBLÉMÁJÁRÓL SZERBIA KÖZTÁRSASÁG TERÜLETÉN

A tanulmány hordozója, tulajdonosa és megrendelője: Incest Trauma Centar – Belgrád (partnere a Szerb Köztársaság Oktatási- és Tudományügyi Minisztériuma)

FORMÁLIS HOZZÁJÁRULÁS ADATLAPJA - GYERMEK

A. Aláírással ezen a dokumentumon igazolom, hogy :

1. Érthetően megmagyarázták a tanulmány rendeltetését és céljait	igen	nem	
2. Minden kérdésemre választ kaptam	igen	nem	nem voltak kérdéseim
3. Megmagyarázták a tanulmány hasznosságát a gyerekekre, a fiatalokra és így rám nézve is.	igen	nem	
4. Tájékoztattak, hogy nincs semmilyen kockázata, veszélye a tanulmányban való részvételemnek	igen	nem	
5. Tájékoztattak, hogy minden általam szolgáltatott információ bizalmas, egyetlen egy általam adott adatból sem fedhető fel a személyem	igen	nem	

B. Aláírással azt is igazolom, hogy tisztában vagyok a saját jogaimmal, ami a tanulmányomban való részvételt illeti:

- a. A tanulmányban azt követően veszek részt, hogy a szüleim ezt jóváhagyták
- b. Ha úgy döntök, hogy rész veszek a tanulmányban, jogomban áll a kérdőívezés folyamán, azt bármikor megszakítani, minden következmény nélkül
- c. Visszautasíthatom a tanulmányban való részvételt mindenféle következmény nélkül
- d. Ha nem szeretnék, bizonyos kérdésekre nem kell válaszolnom
- e. A kérdőíves felmérés közben kérdéseket tehetek fel
- f. Segítséget kéhetek a megfelelő személytől, ha a kérdőív során magánjellegű problémáim lesznek

C. Az ismertetett adatok alapján aláírom a hozzájárulásomat a tanulmányban való részvételhez.

A résztvevő aláírása

Hely és dátum:

TANULMÁNY A GYEREMEKEK SZEXUÁLIS BÁNTALMAZÁSÁNAK TÁRSADALMI PROBLÉMÁJÁRÓL SZERBIA KÖZTÁRSASÁG TERÜLETÉN

A tanulmány hordozója, tulajdonosa és megrendelője: Incest Trauma Centar – Belgrád (partnere a Szerb Köztársaság Oktatási- és Tudományügyi Minisztériuma)

TUDNIVALÓK KUTATÁSBAN RÉSZTVEVŐ LÁNYOK ÉS FIÚK SZÁMÁRA - FIATALOK

Kedves,

Olyan információk vannak előtted, melyek alapján eldöntheted, hogy szeretnél-e részt venni ebben a kutatásban. Ezek nagyon hasonló információk, mint amiket a Kérdezőbiztos már elmondott neked. Azért adjuk írott formában is, hogy áttanulmányozhasd, átgondolhasd, mielőtt meghozod a végleges döntést a kutatásban való részvételedről.

A kutatás célja, hogy felmérje a gyermekek körében elkövetett szexuális bántalmazás mértékét, azt, hogy leggyakrabban kik az elkövetők, ők mennyire állnak közel a gyerekekhez, átlagosan mennyi ideig tart a bántalmazás, kitől tud a gyermek segítséget kérni, s ez a segítség mennyire hatékony, valamint, hogy a gyerekek és a szülők mennyire tájékozottak a szexuális bántalmazás témakörét illetően.

Ennek a kutatásnak a haszna minden gyerek számára nagyon fontos. A kutatás eredményei ismeretesebbé lesznek minden olyan személy számára, kik döntést hoznak a gyermekek jólétével és védelmével kapcsolatban. Az eredmények tükrében olyan intézkedéseknek kell születniük, amelyek mentén csökken a bántalmazás. Ugyanakkor ezek az eredmények azok számára is haszonnal bírnak, akik az oktatás és a nevelés területén tevékenykednek, különös tekintettel a szerbiai Oktatási és Tudományügyi Minisztériumra, aki ez alapján új programokat vezethet be az oktatásba, s melynek mentén a gyerekek megtanulnak védekezni a bántalmazás ellen. Számodra azért jelent előnyt részt venni ebben a kutatásban, mert kapsz egy sor hasznos információt erről a témáról.

A kutatásban való részvétel

A kutatásban való részvétel egyszerű, teljesen veszélytelen, s abból áll, hogy a kérdezőbiztossal beszélgetsz, aki a válaszaidat rögzíti a kérdőívbe. Annak ellenére, hogy néhány kérdés magánjellegű, bízunk benne, hogy nem lesz számodra kényelmetlen.

Titoktartás és adatvédelem

Minden olyan adat, amit a kérdezőbiztossal közölsz a kérdőívezés során bizalmas, és a tanulmány készítői között marad.

Sehol sem kell megjelölnöd a vezetéknéved, neved. Az a papír, amin aláírással hozzájárulsz a kutatáshoz, semmilyen módon nem hozható összefüggésbe a válaszaidal kitöltött kérdőívvel. Minden kérdőívet kulcsra zárt helyiségben őriznek, erről a belgrádi Incest Trauma Centar gondoskodik. Az adatok számítógépes feldolgozásánál sehol sem derül ki a kutatásban résztvevő személye.

Jogaid a kutatásban

A kutatásban akkor tudsz részt venni, ha aláírással igazolod a részvételi szándékodat.

Jogodban áll nem adni meg a beleegyezésedet mindaddig, amíg nem kapsz meg minden szükséges információt.

Ez azt jelenti, hogy e szöveg olvasása közben, illetve az elolvasását követően jogodban áll a kutatással kapcsolatban kérdéseket feltenni.

Jogodban áll visszautasítani a kutatásban való részvételt, az okot nem vagy köteles megnevezni. Továbbá mindenféle következmény nélkül jogodban áll a kérdőív kitöltése során bármikor úgy dönteni, hogy azt nem folytatod tovább, anélkül, hogy a döntésed megindokolnád.

Amennyiben bármilyen észrevételed lenne, az iskolai koordinátorhoz fordulhatsz, akinek a nevét ismertetjük

KÖSZÖNJÜK, HOGY IDŐT SZAKÍTOTTÁL ARRA, HOGY EZT ELOLVASTAD, S A DÖNTÉSED ELŐTT MÉG EGYSZER MEGISMERKEDTÉL A KUTATÁSSAL!

Város kódja _____

Iskola kódja _____

TANULMÁNY A GYEREMEKEK SZEXUÁLIS BÁNTALMAZÁSÁNAK TÁRSADALMI PROBLÉMÁJÁRÓL SZERBIA KÖZTÁRSASÁG TERÜLETÉN

A tanulmány hordozója, tulajdonosa és megrendelője: Incest Trauma Centar – Belgrád (partnere a Szerb Köztársaság Oktatási- és Tudományügyi Minisztériuma)

FORMÁLIS HOZZÁJÁRULÁS ADATLAPJA - FIATALOK

A. Aláírással ezen a dokumentumon igazolom, hogy :

1. Érthetően megmagyarázták a tanulmány rendeltetését és céljait	igen	nem	
2. Minden kérdésemre választ kaptam	igen	nem	nem voltak kérdéseim
3. Megmagyarázták a tanulmány hasznosságát a gyerekekre,
a fiatalokra és így rám nézve is	igen	nem	
4. Tájékoztattak, hogy nincs semmilyen kockázata, veszélye
a tanulmányban való részvételemnek	igen	nem	
5. Tájékoztattak, hogy minden általam szolgáltatott információ
bizalmas, egyetlen egy általam adott adatból sem fedhető fel
a személyem	igen	nem	

B. Aláírással azt is igazolom, hogy tisztában vagyok a saját jogaimmal, ami a tanulmányomban való részvételemet illeti:

- a. Részt veszek a tanulmányban, de bármikor, következmények nélkül, a kérdőív bármely szakaszában azt félbeszakíthatom
- b. Visszautasíthatom a tanulmányban való részvételt mindenféle következmény nélkül
- c. Ha nem szeretnék, bizonyos kérdésekre nem kell válaszolnom
- d. Az interjú közben kérdéseket tehetek fel
- e. Segítséget kérhetek a megfelelő személytől, ha a kérdőív során magánjellegű problémáim lesznek

C. A kijelentettek alapján aláírom a hozzájárulásomat a tanulmányban való részvételhez.

A résztvevő aláírása

Hely és dátum:

**TANULMÁNY A GYEREMEKEK
SZEXUÁLIS BÁNTALMAZÁSÁNAK TÁRSADALMI
PROBLÉMÁJÁRÓL SZERBIA KÖZTÁRSASÁG TERÜLETÉN**

A tanulmány hordozója, tulajdonosa és megrendelője: Incest Trauma Centar – Belgrád (partnere a Szerb Köztársaság Oktatási- és Tudományügyi Minisztériuma)

Szemlélet skála – FIATALOK

Város _____

Iskola kódja _____

Gyermek kódja _____

Sorszám	Állítás	Teljes mértékben egyetértek	Részben egyetértek	Nem tudok dönteni	Részben nem értek egyet	Egyáltalán nem értek egyet
1	A gyermek, akit szexuálisan bántalmaztak, saját maga tehet róla					
2	Azok a fiatalok, akik korán létesítenek szexuális kapcsolatot, gyakran szexuális bántalmazás áldozatai					
3	A pornográf irodalom, a pornófilmek jó eszközök arra, hogy megtanuljunk valamit a szexről					
4	Azok a lányok, akik kihívóan öltözködnek, gyakran válnak szexuális bántalmazás áldozataivá					
5	A felnőtt és a gyermek között létrejött szexuális kapcsolatnak nincs következménye a gyerekekre nézve					
6	A szexuális bántalmazásról az óvodától az egyetemig kell tanulni, hogy a gyermek felismerje a bántalmazást					
7	Ha a gyermek szexuálisan érett, rendben van, hogy felnőtt szexuális kapcsolatot létesít vele					
8	Leggyakrabban a nevelőotthonban, utcán élő gyerekek válnak szexuális bántalmazás áldozataivá					
9	Akik szexuálisan bántalmazznak gyerekeket, azoknak börtönben a helyük					
10	Sokkal több szexuálisan bántalmazott gyermek van, mint azt az emberek feltételezik					
11	Amikor egy gyermek arról beszél, hogy szexuálisan bántalmazott, hinni kell neki					
12	Fennáll a lehetőség, hogy a gyermek önként vesz részt felnőttel a szexuális aktusban					

**TANULMÁNY A GYEREMEKEK
SZEXUÁLIS BÁNTALMAZÁSÁNAK TÁRSADALMI
PROBLÉMÁJÁRÓL SZERBIA KÖZTÁRSASÁG TERÜLETÉN**

A tanulmány hordozója, tulajdonosa és megrendelője: Incest Trauma Centar – Belgrád (partnere a Szerb Köztársaság Oktatási- és Tudományügyi Minisztériuma)

Szemlélet skála – SZÜLŐK

Város _____

Iskola kódja _____

Gyermek kódja _____

Sorszám	Állítás	Teljes mértékben egyetértek	Részben egyetértek	Nem tudok dönteni	Részben nem értek egyet	Egyáltalán nem értek egyet
1	A gyermek, akit szexuálisan bántalmaztak, saját maga tehet róla					
2	Azok a fiatalok, akik korán létesítenek szexuális kapcsolatot, gyakran szexuális bántalmazás áldozatai					
3	A pornográf irodalom, a pornófilmek jó eszközök arra, hogy megtanuljunk valamit a szexről					
4	Azok a lányok, akik kihívóan öltözködnek, gyakran válnak szexuális bántalmazás áldozataivá					
5	A felnőtt és a gyermek között létrejött szexuális kapcsolatnak nincs következménye a gyerekekre nézve					
6	A szexuális bántalmazásról az óvodától az egyetemig kell tanulni, hogy a gyermek felismerje a bántalmazást					
7	Ha a gyermek szexuálisan érett, rendben van, hogy felnőtt szexuális kapcsolatot létesít vele					
8	Leggyakrabban a nevelőotthonban, utcán élő gyerekek válnak szexuális bántalmazás áldozataivá					
9	Akik szexuálisan bántalmazznak gyerekeket, azoknak börtönben a helyük					
10	Sokkal több szexuálisan bántalmazott gyermek van, mint azt az emberek feltételezik					
11	Amikor egy gyermek arról beszél, hogy szexuálisan bántalmazott, hinni kell neki					
12	Fennáll a lehetőség, hogy a gyermek önként vesz részt felnőttel a szexuális aktusban					

Város _____

Iskola kódja _____

Gyermek kódja _____

KÉRDŐÍV

A. SZOCIODEMOGRÁFIAI ADATOK

1. Neme (karikázd be): L F

2. Hány éves vagy? (betöltött éveket beírni) _____

3. Születésed sorrendje (karikázd be a betűt):

(Megjegyzés: A születési sorrend a biológiai családtagokra értendő, de ha örökbefogadott, az is annak számít)

A. Első (legidősebb) gyermek

B. Középső gyermek

C. Legfiatalabb (utolsó) gyermek

D. Egyke

4. Hány testvéred van?

(Megjegyzés: Több választási lehetőség is van arra, hogy beírd, hány testvére van.)

Példa : 1. B és D; 2. B, D és E; 3. C, D és E; 4. B, C, D és E;

A. egyedüli gyermeke vagyok a szüleimnek, nincsenek édestestvéreim

B. van édestestvérem (öcsém/bátyám) _____

C. van édestestvérem (húgom/nővérem) _____

D. van féltestvérem (öcsém/bátyám) _____

E. van féltestvérem (húgom/nővérem) _____

5. Jelenleg együtt élsz-e mindkét szülőddel (biológiai v. örökbefogadó anyukáddal és apukáddal)? IGEN NEM

6. Ha az 5. kérdésre a válasz NEM, jelöled be az okokat (karikázd be a mondat előtti betűt)!

A. Anya meghalt

B. Apa meghalt

C. Mindkét szülő meghalt

D. Az egyik szülő külföldön van - anya - apa

E. Elváltak a szülők

F. Ismeretlenek a szülők

G. Egyéb (beírni) _____

7. Amennyiben az 5. kérdésre a válasz NEM, kérdezz tovább!

Kivel élsz most? (Karikázd be a számot a mondat előtt!)

1. Csak az anyámmal

2. Csak az apámmal

3. Néha az anyámmal, néha az apámmal

4. Apámmal és a mostohaanyámmal

5. Anyámmal és a mostohaapámmal

6. Anyámmal és az élettársával

7. Anyámmal és az élettársnőjével
8. Apámmal és az élettársnőjével
9. Apámmal és a férfi élettársával
10. Nevelőszülőkkel
11. Örökbefogadó szülőkkel
12. Nevelőotthonban
13. Egyéb (beírni): _____

8. Ki él még veletek a családban, ugyanabban a háztartásban?

(Megjegyzés: Először karikázd a mondat előtti számot, majd a „hány személy” oszlopba írd be a számot, számokat, s végül minden említett személy korát! Nézd a példát!)

Sorszám	Személy	Hány személy	Veletek élő személyek életkora (vesszővel elválasztani)
<i>Példa</i> 3.	<i>Féltestvér</i>	2	9, 12
1.	Lánytestvérek		
2.	Fiútestvérek		
3.	Féltestvérek (lányok)		
4.	Féltestvérek (fiúk)		
5.	A mostohaapa, mostohaanya, élettárs/élettársnő, nevelőszülő/örökbefogadó szülő lánya(i)		
6.	A mostohaapa, mostohaanya, élettárs/élettársnő, nevelőszülő, örökbefogadó szülő fia(i)		
7.	Nagymama		
8.	Nagyapa		
9.	Rokon nő(k)		
10.	Rokon férfi/férfiak		
11.	Nevelt vagy örökbefogadott lánygyerek(ek)		
12.	Nevelt vagy örökbefogadott fiúgyerek(ek)		
13.	Egyéb (beírni)		

9. A szülő/gondozó iskolai végzettsége

Táblázat: ISKOLAI VÉGZETTSÉG

(Megjegyzés: Azoknak a szülőknek, nevelőknek, élettársaknak az adatait kell rögzíteni, akikkel a gyerek együtt él a 7. kérdés szerint. Amennyiben felváltva él az anyjával és az apjával (7.3), úgy mindkét szülő adatait be kell írni!)

Iskolai végzettség	Anya	Apa	Mostohaanya	Mostohaha	Nevelőanya	Nevelőapa	Anya élettársa	Anya élettársnője	Apa élettársnője	Apa férfi élettársa	Örökbefogadó anya	Örökbefogadó apa
Nincs iskolája												
Befejezetlen általános iskola												
Általános iskola, 8 osztály												
Szakiskola												
Szakközépskola/ gimnázium												
Főiskola												
Egyetem												
Magiszter, Phd												
Egyéb												
Nem tudom												

B. BÁNTALMAZÁS – általános rész

10. Ismersz-e olyan barátot vagy barátnőt, aki a bántalmazás valamilyen formáját élte át?

10.1 Az elmúlt egy évben (2014 februárjától 2015 februárjáig) IGEN NEM

10.2 Bármikor az élete során (ameddig vissza tud emlékezni, egészen 2015 februárjáig) IGEN NEM

(Megjegyzés: A 10.1. és a 10.2. kérdés között az a különbség, hogy a 10.1 kérdés arra vagy azokra a bántalmazásra/bántalmazásokra kérdez rá amelyek, 2014-ben kezdődtek, a 10.2. kérdés viszont a korábbiakra, akkor is, ha még most is tartanak)

11. Amennyiben a 10.1. vagy a 10.2., vagy mindkét kérdésre IGEN a válasz, folytasd a 11.1.-el

11.1. A bántalmazásnak milyen formáját élte át a barátod/barátnőd? (Karikázd be a táblázatban: A,B,C, stb. jelöléseket!)

(Megjegyzés: A kért gyerekeknek fel kell sorolni a bántalmazás fajtáit, rövid magyarázattal együtt. Amennyiben a gyerek kettő vagy több bántalmazási formát jelöl meg, akkor a „Többféle” lehetőséget kell bekarikázni, és leírni, hogy melyikről van szó.)

Példa F (B, D)

11.2. Hány olyan személyt ismersz, aki a bántalmazás valamilyen formáját élte át?

(Megjegyzés: a gyerek által felsorolt barátokat, barátnőket számszerűen visszük be a táblázatba, megjelölve a bántalmazás formáját)

11.3 Milyen neműek voltak azok a személyek, akik a felsorolt bántalmazások közül bármelyiket átérték? (beírni a táblázatba)

11.4. Akkor hány éves volt a barnőd/barátnőd? (beírni a táblázatba)

11.5 Akkor hány éves volt a barátod/barátaid? (beírni a táblázatba)

(Megjegyzés: Az 1. példa: D alatt, 1 lány, 11 éves, a 2.példa: F, 1 fiú, 13 éves.

Ha több személy átélte ugyanazt a bántalmazási formát, akkor a rögzített adatokat vesszővel választjuk el.

Pl. C, 3 személy, fiú, fiú, lány, 12,12, 14 évesek)

Táblázat: A BARÁT/BARÁTNŐ BÁNTALMAZÁSI TAPASZTALATAI

	11.1 A bántalmazás formája (több válasz is lehetséges)	11.2 Hány személyt ismersz, akit bántalmaztak	11.3 A személy neme	11.4 A barátnő(k) életkora	11.5 A barát(ok) életkora
A	Érzelmi/pszichikai bántalmazás				
B	Fizikai bántalmazás				
C	Bántalmazás számítógép vagy más hálózat használatával				
D	Szexuális bántalmazás				
E	Szociális bántalmazás				
F	Több fajta (felsorolni)				

C. SZEXUÁLIS BÁNTALMAZÁS – SAJÁT TAPASZTALAT

Megjegyzés: A szexuális bántalmazásról már volt szó akkor, amikor a gyermek a beleegyezését adta a kutatásban való részvételre, illetve a fenti kérdéssornál is, tehát ez most nem új fogalom. Az alábbi kérdés elsősorban a saját tapasztalatra kérdez rá, de ugyanakkor lehetőséget ad arra is, hogy a gyermek elmondja egy általa ismert másik gyerek tapasztalatát.

12. Megtörtént-e veled, hogy egy felnőtt (akár férfi, akár nő), vagy egy tőled 2 vagy több évvel idősebb személy kért vagy kényszerített az alábbiakban felsorolt cselekedet bármelyikére:

(Megjegyzés: Ismertetni a gyereknek, hogy megtisztelő számunkra, ha elmondja a saját tapasztalatát (amennyiben van) a szexuális bántalmazás területéről, de ugyanakkor azt is megértjük, ha valamelyik kérdésre nem tud vagy nem akar válaszolni.

Továbbá az is fontos, hogy ha nincs saját tapasztalata a felsoroltakból, de ismer valakit, akinek van, hogy azt is elmondja.

Minden tételt lassan, szünettel olvasunk fel! Amennyiben a gyerek pozitív választ ad („megtörtént“), bekarikázzuk a tétel előtti számot, és + teszünk az IGEN alá. Amennyiben a válasz negatív, feltétlenül beírni a + a NEM válasz alá.

Amennyiben a gyermek úgy nyilatkozik, hogy nem szeretne erről beszélni, abban az esetben a „Nem szeretnék erről beszélni“ oszlopba + tenni.

Ha a gyermek a felsorolt cselekedetek közül valamelyikről úgy nyilatkozik, hogy az megtörtént egy általa ismert másik gyerekkel, akkor + teszünk a „Velem nem, hanem a... „ oszlopba.)

Táblázat: SZEXUÁLIS BÁNTALMAZÁS – SAJÁT TAPASZTALAT

Sorszám	A bántalmazás típusa	Igen	Nem	Nem szeretnék erről beszélni	Velem nem, de ismerek valakit, akivel megtörtént
Példa	a. 12.3 b. 12.11	+			+
12.1	Hogy nézd a meztelen testét, illetve hogy nézd a nemi szervét				
12.2	Hogy levetkőzz előtte, és megmutasd a nemi szerveidet				
12.3	Hogy megérinthesse a nemi szerveidet				
12.4	Hogy megérinthesse a nemi szerveidet				
12.5	Hogy nézd végig, amíg maszurbál/önkielégít (Megjegyzés: Megkérdezni, hogy érti-e a szó jelentését. Ha nem, vagy nem biztos benne, akkor megmagyarázni.)				
12.6	Arra kér, hogy simogasd a testét				
12.7	Arra kér, hogy ő simogassa a Arra kért, hogy érintsd meg az ő nemi szervét testedet				
12.8	Hogy a barátoddal/barátnóddal meztelenül állj az ő fényképezőgépe, kamerája, mobil telefonja elé				
12.9	Hogy együtt nézegessetek pornográf tartalmú filmeket, újságokat, képeket				
12.10	Szexuális tartalmú leveleket, üzeneteket küldött neked SMS-ben, interneten (e-mailben, Facebookon vagy más közösségi hálón)				
12.11	Arra kért vagy kényszerített, hogy az újját vagy más tárgyat a nemi szerveidbe tegyen				
12.12	Fenyegetett, zsarolt és arra kényszerített, hogy létesíts vele szexuális kapcsolatot oly módon, hogy a kettőtök nemi szerve érintkezett				
12.13	Erőszakot alkalmazva szexuális kapcsolatot létesített veled				
12.14	Alkoholt és/vagy drogot adott, és úgy kényszerített szexuális kapcsolatra				
12.15	Másoknak adott alkoholt és/vagy drogot, és arra ösztönözte őket, hogy veled létesítsenek szexuális kapcsolatot				
12.16	Pénzt kínált a szexuális kapcsolatért cserébe				
12.17	Ajándékokat vásárolt, ajándékozott, a vele vagy másokkal folytatott szexuális kapcsolatért cserébe				
12.18	Más (beírni)				
12.19	A FELSOROLTAKBÓL VELEM SEMMI SEM TÖRTÉNT MEG (Megjegyzés: Amennyiben a 12.19 kerül bekariázásra, úgy a 13-21 kérdéseket át kell ugorni és a 22. kérdéssel folytatódik a kérdőív)				

13. A 12. kérdésnél megjelölt élethelyzetek közül történt-e valami a tavalyi év során (2014 februárja és 2015 februárja között) **IGEN** **NEM**

(Megjegyzés: Amennyiben a válasz NEM, a 15. kérdéssel folytatjuk)

14. Ha a 13. kérdésre a válasz „IGEN”, kérlek jelöld meg melyik az a helyzet! (A 12. kérdés számaid beírni, minden számot vesszővel elválasztva!)

(Megjegyzés: Ahhoz, hogy a 13.-14. kérdésre válaszoljon a gyerek, vissza kell menni a 12. kérdés táblázatához, és megkérni, hogy a felsoroltak, bejelöltek közül határozza meg azt, ami a fent említett időpontban történt (2014 februárja és 2015 februárja között).

Ha a válasz IGEN, bekarikázni az IGEN-t a 13. kérdésben és továbbmenni a 14. kérdésre! Ha a gyermek megjelöli a konkrét helyzetet, akkor be kell írni annak a számát.

Például: Ha a 13. kérdésre a válasz „IGEN”, továbbmenni a 14. kérdésre, ahol pl. a válaszok a következők: 12.3, 12.4, 12.6, majd folytatni a 15. kérdéssel.

Amennyiben a 13. kérdésre a válasz „NEM”, átugorni a 14-diket és a 15-tel folytatni.

15. A 12. kérdés minden bekarikázott válaszára vonatkozik (kivéve a 12.19-et), tehát minden olyan élethelyzetről, ami megtörtént veled, további információkat írni be a táblázatba

Táblázat: A MEGTÖRTÉNT BÁNTALMAZÁS LEÍRÁSA

(Megjegyzés: A példát benneahagyni a táblázatba, a 12. kérdésből áthozott választ a következő sorba írni!)

Sorszám	A 12. kérdésnél bekarikázott esemény	Akkor hány éves voltál?	Csak egyszer történt meg az eset	Többször megtörtént az eset	Most is megtörténik ez az eset	Mikor történt meg utoljára?	Az esemény helyszíne:	Nem szeretnék erről beszélni
PÉLDA	a-12.13 b-12.16	14 14	-	+	+	2 hónappal ezelőtt	Autóban	+
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								
6.								
7.								
8.								
9.								

16. Beszélgettel-e valakivel arról, ami történt? (Megjegyzés: Ha az A választ jelöli meg, a 18. kérdéssel folytatjuk)

- a. Nem beszéltem senkivel
- b. A barátommal/barátnőmmel beszéltem
- c. Egy családtaggal beszélgettem, akivel megosztom a titkaimat (beírni ki ő) _____
- d. Egy családon kívüli személlyel beszélgettem, akiben megbízom (beírni ki az) _____
- e. Más (beírni) _____
- f. Nem szeretnék erről beszélni

17. Hogyan reagált az a személy, akivel beszélgettel

- a. Elhitte amit mondtam, de nem tett semmit
- b. Nem hitt nekem
- c. Feljelentést tett a rendőrségen, ügyszégen vagy a szociális központban
- d. Egyéb (beírni) _____
- e. Nem szeretnék erről beszélni

18. Most arra kérlek, hogy mondj el néhány dolgot arról vagy azokról a személyekről, aki/akik részt vett/vettek a téged ért eseményben/eseményekben!

(Megjegyzés: Felolvasni minden felkínált választ, ha a gyermek spontánul közli, hogy ki volt a bántalmazó, megállni és kitölteni a rá vonatkozó adatokat, majd megkérdezni, hogy volt-e még valaki, aki bántotta őt.)

Táblázat: ADATOK A BÁNTALMAZÓRÓL

Sorszám	Bántalmazó	Hány éves (most)?	A bántalmazó egy esetben vett részt a téged ért eseményben	A bántalmazó folyamatosan részt vett a téged ért eseményekben	A tavalyi év során történt esetben vett részt	Nem szeretnék erről beszélni
1.	Apa					
2.	Anya					
3.	Mostohaapa					
4.	Mostohaanya					
5.	Apa férfi élettársa					
6.	Apa élettársnője					
7.	Anya élettársa					
8.	Anya élettársnője					
9.	Nagyapa					
10.	Nagyanya					

Sorszám	Bántalmazó	Hány éves (most)?	A bántalmazó egy esetben vett részt a téged ért eseményben	A bántalmazó folyamatosan részt vett a téged ért eseményekben	A tavalyi év során történt esetben vett részt	Nem szeretnék erről beszélni
11.	Fiú testvér					
12.	Lánytestvér					
13.	Féltestvér (fiú)					
14.	Féltestvér (lány)					
15.	Mostohaapa, mostohaanya, élettárs, élettársnő, nevelőszülők, örökbefogadó szülők fia(i)					
16.	Mostohaapa, mostohaanya, élettárs, élettársnő, nevelőszülők, örökbefogadó szülők lánya(i)					
17.	Örökbefogadó apa					
18.	Örökbefogadó anya					
19.	Nevelőapa					
20.	Nevelőanya					
21.	Egy háztartásban élő férfi rokon					
22.	Egy háztartásban élő női rokon					
23.	Férfi rokon, aki nem él egy háztartásban veled					
24.	Női rokon, aki nem él egy háztartásban veled					
25.	Szomszéd					
26.	Szomszédasszony					
27.	Tanító					
28.	Tanítónő					
29.	Tanár					

Sorszám	Bántalmazó	Hány éves (most)?	A bántalmazó egy esetben vett részt a téged ért eseményben	A bántalmazó folyamatosan részt vett a téged ért eseményekben	A tavalyi év során történt esetben vett részt	Nem szeretnék erről beszélni
30.	Tanárnő					
31.	Nevelő (férfi)					
32.	Nevelőnő					
33.	Házi barát					
34.	Házi barátnő					
35.	Az a személy, aki vigyázott rád, gondozott					
36.	Magántanár (férfi)					
37.	Magántanárnő					
38.	Sportedző					
39.	Sportedzőnő					
40.	Idősebb barát					
41.	Idősebb barátnő					
42.	Teljesen ismeretlen személy					
43.	Más személy (beírni)					

D. A BÁNTALMAZÁS HATÁSA

19. Most visszatérünk a 12. kérdésnél adott válaszra (válaszokra). Arról fogunk beszélgetni, hogy a felsorol helyzetekben volt-e fizikai/testi bántalmazás is, illetve arról, hogy te hogyan érezted magad.

Táblázat: A BÁNTALMAZÁSRA ADOTT REAKCIÓ

(Megjegyzés: A 12. kérdésre adott válaszok sorszámát beírni, majd a táblázatban szereplő mindegyik reakcióra/ézésre rákérdezni. + jelölni azt, amelyikre a gyerek pozitív választ ad. Ha a gyermek nem szeretne erről beszélni, + tenni abba az oszlopba. Nézd meg a példát! Javasolt mondatok: Azokban az élethelyzetekben, amelyeket korábban felsoroltál ért-e téged fizikai bántalmazás, vagy éreztél-e valami hasonlót ezekből az érzésekből (felsorolni a felkínált lehetőségeket)?

Sorszám	A 12. kérdésnél megjelölt esemény	Testi sérülés	Félelem	Nincs erőm, hogy megvédjem magam	Szégyen, bűntudat	Becsapás, árusítás	Magány, egyedüllét	Harag, düh	Más	Nem szeretnék erről beszélni
Példa	a.12.14		+	+	+					
1.										
2.										
3.										
4.										
5.										
6.										

20. Mit gondolsz, azokról az élethelyzetekről beszélünk, amin keresztülmentél, vagy amin éppen keresztül mérs, hagytak-e benned nyomot, hatnak-e rád?

1. Igen
2. Nem
3. Nem szeretnék erről beszélni

21. Ha a 20. kérdésre a válasz IGEN, kérlek sorold fel, hogyan, milyen módon hatnak rád ezek az események (pontosan leírni mindazt, amit a gyerek mond)!

E. TÁJÉKOZOTTSÁG A SZEXUÁLIS BÁNTALMAZÁS TÉMÁJÁRÓL

22. Beszélgettek-e veled valaha a szüleid a gyermekek ellen elkövetett szexuális bántalmazásról?

1. Igen
2. Nem
3. Nem emlékszem
4. Nem szeretnék erről beszélni

23. (Abban az esetben, ha a 22. kérdésre a válasz IGEN, a következő kérdés) Melyik szülő?

- a. Anya
- b. Apa
- c. Mindkét szülő
- d. Más (beírni) _____

24. Más családtagok beszélgettek-e veled a gyermekek ellen elkövetett szexuális bántalmazásról?

1. Igen
2. Nem
3. Nem emlékszem
4. Nem akarok erről beszélni

25. (Amennyiben a 24. kérdésre a válasz IGEN, megkérdezni) **Ki?**

- a. Nagymama
- b. Nagytata
- c. Mostohaapa
- d. Mostohaanya
- e. Apa élettársa
- f. Anya élettársa
- g. Lánytestvér
- h. Fiútestvér
- i. Más _____

26. Amennyiben a 22. és/vagy a 24. kérdésre IGEN-nel válaszoltál:

26.1 Megmagyarázták-e neked, hogy a gyermek átélhet szexuális bántalmazást a család barátaitól és a családtagoktól is?

- 1. Igen
- 2. Nem
- 3. Nem emlékszem
- 4. Nem akarok erről beszélni

26.2 Elmondták-e, hogy szexuális bántalmazás esetén feltétlenül tájékoztasd azt a személyt, akiben megbízol?

- 1. Igen
- 2. Nem
- 3. Nem emlékszem
- 4. Nem akarok erről beszélni

27. A családon kívül (amennyiben a 22. és/vagy 24. kérdésre IGEN a válasz) kivel beszélgetted még a gyermekek ellen elkövetett szexuális bántalmazásról?

- 1. Tágab rokonság tagjaival
- 2. Barátokkal/barátnőikkel
- 3. Bizalmas személlyel, akivel mindent megbeszélék
- 4. Iskolában (tanítóval, tanárral, pszichológussal)
- 5. Magán órákon
- 6. Sport klubban, edzésen
- 7. Orvosnál, az egészségház pszichológusánál
- 8. A diákotthon nevelőjével/nevelőnőjével
- 9. Sehol, most itt Önnel először
- 10. Egyéb (felsorolni) _____

28. Végezetül, kérlek oszd meg velem, hogy hogyan érezted magad a beszélgetésünk alatt (több válasz bekarikázása is lehetséges)!

- 1. Meglepetten, még soha nem beszélgettem erről senkivel
- 2. Kényelmetlen volt számomra beszélni ezekről a kérdésekről
- 3. Megijedve, nem tudtam mit kell mondani, ezek intim dolgok, ezekről nem beszélünk
- 4. Lazán, probléma nélkül
- 5. Unalmas volt és hosszú
- 6. Egyéb (felsorolni) _____

**Literatura korišćena u periodu 2013-2015. u procesu pripreme i realizacije Nacionalne studije,
kao i izrade Preliminarnog i Finalnog Izveštaja**

1. *UN Convention on the Rights of the Child (1989)*
2. *UN Guidelines on Justice in matters involving Child Victims and Witnesses of Crime (2005)*
3. *Lanzarote Convention – Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (2007)*
4. *EU Guidelines on the Right of the Child (Updated in 2008)*
5. *Council of Europe Strategy for the Rights of the Child (2012-2015)*
6. *Council of Europe Guidelines on Child-friendly Justice (2010)*
7. *Izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije za 2014. godinu*
8. *EU Guidelines on Child-friendly Justice (2012-2015)*
9. *EU Guidelines for the Promotion and Protection of the Rights of the Child (2007)*10. *EU Guidelines on Violence against Women and Girls (2008)*
10. *EU Guidelines on Violence against Women and Girls (2008)*
11. *Council of Europe Convention on Cybercrime (2004)*
12. *European Convention on the Exercise of Children's Rights (1996)*
13. *European Social Charter (Revised in 1996)*
14. *European Rules for Juvenile Offenders subject to sanctions or measures (2009)*
15. *Council of Europe Child Participation Assessment Tool (2013)*
16. *Council of Europe (2006). Recommendation Rec2006(5) on the Council of Europe Action Plan to promote the rights and full participation of people with disabilities in society: improving the quality of life of people with disabilities in Europe 2006-2015.*
17. *Zakon o posebnim merama za sprečavanje krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnicima; "Marijin zakon"; (2013)*
18. *Finkelhor, D. & Baron L. (1986). Risk factors for child sexual abuse. Journal of interpersonal violence (1):43-71;*
19. *Jones, E.D. & McCurdy, K. (1992). The links between maltreatment and demographic characteristics of children. Child Abuse Negl. (16):201-215;*
20. *Vander Mey, B.J. (1988). The sexual victimization of male children: A review of precious research. Child Abuse Negl. (12):61-72;*
21. *Kvam, M. H. (2004). Sexual abuse of deaf children. A retrospective analysis of the prevalence and characteristics of childhood sexual abuse among deaf adults in Norway. Child Abuse Negl. (28):241-251;*
22. *NSPCC, UK (2014). Protecting disabled children from abuse "We have the right to be safe". National Society for the Prevention of Cruelty to Children www.nspcc.org.uk;*

23. NCCAN, USA (*National Centre for Child Abuse and Neglect*), Washington, DC.
24. Council of Europe (2010). *Protecting children from sexual violence – A comprehensive approach*.
www.coe.int/children;
25. www.coe.int/oneinfive;
26. *Krivični zakonik Republike Srbije (2012)*
27. *Zločin iz mržnje: Brošura za građane; YUCOM, Komitet pravnika za ljudska prava (2013);*
28. *Sažetak statističkih podataka Incest Trauma Centra – Beograd koji se tiču prijavljenih slučajeva seksualnog nasilja preživljenog u detinjstvu sa teritorije Srbije u periodu 1994-2009. god.*
www.incesttraumacentar.org.rs/Statistika;
29. *Sažetak statističkih podataka Incest Trauma Centra – Beograd koji se tiču prijavljenih slučajeva seksualnog nasilja preživljenog u detinjstvu sa teritorije Srbije u periodu 2009-2014. god.*
www.incesttraumacentar.org.rs/Statistika;
30. Brzev Ćurčić, V. (2010). *Video resurs Incest Trauma Centra – Beograd namenjen medijskoj stručnoj javnosti.*
www.incesttraumacentar.org.rs/Produkcija/Videoteka;
31. *Zakon o sprečavanju i kažnjavanju emocionalnog zlostavljanja dece; “Pepeljugin zakon” (“Cinderella’s Law”); Velika Britanija (2014);*
32. *National Center for Prosecution of Child Abuse (2000); APRI (American Prosecutors Research Institute) Update 13(5,6,10,11);*
33. *National Center for Prosecution of Child Abuse (2001); APRI (American Prosecutors Research Institute) Update 14(4);*
34. Popadić, D. & Bogavac, Lj. (2003). *Tehnike intervjuisanja dece i žena koje su preživele seksualno nasilje (sa osvrtom na tehnike intervjuisanja izvršilaca seksualnog zlostavljanja): Praktičan priručnik za pripadnike/ce policije i pravosuđa. Izdavač: Incest Trauma Centar – Beograd;*
35. Popadić, D. & Bogavac, Lj. (2005). *Praktični priručnik za trenerice i trenere: Nasilje zasnovano na rodnoj pripadnosti iz perspektive preživelih”. Izdavač: Incest Trauma Centar – Beograd;*
www.incesttraumacentar.org.rs/Produkcija/Publikacije;
36. Bogavac, Lj. (2007). *Moja tajna kao strah, kao sramota, kao bol... Studije slučajeva Incest Trauma Centra – Beograd. Izdavač: Incest Trauma Centar – Beograd; www.incesttraumacentar.org.rs/Produkcija/Publikacije;*
37. Popadić, D. (2007, 2012). *Nasilje nad ženama - Prvo poglavlje Priručnika za praksu u zdravstvenim ustanovama: Nasilje nad ženama, moja profesionalna odgovornost; Izdavač: Centar za promociju zdravlja žena; www.centarzdavljezena.org.rs;*
38. Bogavac, Lj. (2010). *Pojavljivanje u krivičnom postupku u ulozi svedoka-eksperta za slučajeve seksualnog zlostavljanja dece: Iskustvo Incest Trauma Centra – Beograd. Izdavač: Incest Trauma Centar – Beograd;*
www.incesttraumacentar.org.rs/Produkcija/Publikacije;
39. Popadić, D. & Bogavac, Lj. (2009). *Seksualno nasilje u školskom kontekstu – prijavitelji; Monografija Simpozijuma “Destruktivnost i autodestruktivnost mladih” Bolnice za psihijatriju Kliničko-bolničkog centra “Dr Dragiša Mišović – Dedinje”, Beograd;*
40. Popadić, D. & Bogavac, Lj. (2009). *24-časovna krizna telefonska služba protiv seksualnog nasilja (Preporuke*

bazirane na praktičnom iskustvu Incest Trauma Centra – Beograd) - Priručnik za borbu protiv trgovine ljudima; Izdavač: NVO Astra;

41. Bogavac, Lj. & Popadić, D. (2010). Program prevencije nasilja Incest Trauma Centra – Beograd “Zdravi izbori za decu”. Izdavač: Incest Trauma Centar – Beograd; www.incesttraumacentar.org.rs/Produkcija/Publikacije;
42. Bogavac, Lj. (2011, 2013). Izloženi ste nasilju u partnerskom odnosu i tražite zaštitu od lekara, socijalnog radnika, policajca, tužioca i sudije? Informišite se ovde.; Izdavač: Centar za promociju zdravlja žena (originalno i dopunjeno izdanje); www.centarzdravljezena.org.rs;
43. (2012, 2013, 2014, 2015). “YES I AM” Prvi stručni časopis u Srbiji za prevenciju seksualnog nasilja. Izdavač: Incest Trauma Centar – Beograd; www.incesttraumacentar.org.rs/Produkcija/Publikacije;
44. Popadić, D. & Bogavac, Lj. (2013). Moj glas ZA oporavak deteta koje je preživelo seksualnu traumu: Inicijativa Incest Trauma Centra – Beograd za ukidanje zastarevanja seksualnih delikata nad decom (Parlamentarna dimenzija kampanje Saveta Evrope “1 OD 5” u Srbiji.) Izdavač: Incest Trauma Centar – Beograd. www.incesttraumacentar.org.rs/Produkcija/Publikacije;
45. Priredile: Bogavac, Lj. & Popadić, D. (2013) „TAGGED” Priručnik za zaštitu dece i mladih od sajber nasilja za primenu u redovnoj nastavi; Izdavač: Incest Trauma Centar – Beograd; www.incesttraumacentar.org.rs/Produkcija/Publikacije;
46. Bogavac, Lj. & Popadić, D. (2014). Kako da sprečite nasilje u adolescentnoj ljubavnoj vezi? Vodič za tinejdžerke i tinejdžere i odrasle koji o njima brinu: Priručnik za primenu u redovnoj nastavi. Izdavač: Incest Trauma Centar – Beograd; www.incesttraumacentar.org.rs/Produkcija/Publikacije;
47. www.incesttraumacentar.org.rs;
48. www.ijasamuztebe.org.rs;
49. CIOMS (2002). *International ethical guidelines for biomedical research involving human subjects*. www.cioms.ch;
50. Putman, F.W. (2003). *Ten-year research update review: Child sexual abuse*. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 42(3)/269;
51. Lator, K. & McElvaney, R. (2010). *Overview of the nature and extent of sexual abuse in Europe*. www.coe.int;
52. Andrews, G. et al. (2004). Chapter 23 *Child sexual abuse*. WHO; www.who.int;
53. Barth, J. et al. (2013). *The current prevalence of child sexual abuse worldwide: A systematic review and meta-analysis*. *Int J Public Health* 50(3)469-483;
54. Bolen, R. M. (2007). *Child sexual abuse: Its scope and our failure*. www.klueronline.com;
55. Stone, A. (1999). *The science of self-report: Implication for research and practice*. Teylokom France e-library;
56. MacMillan, H.L. et al. (1997). *Prevalence of child physical and sexual abuse in the community. Results from the Ontario Health Supplement*; *JAMA* 278(2):131-5;
57. Esposito, C. (2015). *Literature review: Child sexual abuse and disclosure. What does the research tell us?* www.nsw.gov.au;
58. Carlstedt, A. (2012). *Child sexual abuse: crimes, victims, offender characteristics, and recidivism*. www.gupea.ub.gu.se;

59. Pereda, N. et al. (2009). *The prevalence of child sexual abuse in community and student samples: A meta-analysis*. *Clinic Psychol Rev.* 29(4):328-338;
60. Wyatt, G.E. & Peters S.D. (1986). *Methodological considerations in research on the prevalence of child sexual abuse*. *Child Abuse Negl.*10(2):241/51;
61. Townsend, C. & Rheingold, A. (2013). *Estimating a child sexual abuse prevalence rate for practitioners: A review of child sexual abuse prevalence studies*. www.d21.org;
62. (2012) *Balkan Epidemiological study on child abuse and neglect*. www.becan.eu;
63. Stoltenborgh, M. et al. (2011). *A global perspective on child sexual abuse: A meta-analysis on prevalence around the world*. *World child maltreatment* 16(2):79-101;
64. *Child sexual abuse facts - The Children's Assessment Center Houston, Texas US*; www.cachouston.org;
65. Finkelhor, D. (1994). *Current information on the scope and nature of child sexual abuse*. *Future child* 4(2):31-53;
66. *The Children's Assessment Center Houston, Texas, UK*; www.cachouston.org;
67. Goldman, J. & Padayachi, U. (2000). *Some methodological problems on estimating incidence and prevalence in child sexual abuse research*. *Journal of sex research* 37(4):305-314;
68. Smith, D.W. et al. (2000). *Delay in disclosure of childhood rape: Results from a national survey*. *Child Abuse Negl.* 24(2):273-287;
69. Priebe, G. & Svedin, C.G. (2008). *Child sexual abuse is largely hidden from the adult society. An epidemiological study of adolescents' disclosures*. *Child Abuse Negl.* 22(10):1095-108;
70. Ballantine, M. & Soine, L. (2012). *Sibling sexual abuse – Uncovering the secret*. *Social Work Today* 12(6);
71. Allnock, D. (2010). *Children and young people disclosing sexual abuse*. www.ncpcc.org.uk;
72. Allnock, D. & Miller, P. (2013). *No one noticed, no one heard. A study of disclosures of childhood abuse*. www.ncpcc.org.uk;
73. Kogan, S.M. (2004). *Disclosing unwanted sexual experiences: Results from a national sample of adolescent women*. *Child Abuse Negl.* 28(2):147-65;
74. Moors, R. & Webber, R. (2012). *The dance of disclosure: Online self-disclosure of sexual assault*. *Qualitative social work* 11(6):719-818;
75. *The National Center for Victims of Crime - Statistics on perpetrators of child sexual abuse*. www.victimsofcrime.org;
76. Sanderson, C. (2004). *The Seduction of Children: empowering parents and teachers to protect children from child sexual abuse*. Jessica Kingsley Publishers, London UK; www.jkp.com;
77. Green, A.H. (1993). *Child sexual abuse: Immediate and long-term effects and intervention*. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 32(5): 890-902;
78. Browne, A. & Finkelhor, D. (1986). *Impact of child sexual abuse: A review of the research*. *Psychological Bulletin* 99(1): 66 - 77;
79. *WCSAP - Effects of child sexual abuse*; www.wcsap.org;
80. Hitrec, G. (2014). *Teaching children to protect themselves from sexual abuse in "Protecting children from*

sexual violence – A comprehensive approach”. Council of Europe; www.coe.int;

81. Gordon, P. (2014). *Sexuality education and the prevention of sexual violence in “Protecting children from sexual violence – A comprehensive approach”*. Council of Europe; www.coe.int;
82. Topping, J. & Barron, G. (2009). *School-based child sexual abuse prevention programs: A review of effectiveness*. *Review of educational research* 79(1):431-463;
83. Walsh, K. et al. (2015). *School-based programmes for the prevention of child sexual abuse*. www.cochrane.org;
84. Eagly, A. H. et al. (1998). *Attitude, Structure and Function*. In *Handbook of Social Psychology*, ed. Gilbert, D.T., Fisk S.T. & G. Lindsey, G., 269–322;
85. Wood, W. (2000). *Attitude Change: Persuasion and Social Influence*. *Annual Review of Psychology* (51):539–570;
86. Rogers, E.M. (1997). *A History of Communication Study*;
87. Brier, J. (1992). *Attitudes toward Sexual Abuse: Sex Differences and Construct Validity*. *Journal of Research in Personality* (26):398-406;
88. Maio, G. H. (2010). *The Psychology of Attitudes and Attitude Change: Sage Social Psychology Program*, SAGE;
89. Holugin, G. et al. (2003). *The “sexually abused child”: Potential mechanisms of adverse influences of such a label*. *Faculty Publications, Department of Psychology, Paper 27*. www.digitalcommons.unl.edu/psychfacpub/27;
90. Olson, James M. et al. (1993). *Attitudes and Attitude Change*. *Annual Review of Psychology* (44):117;
91. Buhrmester, M.D. et al. (2011). *Implicit self-esteem: nature, measurement, and a new way forward*. *Journal of personality and social psychology*, 100(2):365;
92. Bornstein, B.H. et al. (2007). *Child abuse in the eyes of the beholder: Lay perceptions of child sexual and physical abuse*. *Child Abuse & Negl.* (31):375–391;
93. Feiring, C. et al. (2007). *Childhood sexual abuse and abuse-specific attributions of blame over 6 years following discovery*. *Child Abuse & Negl.* 31(11–12):1169-1186;
94. Tennfjord, O.S. (2006). *Prediction of attitudes towards child sexual abuse among three different Norwegian samples*. *Journal of Sexual Aggression* 12(3):245- 263;
95. Afolabi, A.B. et al. (2014). *Attitude towards Child Abuse: Identified Predictors in Some Health Care Centre in Lagos State*. *Research on Humanities and Social Sciences* 4(5);
96. Maynard, C. (1997). *Undergraduate student’s perceptions of child sexual abuse: Effects on age, sex and gender role attitudes*. *Child Abuse & Negl.* Vol. 21;
97. Finkelhor, D. (2009). *The prevention of childhood sexual abuse*. *Future Child.* (19):169–194;
98. Finkelhor, D. (1994): *The international epidemiology of child sexual abuse*. *Child Abuse & Negl.* 18(4):409–417;
99. Kendall-Tackett, K.A. et al. (1991). *Factors that influence professionals’ perceptions of behavioural indicators of child sexual abuse*. *Journal of Interpersonal Violence* (6):385–395;
100. Demo, H.D. et al. (1996). *Family structure, family process, and adolescent well-being*. *Journal of Research on Adolescence* (6):457–488;
101. <http://www.acf.hhs.gov/programs/cb/pubs/cm07/index.htm> ;
102. Deaux, K.K. et al. (1987): *Putting gender into context: An integrative model of gender-related behavior*.

Psychology Review (94):369–389;

103. Levesque, R.J.R. (1999). *Sexual abuse of children: a human rights perspective*. Bloomington, IN, Indiana University Press;
104. MacIntyre, D. et al. (1999). The epidemiology of child sexual abuse. *Journal of Child Centred Practice* 57–86;
105. Finkelhor, D. (1986). *A sourcebook on child sexual abuse*. London UK, SAGE;
106. Koss, M.P. et al. (1982). Sexual Experiences Survey: A research instrument investigating sexual aggression and victimization. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* (50):455-457;
107. Long, P. J. et al. (1991). Children sexually abused by multiple perpetrators. *Journal of Interpersonal Violence* (6):147–159;
108. (2014) *Hidden in plain sight: A statistical analysis of violence against children* UNICEF, Global database;
109. Lyons, Ch. J. (2006). Stigma or Sympathy? Attributions of Fault to Hate Crime Victims and Offenders. *Social Psychology Quarterly* 69(1)39-59;
110. Özgünlük S.B. et al. (2010). Prediction of attitudes towards child abuse by gender, age, income and education. *Procedia Social and Behavioural Sciences*, Vol. 5;
111. Chen, Q.J. et al. (2007). Prevention of child sexual abuse in China: Knowledge, attitudes and communication practices of parents of elementary school children. *Child Abuse & Negl.* (31):747–755;
112. Kar, H. et al. (2010). Sexual Assault in Childhood and Adolescence; A Survey Study. *European Journal of Social Sciences* 13(4);
113. Bell, S.T. et al. (1994). Understanding Attributions of Blame in Stranger Rape and Date Rape Situations An Examination of Gender, Race, Identification, and Students' Social Perceptions of Rape Victims. *Journal of Applied Social Psychology* p.1719–1734;
114. (2011) *Child Sexual Abuse*. Medline Plus;
115. (2011) *Child Sexual Abuse Fact Sheet*. NCTSN;
116. Mencap (2002). New bill to challenge sex abuse. www.mencap.org.uk/html/news/sex_abuse_queens_speech.htm;
117. McCreary Centre Society (1993). *Sexual abuse and young people with disabilities project: Summary report*. Vancouver: McCreary Centre Society;
118. www.onewithcourage.org;
119. Bagley, C. et al. (2000). Criminality and violence in intra- and extra-familial child sex abusers in a 2-year cohort of convicted perpetrators. *Child Abuse Review* 9(4):264–274;
120. Beck, K. A. et al. (1994). Knowledge, Compliance and Attitudes of Teachers Toward Mandatory Child Abuse Reporting. *Canadian Journal of Education* 19(1):15-29;
121. Zellman, G. L., & Antler, S. (1990). Mandated reporters and CPS: A study in frustration. *Public Welfare* 48(1):30–37;
122. Hanson, R.K. & Morton-Bourgon, K.E. (2009). The Accuracy of Recidivism Risk Assessments for Sexual Offenders: A Meta-Analysis of 118 Prediction Studies. *Psychological Assessment*, Vol. 21;
123. Randolph, M.E. & Mosack, K.E. (2006). Factors Mediating the Effects of Childhood Sexual Abuse on Risky Sexual Behaviour Among College Women. *Journal of Psychology & Human Sexuality* Vol. 18;
124. Bottoms, B. L. (1992). *Individual Differences in Perceptions of Child Sexual Assault*;

125. McCauly, M.R. et al. (2001). *When will a child be believed? The impact of the victim's age and juror's gender on children's credibility and verdict in a sexual-abuse case.* *Child Abuse & Negl.* Vol. 25;
126. Morison, S. et al. (1992). *Juror and expert knowledge of child sexual abuse.* *Child Abuse and Negl.* (16):595–613;
127. www.cbc.ca/news/health/sexting-pornography-findings-in-youth-survey-a-new-warning;
128. Kavanagh, S.J. (1997): *Protecting Children in Cyberspace.* Springfield, VA: Behavioral Psychotherapy Center 58-59;
129. www.srednja.hr/.../Hrvatska/Kako-i-gdje-tinejdzeri-uce-o-seksu;
130. *Istanbulska Konvencija - Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici* (2011)
131. *Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije Republike Srbije* (2013-2018)
132. *Akcionni plan za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije Republike Srbije* (2014-2018)
133. *Nacionalna strategija za mlade Republike Srbije* (2015-2025)
134. *Akcionni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za poboljšanje položaja žena i unapređivanje rodne ravnopravnosti u Republici Srbiji* (2010-2015)
135. *Posebni protokol o zaštiti dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u obrazovno-vaspitnim ustanovama; Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije* (2007);
136. *Priručnik za primenu Posebnog protokola o zaštiti dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u obrazovno-vaspitnim ustanovama; Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije* (2009);
137. *Pravilnik o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje; Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije* (2010);

Metodologija Prve Nacionalne studije
o društvenom problemu seksualnog zlostavljanja dece
u Republici Srbiji

